

Vilma Vanhala

HISTORIANSA UNOHTANEET SUOMALAISET

Venäjän valtamedian historiapolitiikka Suomen Nato-
jäsenyyden suhteen 2022–2023

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Vilma Vanhala: Historiansa unohtaneet suomalaiset – Venäjän valtamedian historiapolitiikka Suomen Nato-jäsenyyden suhteen 2022–2023
Pro Gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Historian tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2024

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Venäjän valtamediassa esiintyvää historiapolitiikkaa Suomen Nato-jäsenyyden suhteen aikavälillä 1.1.2022-1.10.2023. Tutkimustehtävänä on selvittää, millaisia historiapolitiittisia väitteitä aineistossa esiintyy ja millainen rooli historialla on Venäjän valtamedian keskustelussa Suomen Nato-jäsenyyteen liittyen. Lisäksi tutkielmassa analysoidaan sitä, miksi historiaa käytetään argumentointikeinona ja millaisia aiheita historiasta nostetaan erityisesti esiin.

Tarkasteluun otettiin neljä venäläistä lehteä: kolme sanomalehteä – Izvestija, Rossijskaja Gazeta, Kommersant ja yksi iltapäivälehti Komsomolskaja Pravda. Näitä lehtiä tutkittiin Itä-Euroopan tutkimusportaali Integrumin hakutoiminnoilla. Hakulausekkeena toimi venäjäksi lauseke ”Suomi JA NATO”. Tämän kautta aineisto käytiin läpi kvalitatiivista sisällönanalyysiä käyttäen ja esiintyvää historiapolitiikkaa kategorisoiden. Hakutulokset käytiin lukemalla läpi ja tämän jälkeen niistä kirjattiin muistiin sellaiset tekstit, joissa historiaelementti tuli jollakin tavalla esiin. Tämän jälkeen näiden muistiinpanojen pohjalta historiapolitiikkaa jaoteltiin kategorioihin erilaisten väitteiden teemojen mukaan. Tämän jälkeen teemoja analysoitiin ja niihin sovellettiin historiapolitiikan typologiaa.

Aineistosta tunnistettiin neljä erilaista historiapolitiittista teemaa: Suomen neutraaliuuden perinne, Leninin rooli Suomen itsenäistymisessä, Suomen rooli toisessa maailmansodassa ja suomettuminen. Näitä analysoitiin kolmessa käsittelyluvussa. Keskeinen huomio on, että historialla on merkittävä rooli keskustelussa, ja että Suomen ja Venäjän suhteita ajallistetaan paljon. Toisaalta historian rooli on suhteellisen pieni eikä siihen viitata esimerkiksi neutraaliluontoisissa uutisjutuissa. Suomen neutraaliuuteen liittyen aineistosta nousee esiin retorisia ristiriitoja siihen liittyen, että samaan aikaan kylmän sodan aikaista Suomea pidetään neutraalina, mutta samaan aikaan se nähdään rivien välistä osana Neuvostoliiton etupiiriä. Leninin suhteen suomalaisten väitetään olevan kiittämättömiä ja että he ovat unohtaneet, miten Lenin antoi heille itsenäisyyden. Merkittävä huomio olikin, että Neuvostoliiton aikainen historiapolitiittinen doktriini näyttää yhä olevan voimissaan nyky-Venäjän lehdistössä. Toiseen maailmansotaan liittyen Suomen yhteistyötä Hitlerin Saksan kanssa tuodaan esille ja suomettuminen puolestaan nähdään pelkästään positiivisena asiana, jota puolustetaan. Venäjän historiapolitiikka on erittäin ajankohtainen ja myös melko tutkittu aihe, ja tämä tutkielma syventää ymmärrystä Venäjän hallinnon suhtautumisesta Suomeen. Esimerkiksi Venäjän sotahistoriallisen seuran historiapolitiikka jatkosotaan liittyen tarjoaisi mielekkään jatkotutkimuksen paikan.

Avainsanat: historiapolitiikka, Venäjä, historian käyttö, Nato

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1.	Johdanto	1
1.1.	Tutkimustehtävä	2
1.2.	Aineisto	3
1.3.	Metodologia ja rajaukset	9
1.4.	Historiapolitiikka tieteellisenä kontekstina ja keskeiset käsitteet.....	10
1.5.	Teoriat ja historiapolitiikan typologia	13
1.6.	Aikaisempi tutkimus	19
2.	Suomen liittyminen Natoon	27
3.	Kysymys Suomen neutraaliudesta.....	29
3.1.	Neutraali maa	31
3.2.	Suomi osana etupiiriä?	37
4.	Unohtiko Suomi Leninin ja jatkosodan opetukset?.....	41
4.1.	Leninin lahja.....	41
4.2.	”Suomi Saksan rinnalla jatkosodassa”	45
5.	Suosiollinen suomettuminen	54
5.1.	Suomettumisen määrittely aineistossa.....	54
5.2.	Suomen kasvusta tulisi ” kiittää” suomettumista	59
6.	Johtopäätökset	63
	Lähde- ja kirjallisuusluettelo	68
	Painetut lähteet	68
	Tutkimuskirjallisuus.....	68
	Internet-aineisto.....	72

1. JOHDANTO

”Miltei puoli vuosisataa toisen maailmansodan loppumisen jälkeen Suomi nautti Neuvostoliiton tarjoamasta statuksesta olla Euroopan portti auki sekä itään että länteen. Kaikki nämä vuodet pieni, 5,5 miljoonan asukkaan kansa ei kohdannut minkään laista vaaraa Neuvostoliitolta. Moskova helli suomalaisia sukulaisinaan, tuki heidän talouttaan, kuljetti maahan halpaa energiaa, rakensi ydinenergialaitoksen, osti kulutustuotteita. Harvat muistavat, että vuosina 1948–1992 maiden välillä oli Ystävyys, yhteistyö ja avunanto -sopimus, joka tarjosi suoraa sotilaallista tukea tietyissä olosuhteissa. Helsingissä sopimusta pidettiin suosiollisena, joten sitä pidennettiin kolme kertaa. Dokumentti lopetti toimintansa vasta Neuvostoliiton hajottua. Tästä nykypuheeseen ”idän uhasta”. ”¹

Komsomolskaja Pravda 13.05.2022

Venäjän aloitettua täysimittaisen hyökkäyssodan Ukrainaa vastaan helmikuussa 2022 juuri mikään Venäjän ja lännen suhteissa ei ole ollut kuten ennen. Vaikka Venäjän virallinen historiapolitiinen doktriini on muuttunut varsinkin 2010-luvulta eteenpäin vain ahtaammaksi, tänä päivänä se on varmasti ahtaimmillaan. Suomi ilmoitti Natolle kiinnostuksestaan liittyä liittoumaan toukokuussa 2022, ja vajaa vuotta myöhemmin huhtikuussa 2023 Suomesta tuli Naton täysivaltainen jäsen. Prosessi oli suhteellisesti erittäin nopea, sillä Suomi täytti jo valmiiksi monet Natoon liittymisen kriteerit. Suomen yhteistyö liittouman kanssa oli jo alkanut vuonna 1994, mutta ennen vuotta 2022 enemmistö suomalaisista kyselytutkimuksiin vastanneista oli aina ollut Nato-jäsenyyttä vastaan, samoin kuin naapuri-Ruotsissa. Suomen pitkä perinne olla sotilasliittojen ulkopuolella oli arvostettu asia, ja jäsenyyttä ei pidetty tarpeellisena ennen Putinin hyökkäyssotaa.

Suomen liittyminen Natoon vuonna 2023 on kiristänyt Suomen ja Venäjän suhteita ja Suomen Nato-jäsenyydestä on Venäjän valtamediassa kirjoitettu lähinnä vain negatiivisessa sävyssä. Venäjän ja Suomen suhde on siis mennyt negatiivisempaan suuntaan ja tässä keskustelussa

---

¹ Andrei Baranov, ” Финляндия идет в НАТО, приготовиться Швеции”, *Komsomolskaja Pravda*, 13.05.2022, nro 54 Itse käännetty venäjältä suomeksi.

historia on ollut yksi elementeistä. Venäjän mediassa Suomi esitetään lännen sätkynukkena ja vihamielisenä valtiona, ja päinvastoin. Erityisesti Putinin historiakäsitys on ollut yksi tutkituimmista aiheista.²

1.1. TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Päätutkimuskysymykseni on se, miten Venäjän valtiollinen media käyttää historiaa poliittisesti puhuessaan Suomen Natoon liittymisestä 1.1.2022-1.10.2023. Aihepiirinä on siis poliittinen historia ja kansainvälisten suhteiden historia. Historiapoliittikka ja historian käyttö ovat keskeisimpiä käsitteitä. Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, millaisin eri tavoin historiaa voidaan käyttää ja käytetään nykypoliitikassa ja kansainvälisissä suhteissa.

On erittäin tärkeää, että olemme tietoisia siitä, milloin ja miksi historiaa käytetään ja kuinka luotettava argumentointikeino historiaan vetoaminen on. Tutkimukseni ei siten ole perinteistä historiantutkimusta historiallisilla lähteillä, vaan nykyisyyden tutkimusta historiaelementin näkökulmasta. Tätä tehtävää ei tule jättää esimerkiksi vain politiikan tutkijoille, joilla ei ole välttämättä samanlaista historian ymmärrystä ja tuntemusta kuin historiantutkijoilla. Valitsemani kaltaisia aiheita on tutkittu varsinkin Helsingin yliopiston poliittisen historian aineessa.

Minua kiinnostaa etenkin se, onko Suomea pidetty mahdollisesti Venäjän valtion toimesta eräänlaisena ”helpompana” tai ”läheisempänä”/ ”järkevämpänä” länsimaana, jolla on ollut jonkinlainen ”erityisasema” ja miten se on nyt murtunut. Lisäksi tutkimukseni tarkoituksena on tunnistaa erilaisia tapoja käyttää historiaa, ja myös tunnistaa, mitä aiheita historiasta nostetaan esiin ja mitä ei. Tutkimuksella on monia hyötyjä: Venäjän nykypoliittikan ymmärtäminen, Suomi-Venäjä-diplomatian ja suhteiden ymmärtäminen ja eräänlainen metahistorian tutkimus. Tällä tarkoitan sitä, miten historiaa hyödynnetään ja käytetään/väärinkäytetään nykypoliitikassa ja yhteiskunnassa. Tutkimukseni tekee selvemmäksi sitä, miten historia on keskeinen elementti esimerkiksi nykypoliitikassa, Venäjän kohdalla vieläpä suuremmassa osin ja ehkä suorapuheisemmin kuin esimerkiksi Suomessa. Ymmärtämällä sen, että historiaan vetoamisella on aina tarkoituserät, pystytään paremmin ymmärtämään ja analysoimaan politiikkaa, sekä keskustelemaan siitä.

---

² Esim. Hentunen 2020, Weiss-Wendt 2021, Wood 2020

Keskeisimmät alakysymykseni ovat: millaisia erilaisia historia-argumentteja mediassa tulee esille ja mitkä niistä ovat yleisimmät argumentit ja kuinka tärkeä argumentti historia ylipäätään keskustelussa on? Muita alakysymyksiäni ovat seuraavat: millaisia historian aiheita mediassa korostetaan ja mitä ei, miten historiaa käytetään oikeuttamaan Venäjän ja Suomen kiristynyttä suhdetta ja sen taustaa? Miten Suomen Nato-jäsenyyttä käsitellään historiaan vedoten?

Kuten totesin aiemmin, minua kiinnostaa etenkin se, miten Suomea on pidetty mahdollisesti Venäjän valtion toimesta eräänlaisena ”helpompana” tai ”läheisempänä”/ ”järkevämpänä” länsimaana, jolla on ollut jonkinlainen ”erityisasema” ja miten se on nyt murtunut vai onko. Haluaisin selvittää, millaisena osana länttä Suomea pidetään ja miten historiaa käytetään tämän perustelemiseen. Onko Suomi täysin erottamaton osa länttä, vai pyritäänkö historialla osoittamaan, ettei näin ole aina ollut? Mitä asioita historiasta nähdään muistelemisen arvoisena tai pikemminkin asioina, jotka ovat hyödyllisimpiä Venäjän hallinnolle nostaa Suomesta esiin?

Koostan tutkimukseni teemoittain eli eri luvut käsittelevät erilaisia historiapolitiittisia väitteitä: hypoteesini on, että argumentit voisivat liittyä Suomen puolueettomuushistoriaan, ja suomettumisen ja parempien suhteiden muistelemiseen, ja että historialla on keskustelussa jonkinlainen, mutta mahdollisesti melko pieni, rooli. Toisaalta oletan, että historian käyttö voi olla melko suorasukaista, koska tällaista se on ollut esimerkiksi Putinin puheissa Ukrainan suhteen.³ Ensimmäisessä käsittelyluvussa avaan Suomen puolueettomuuteen liittyviä historiapolitiittisia väitteitä. Toinen käsittelyluku koostuu Suomen itsenäistymiseen ja Leniniin sekä toiseen maailmansotaan liittyvästä historian käytöstä ja kolmas luku käsittelee Suomen ja Neuvostoliiton välejä kylmässä sodassa.

1.2. AINEISTO

Käytän tutkimuksessani seuraavia lehtiä: Rossijskaja Gazeta, Kommersant, Komsomolskaja Pravda ja Izvestija. Nämä kaikki lehdet edustavat Venäjän valtion kantaa (valtamediaa) mutteivat kaikki ole virallisia valtionmedioita. Toisaalta minua kiinnostaa juuri valtionmedia, joka sijoittuu Moskovaan. En voi ottaa käsittelyyn kaikkia mahdollisia lehtiä, tai esimerkiksi Venäjän 10 luetuinta lehteä, koska tutkimukseni on kvalitatiivinen ja muuten tutkimusaineistoa tulisi aivan liikaa. Nämä lehdet edustavat valtion näkökulmaa ja ovat ainakin osittain, ellei

---

³ Mikkonen 2023

kokonaan valtiorahoitteisia, joten niiden voi nähdä edustavan myös Putinin ja Venäjän hallinnon näkökulmaa ja ulkopoliittisia päämääriä.

Seuraavaksi kerron käsittelemistäni lehdistä perusasiat, niiden levikit ja lyhyen historian, sekä niiden suhteesta Venäjän valtioon. On kuitenkin otettava huomioon, että vaikka lehden virallinen fyysisten kopioiden levikki olisi melko matalan kuuloinen suhteutettuna Venäjän väestön määrään, monet käyttävät lehtien internet-versioita ja niihin viitataan Venäjän uutislähteissä, venäläisessä Yandex-hakukoneessa ja myös ulkomailla säännöllisesti. Lehtien yhteiskunnallinen rooli ja tunnettavuus ovat siis merkittäviä, ja ne lukeutuvat Venäjän suurimpiin lehtiin.⁴

Kolme lehdistä on varsinaisia perinteisiä sanomalehtiä, ja yksi iltapäivälehteä lähellä oleva päivälehti. Lisäksi kaksi lehdistä eli Izvestija ja Komsomolskaja Pravda ovat vanhoja ja perinteikkäitä sanomalehtiä, ja kaksi 1990-luvulla perustettuja. Yksi lehdistä eli Komsomolskaja Pravda on iltapäivälehti, mikä mahdollistaa Venäjän lehdistökentän historian käytön laajemman tarkastelun. Iltapäivälehdessä on todennäköisesti eniten provosoivimpia ja räväköitä mielipiteitä, kun taas perinteiset sanomalehdet ovat tyyliltään neutraaleja. Tämä sallii laajemman ja siten kokonaisvaltaisemman kuvan.

Komsomolskaja Pravda⁵ (eli ”Komsomolilainen totuus”) on venäläinen päivittäin ilmestyvä iltalehti. Neuvostoliiton aikana lehti oli Komsomolin eli Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen nuorisoliiton virallinen lehti, mistä lehden nimi tulee. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1925. Aluksi, lehden ollessa nuorisoliiton lehti, sen lukijakuntana oli nuorisot ja lehti keskittyi puolueen arvojen opettamiseen, mutta myös tieteeseen ja tarinoihin.⁶

1990-luvulla lehden levikki oli miltei 22 miljoonaa kopiota päivässä. Nykyisin lehden levikki on noin 480 000 lukijaa päivässä ja sen lukijakunta on siirtynyt nuorisosta aikuisiin.⁷ Lehti oli vuonna 2019 Venäjän luetuin lehti.⁸ Nykyään lehden suurin omistaja on Baltic Media Groupin perustaja ja Putin-kytköksistään tunnettu Sergei Rudnov,⁹ joka on tällä hetkellä monilla Venäjään kohdistuvilla sanktiolistoilla. Lehden varsinainen päätoimittaja on Olesya Nosova.¹⁰

---

⁴ Top newspapers in Russia by 2019 Newspaper Web Ranking

⁵ Komsomolskaja Pravdan nettisivut, luettu 12.09.2023

⁶ ibid.

⁷ Реклама в газете Комсомольская правда eli ”Mainokset Komsomolskaja Pravdassa”

⁸ Top newspapers in Russia by 2019 Newspaper Web Ranking

⁹ Sergei Sabalev, ”Основной владелец «Комсомольской правды» раскрыл свое имя”, *Adindex*, 09.01.2017

¹⁰ ” Носова станет главным редактором «Комсомольской правды» на постоянной основе”, *Vedomosti*, 10.10.2022,

Komsomolskaja Pravdaa on tituleerattu Putinin suosikkilehdeksi.¹¹ Lehdellä on Venäjän median valvontapalvelun eli Roskomnadzorin virallinen leima eli hyväksyntä. Lehden kotipaikka on Pietari. Lehteä ei tule sekoittaa Pravda-lehteen, joka oli Neuvostoliiton Kommunistisen puolueen virallinen lehti vuosina 1918–1991 ja on yhä olemassa. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen samannimisiä lehtiä on ollut useita. En ota käsittelyyn tätä Pravda -lehteä, sillä Integrumista löytyy vain lehden nettiversio, ja tällöin hakutuloksia on 510 kappaletta. Kävin relevanteimmat top 10 tulokset läpi ja aineiston sisältö ei eronnut sävyiltään muista lehdistä. Lisäksi kirjoitukset eivät olleet kuin parin virkkeen pituisia uutisia. Pravdan ottaminen mukaan olisi tietenkin tehnyt aineistosta laajemman mutta se ei olisi varsinaisesti tuonut tutkimukselleni lisäarvoa.

Izvestija¹² (eli ”Uutiset”) on venäläinen sanomalehti, joka ilmestyy joka arkipäivä. Lehti sai alkunsa helmikuun vallankumouksen aikana 1917 ja sen ensimmäinen nimi oli tuolloin *Izvestija Petrogradskago Soveta Rabotših Deputatov* eli ”Pietarin työläisedustajien neuvoston uutiset”), mutta nimeksi lyheni *Izvestija*. Neuvostoliiton aikana lehti toimi hallituksen virallisena lehtenä, kun taas Pravda oli kommunistipuolueen virallinen lehti. Lehti on kuvaillut itseään kansallismieliseksi: aiemmin Izvestija suhtautui Putiniin kriittisesti, mutta tämä muuttui, kun lehti siirtyi valtiollisen Gazprom yhtiön omistukseen heinäkuussa 2005. Nykyään lehteä kuvaillaan Venäjän kansalliseksi sanomalehdeksi. Nykyään lehden omistaa MIC Izvestija LLC, joka on ollut osa National Media Groupia vuodesta 2017. Myös Izvestijalla on Roskomnadzorin virallinen lisenssi ja taloudellinen tuki. Lehden kotipaikka on Moskova. Lehti tavoittaa noin 370 000 lukijaa päivässä.¹³ Lehden päätoimittaja on Sergei Vladimirovich Koroteev.

Kommersant¹⁴ (eli ”Liikemies”) on vuonna 1990 perustettu venäläinen taloussanomalehti. Lehti ilmestyy päivittäin ja se käsittelee liiketaloutta ja politiikkaa. Lehden omistaa uzbekinvenäläinen oligarkki Alisher Usmonov ja lehden levikki on noin 110 000 kopiota päivässä.¹⁵ Vuonna 2022 Usmanov oli sadan maailman rikkaimman ihmisen joukossa,¹⁶ ja

---

¹¹ Hanna Freyborg, Meduza: Putinin suosikki-lehti julkaisi verkko-sivuillaan kymmen-kunta sodan-vastaista artikkelia. Helsingin Sanomat 12.02.2023

¹² Izvestijan nettisivut, luettu 01.09.2023

¹³ ”Mainokset Izvestijassa”, Head Media, luettu 13.09.2023

¹⁴ Kommersantin verkkosivut, luettu 01.09.2023

¹⁵ ”Mainokset Kommersantissa”, Head Media, luettu 15.09.2023

¹⁶ ”Sanctioning an Oligarch Is Not So Easy: Why the Money Trail of Alisher Usmanov, One of Russia's Wealthiest Men, Is Difficult to Follow,”, luettu 13.09.2023.

myös hän on monien maiden, esimerkiksi EU:n, Venäjään kohdistetuilla sanktiolistoilla.¹⁷ Lehteä julkaisee Kommersant Publishing House, johon kuuluu monia eri teemaisia lehtiä. Lehden kotipaikka on Moskova ja tälläkin lehdellä on Roskomnadzorin lisenssi.¹⁸

Rossijskaja gazeta¹⁹ (eli ”Venäläinen lehti”) on Venäjän valtion virallinen, päivittäin ilmestyvä yhteiskunnallinen sanomalehti. Lehden on perustanut ja sen omistaa Venäjän valtio, mikä näkyy lehden linjassa. Lehti perustettiin vuonna 1990 ja sitä kustantaa siis Venäjän valtio. Lehden päätoimittaja on ollut vuodesta 2001 Vladislav Fronin, joka on Venäjällä palkittu toimittaja.

Kuten voidaan päätellä valitsemistani lehdistä, kaikki niistä heijastelevat Venäjän valtion virallista kantaa, esimerkiksi Vladimir Putinin ulkopoliittikkaan liittyviä arvoja ja mielipiteitä. Toisaalta lehdet ovat isoja ja arvostettuja päivälehtiä, joilla on oletetusti tarkkaan määritetyt säännöt siitä, millaisia artikkeleita voidaan julkaista ja kuinka asiallisia tulee olla, esimerkiksi mitä sanavalintoja voi käyttää. Voi siis olettaa, että pienemmät ja paikallisemmat lehdet voisivat tarjota suorapuheisempia sanavalintoja ja artikkeleita, mutta haluan keskittyä nimenomaan valtamedian ja valtionmedian lehdistön kirjoituksiin, koska näistä voidaan lukea Venäjän valtion asenteista. Tarkasteleman lehdillä on pitkä historia ja jo pelkästään niiden nimet symbolisoivat venäläisille monia erilaisia asioita. Historia ja pitkäikäisyys ovat osaltaan tehneet niistä arvostettuja ja lisänneet niiden mainetta ”luotettavina”.

On myös hyvä todeta, että neljästä lehdestä vain yksi on Moskovan ulkopuolelta ja senkin, eli Komsomolskaja Pravdan, kotipaikka on Venäjän toiseksi isoimmassa kaupungissa, Pietarissa. Myös lehtien lukijakunta ja kattamat tapahtumat ovat tällöin keskittyneet isoimpiin kaupunkeihin, joissa ihmisillä on enemmän mahdollisuuksia ja varallisuutta. Tämä tietenkin rajaa sitä, kuinka paljon lehtien artikkeleiden mielipiteistä voi päätellä.

Lehtien voi kuitenkin perustellusti väittää edustavan Venäjän valtamediaa, eli sitä mediaa, joka on lähellä valtaa pitäviä ja samalla suosituinta mediaa, joka tavoittaa suuren määrän kansalaisia. Lehdet ja niiden kirjoitukset on suunnattu nimenomaan Venäjän kansalaisille, eikä niinkään ulkomaille. Tietysti toimittajat toki olettavat, että heidän, varsinkin ulkopoliittikkaa koskevista artikkeleistaan kirjoitetaan ja niihin viitataan ulkomailla, kuten normaalistikin isoissa

---

¹⁷ "A major Russians oligarch says his fame and fortune—not his Putin connections—made him a target for sanctions: 'He is rich, very, rich. ' 06.06.2023, Fortune

¹⁸ Rozkomnadzorin nettisivut, luettu 14.09.2023

¹⁹ Rossijskaja Gazetan nettisivut, luettu 13.09.2023

toimituksissa. Silti lehtien kohdeyleisönä voi pitää juuri Venäjän kansalaisia. Vaikka lehtien kotipaikat ovat Moskova ja Pietari, lehdet ilmestyvät ja niitä luetaan joka puolella Venäjää, sillä ne ovat maan luetuimpia ja isoimpia lehtiä. On kuitenkin huomautettava, etten tutki sitä, miten lehtien sanoma lukijakunnassa vastaanotetaan tai millaisia kirjoituksia lehdissä muuten esiintyy, vaan sitä, miten ne valtamedian ja sitä kautta Venäjän valtion edustajina käyttävät historiaa.

Lehtien tarkkoja ja viimeaikaisimpia levikkejä taikka tietoja niiden lukijakunnasta tai omistajuuksista ei ole tarkasti saatavilla, sillä monissa paikoissa mainitaan eri lukuja ja määriä taikka omistajuuksiakin, eikä sitä, että lehdellä on Roskomnadzorin lisenssi, välttämättä mainita suoraan. Lehtien verkkosivut saattavat olla vanhentuneita ja vuosien 2022 ja 2023 tietoja on vaikeampi löytää kuin esimerkiksi vuoden 2020. Lähteenä lehdet tuottavat kuitenkin oivallisen kokonaiskuvan nyky-Venäjän valtamediasta ja valtaa pitävien historiapolitiikasta.

Rajaan ulkopuolelle Venäjän pääuutistoimistot. Testihauillani löytyvissä n. 3000 tuloksessa yhtä uutistoimistoa kohden (esimerkiksi Ria Novosti) ei löytynyt historiaelementtejä, vaan vain neutraaliluontoisia ja lyhyitä uutisoiteja liittymisprosessin eri vaiheista. Uutisjutuissa vain korkeintaan saatettiin siteerata kirjoituksen lopussa Kremlin virallista mielipidettä asiaan ottamatta siihen kantaa. Rajaan myös TV- ja radio-ohjelmat tarkasteluni ulkopuolelle, sillä venäjän kielen taitoni ja kokemukseni eivät riittäisi pienten vivahde-erojen ja kulttuuritaustan täysinäiseen ymmärtämiseen.

Nimi Roskomnadzor on aineistoni ymmärtämiseksi tärkeä. Kyseessä on vuonna 2009 perustettu Venäjän liittovaltion viestinnän, tietotekniikan ja joukkotiedotusvälineiden valvontapalvelu (venäjäksi *Federalnaja služba po nadzoru v sfere svjazi, informacionnyh tehnologi i massovyh kommunikatsi*), jonka tavoitteena on joukkotiedotusvälineiden valvonta. Käytännössä toiminta on kuitenkin Venäjän valtiolle negatiivisten julkaisujen sensuuria ja Venäjää vahingoittavaa toimintaa estämistä. Kaikilla neljällä tutkimallani lehdellä on Roskomnadzorin virallinen lisenssi eli hyväksyntä, mikä tarkoittaa sitä, että niiden on todettu noudattavan Venäjän valtion, käytännössä Kremlin, virallista linjaa esimerkiksi ulkopolitiikan suhteen. Roskomnadzorin rooli Venäjän internetin sensuroimisessa on ollut keskeinen.²⁰

Eräs tutkimuksessani eteen tulleista haasteista on ollut myös se, että Venäjän sanomalehtien levikeistä, lukijoista ja omistus/johtoportaa on vaikeaa löytää yhdenmukaisia tietoja. Oletan

---

²⁰ "Russia's Internet Censor Is Also a Surveillance Machine", Council on Foreign Relations, 12.04.2024.

kuitenkin, että käsittelemieni sanomalehtien kohdeyleisönä on ensisijaisesti venäläinen suuryleisö, aikuiset ihmiset, ja etenkin hieman vanhemmat henkilöt, joille esimerkiksi nimet Komsomolskaja Pravda ja Izvestija, pitkän historiansa ja tärkeän roolinsa vuoksi, symboloivat monia asioita. Jo lehtien nimet herättävät venäläisissä paljon ajatuksia. Lehdet ovat olleet Neuvostoliiton ja Venäjän aikana suurimpia ja tärkeimpiä ja niihin on liitetty paljon erilaisia merkityksiä, kuten se, että lehtien pitkä ja vankka historia tekee niistä luotettavampia ja pätevämpiä. Toisaalta, vaikka lehtiä ostava lukijakunta olisikin vanhempaa ikäpolvea, on tärkeää huomioida, että lehtien kirjoituksia linkataan ja niihin viitataan muuallakin, esimerkiksi venäläisessä hakukoneessa Yandexissa, jolloin tosiasiaa lehtien lukijakunta on paljon virallisia ostomääriä laajempaa.²¹

Käsittelemäni lehdet ovat selvästi kytköksissä Kremliin. Venäjän median pitkäaikaiset tutkijat kuitenkin argumentoivat, että käsitys siitä, että venäläinen journalismi on aina Kremlin täysin hallinnoima, on ihmisten käsityksissä tiukkaan juuttunut yleistys.²² Tämä on johtanut siihen, että tutkijat eivät ole keskittyneet siihen, mitä todella tapahtuu uutishuoneissa ja miten poliittiset kehityskulut oikeasti vaikuttavat toimittajien päivittäiseen työhön. Yablokov ja Schimpfössl ovat tutkineet Venäjän uutismedian historiaa ja selittävät, miten Venäjän mediatoimitukset joutuivat 1990-luvun puolivälissä aiemmasta vapaamman median optimismista huolimatta mediasuurliikemiesten tai oligarkkien hallintaan.²³ Valtakaudellaan Putin on tiukentanut median vapautta hyökkäämällä 1990-luvun suurimpien mediatalojen oligarkkeja vastaan saadakseen nämä kontrolliinsa. Tämä johti hiljalleen vapaan ja itsenäisen median vähentymiseen.²⁴ Yablokov ja Schimpfössl argumentoivat, että itsesensuuri, valtion rooli mediakontrollissa ja kaupallistuminen eivät ole toistensa vastakohtia. He viittaavat venäläistoimittajia koskeneeseen tutkimukseen, jonka mukaan toimittajat pitävät itsesensuuria positiivisena, koska se suojelee heidän lähteitään, auttaa välttämään konflikteja ja minimoi henkilökohtaisia riskejä.²⁵ Käytännössä siis läheisyyttä Kremliin ei itse toimituksissa välttämättä niinkään huomioida ainakaan arjessa.

---

²¹ Dovbysh & Mariëlle & Mykola 2022

²² Yablokov & Schimpfössl 2021

²³ ibid.

²⁴ ibid.

²⁵ Yablokov & Schimpfössl 2021

1.3. METODOLOGIA JA RAJAUKSET

Teen kvalitatiivista sisällönanalyysia Integrum-tietokannasta löytyvistä Venäjän valtamedian suurimmista lehdistä. Integrum²⁶ on Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen tietokanta, josta löytyy tämän alueen kirjallisuutta, tutkimusta ja mediasisältöjä, joita on tutkijoiden käytettävissä. Aineistot ovat Integrumissa venäjäksi, mutta tietokannasta löytyy myös automaattinen kääntäjä englanniksi. Rajaan hakua hakemalla tietokannasta tiettyjen lehtien vuosien 2022–2023 julkaisuja hakulausekkeella ”Suomi ja Nato” (venäjäksi ”Финляндия и НАТО”). Tällöin hakutuloksiksi tulevat kaikki tekstit, joissa on mainittu sanat Suomi ja NATO ainakin kerran. Tämä hakulauseke on toimiva ja relevantti, koska se varmistaa, että kirjoitukset liittyvät nimenomaan Suomen liittymiseen Natoon ja samalla lauseke on tarpeeksi avoin. Muut hakusanat, kuten ”suomalaiset ja NATO” ja niillä hakeminen tuottavat samat tulokset, koska näissäkin kirjoituksissa esiintyy sana ”Suomi”.

Aikarajaukseni on 1.1.2022-1.10.2023. Vaikka jo pelkkä vuosi 2023 kuulostaa laajalta, ”Финляндия и НАТО” -hakulausekkeella tuli sopivasti tuloksia (esimerkiksi Kommersant-lehdessä tuloksia tuli 87 kpl, joista n. 10 kpl ovat relevanteimpia). Mikäli valitsisin vain tietyt päivämäärät, en välttämättä löytäisi läheskään kaikkia relevantteja kirjoituksia. Myös mikäli taas käyttäisin hakusanana vain ”Finland” ilman Naton mainitsemista, hakutuloksia tulisi aivan liikaa ja ne olisivat epärelevantteja. Tällöin hakutuloksiin tulee kaikki uutisointi liittyen Suomeen, mikä ei ole tutkimukselleni tarkoituksenmukaista.

Pohdin aikaisemmin, että hakisin tuloksia vain 17.5.2022 eteenpäin, koska tuolloin Suomen tasavallan presidentti teki valtioneuvoston esityksestä päätöksen, että Suomi ilmoittaa Natolle kiinnostuksestaan liittyä, mutta tämä ei olisi tutkimuksen kannalta järkevää. Ensimmäkin Venäjän median pohdinnan Suomen Nato-jäsenyydestä voi perustellusti olettaa alkaneen jo ennen halukkuuden virallistamista, eli aikaisemmin vuonna 2022. Kun laajennan aikarajaustani kattamaan aikaa ennen virallista prosessin alkamista, syntyy kokonaisvaltainen kuva siitä, miten Venäjän Suomi ja Nato-keskustelussa käytettiin historiaa. Tarkasteluni päätän lokakuuhun 2023, koska tällöin Suomi on jo ollut Natossa joitakin kuukausia, ja asia on tietyllä tapaa vakiintunut. Myös aikataulusyistä en voi kerätä aineistoa loputtomiin, vaan aloitan tutkimuksen siis 2022 tammikuusta ja päätän sen 2023 lokakuuhun. Jatkotutkimuksessa olisi mahdollista ja hedelmällistä tutkia tämän ajan jälkeistä mediapuhetta ja historiankäyttöä, mutta

---

²⁶ Integrumin verkkosivut

aihe on rajaamallani aikana ollut ns. pinnalla, ja siksi siitä on suuremmin uutisoitu juuri tutkimusajankohtanani.

Otan käsittelyyn aiemmin mainitsemani lehdet: Kommersant, Komsomolskaja Pravda, Rossijskaja Gazeta ja Izvestija. Hakutuloksien perusteella tutkittavia tekstejä on 267 kappaletta. Integrumissa on rank/sijoita -toiminto, jolla pystyy laittamaan hakutulokset hakusanojen esiintymismäärän perusteella järjestykseen. Tällöin top 10 -tuloksissa on kaikista relevanteimmat haut, joissa on eniten mainintoja Suomesta ja Natosta. Keskityn näihin artikkeleihin niiden relevanssin ja hedelmällisyyden kannalta, mutta käyn kaikki tulokset läpi ja otan ne mukaan analyysiin.

Kirjoituksia ei pysty katsomaan Integrumin kautta ”visuaalisessa muodossaan” eli lopullisten muotoilujen ja kuvien kanssa, mikä on valitettavaa. Tällöin joudun perustamaan analyysini vain tekstisisältöön. Tarkoitukseni oli aluksi etsiä käsittelemieni lehtien verkkosivuilta kvalitatiiviseen ja tarkempaan käsittelyyn valitsemieni artikkeleiden nettiversiot, jotta näkisin myös, millaisia kuvia artikkeliin on liitetty, mutta lähemmällä tarkastelulla totesin, etteivät kuvat tarjonneet minkäänlaista lisäarvoa tutkimukselle: usein ne olivat satunnaisia ja neutraaleja kuvia esimerkiksi Suomen lipusta liehumassa Suomen suurlähetystöllä tai muuta vastaavaa. Kuvien tarkoitus tuntuu olleen lähinnä tarjota jonkinlaista kuvituskuvaa, jolla ei kuitenkaan pyritä sanomaan varsinaisesti mitään, vaan haluttu viesti kerrotaan tekstissä.

1.4. HISTORIAPOLITIikka TIETEELLISENÄ KONTEKSTINA JA KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimukseni keskeisimpiä käsitteitä ovat historian käyttö ja historiapolitiikka. Kuten historioitsija Simo Mikkonen tiivistää, Venäjän historiatulkinta ei ole vain venäläisten asia, vaan sillä on myös ulkopoliittinen ulottuvuus.²⁷ Historian käytöllä tarkoitetaan monenlaisia asioita: esimerkiksi historiaan vetoamista ja menneisyyttä koskevan tiedon käyttämistä argumentointikeinona.²⁸ Historiaa käytetään monilla tavoilla nyky-yhteiskunnassa ja myös politiikassa, mihin liittyy käsite historiapolitiikka. Kanadalainen historian tutkija Margaret MacMillan analysoi historian roolia nykypäivässä seuraavanlaisesti. Hänen mukaansa historia tarjoaa nykypäivän ihmisille mukavuudentunnetta, sillä se voi tarjota yksinkertaisuutta ja tietynlaisen pakokeinon kaoottisessa nykymaailmassa. Nykyään ollaan myös eräänlaisessa

---

²⁷ Zubov, Talvitie 2016 (teoksessa Blåfield 2016)

²⁸ Nyyssönen & Grönholm 2017

sankareiden puutostilassa, jolloin sankareita etsitään historiasta, ja myös poliittiset johtajat tietävät, että heidän kannattaa verrata itseään menneisyyden suurhahmoihin.²⁹ Näin esimerkiksi Stalin teki verratessaan itseään Ivana Julmaan ja Pietari Suureen.

Nojaamme historiaan MacMillanin mukaan myös arvojemme suhteen, koska emme luota auktoriteetteihin yhtä paljon kuin ennen. Historiaan vedotaan maallisissa yhteiskunnissa samalla tavalla kuin ennen uskontojen jumaliin: auktoriteettina, joka voi tuomita tai armahtaa meidät. Diktaattorit ovat usein nojanneet historiaan, samalla sitä uudelleen kirjoittaen, tuomiten ja kiistäen tai tuhoten.³⁰ Poliitikot ja muut johtajat käyttävät historiaa MacMillanin mukaan usein jopa sitä vääristellen. Historia on poliitikolle oikea aarreaitta, johon vetoaminen on houkuttelevaa ja suuri yleisö ei välttämättä tiedä siitä tarpeeksi haastakseen kaikkia väitteitä.

Kukaan ei omista historiaa, mutta historioitsijoilla on kokemuksensa ja koulutuksensa takia paremmat edellytykset tehdä historiasta faktuaalisia analyysejä.³¹ Historian käyttö identiteetin rakennuksessa on myös suuri. Historiaa käytetään tavoitteidemme asettamiseen, väitteiden tekemiseen ja myös toisia vastaan hyökkäämiseen, ja tätä MacMillan tarkoittaa historian väärinkäytöllä. Historia toimii hänen mukaansa myös nationalismin polttoaineena, sillä se luo kollektiivisen muistin, johon sisältyvät jaetut onnistumiset ja epäonnistumiset. Historia on läsnä kaikkialla, myös ilman, että sitä varsinaisesti tiedostamme: MacMillan antaa arkielämästä tuttuja esimerkkejä historian käytöstä: lauseet, kuten ”Olet minulle velkaa”, tai ”Sinä teet näin aina” viittaavat historiaan ja nämä sopivat myös nykypolitiikkaan. Esimerkiksi valtioiden politiikasta keskustellessa on miltei mahdotonta olla tuomatta historiaa jollakin tavalla esiin: esimerkiksi symbolina paremmista ajoista tai varoittavana tai syyttävänäkin esimerkkinä. Maan jakamisessa historia on ja on aina ollut tärkeä argumentti.³²

Historiapolitiikka on mahdollisesti suorapuheisempaa ja motivoituneempaa, tavoitteellista historian käyttöä, kun taas historian käytöllä viitataan kaikenlaiseen historian käyttöön. Termin juuret johtavat Jürgen Habermasin käyttämään 'Geschichtspolitik' -sanaan. Habermas käytti sanaa konservatiiveina pitämistään historioitsijoista, jotka olivat Habermasin mielestä käyttäneet asemaansa historian asiantuntijoina poliittisesti. Historian käyttöä tutkinut valtiotieteiden tohtori Pilvi Torsti korostaa historiapolitiikassa olevan keskeistä

---

²⁹ MacMillan 2010 s.15

³⁰ ibid.

³¹ ibid. s.53

³² ibid. s.194

tarkoituksellisuus, eli omien poliittisten tarkoitusperien edistäminen historiaan vedoten.³³ Toisaalta tämä voi hänen mukaansa olla myös tiedostamatonta, eli historiaan vetoajat eivät välttämättä tunnista tekevänsä historiapolitiikkaa. Keskeistä siis nimenomaan historiapolitiikassa on se, että historiaa käytetään omien tavoitteiden edistämiseen, tiedostaen tai tiedostamatta.

Päätin käyttää omassa tutkimuksessani alustavasti termiä ”historian käyttö”, enkä termiä ”historiapolitiikka”, koska varsinainen historiapolitiikka on väkevämpää ja mahdollisesti Suomen kontekstissa (verrattuna esimerkiksi Ukrainaan, jonka suhteen voidaan puhua suorasukaisemmasta historiapolitiikasta) ei niin yleistä kuin laajemmalle tasolle ulottuva ja moninaisempi historian käyttö. Lopulta päädyin kuitenkin siihen, että aineistossani esiintyvä historian käyttö oli nimenomaan historiapolitiikkaa, sillä historian käytöllä olivat selkeät poliittiset tarkoitusperät.

Kolmas keskeinen käsite tutkimuksessani on nationalismi. Kaplan ja Kathryn Hannum selittävät nationalismin merkitystä geopolitiikassa.³⁴ He määrittelevät nationalismin seuraavasti: nationalismissa on kyse nimenomaan alueellisuudesta ja tietyn alueen itsemääräämisoikeudesta.³⁵ Tämä selitys sopii hyvin Venäjän kontekstiin: Putin katsoo Ukrainan olevan osa tosiasiallista Venäjän vaikutuspiiriä, ja pyrkii säilyttämään tämän aseman hyökkäämällä. Pelko Ukrainan liittymisestä ”lännen leiriin” esimerkiksi EU:n tai Nato-jäsenyyden kautta irrottaisi maan Venäjän vaikutuspiiristä, jossa se on tähän asti pyrkinyt esimerkiksi taloudellisella riippuvuussuhteella pitämään Ukrainan hallinnon myönteisenä itselleen. Nationalismin erilaisia variaatioita yhdistävä piirre on järjestelmä, jossa on hyväksytty oletus, että maailma koostuu kansoista, joilla on oikeus määrätä omasta kohtalostaan.³⁶ Keskeistä tässä ajatuksessa on se, että valtioissa on vahva kansallinen identiteetti, joka ylläpitää tätä järjestelmää.

Itä-Eurooppaan keskittynyt politiikan tutkija Eleanor Knott argumentoi, että nimenomaan eksistentiaalinen nationalismi on syy Putinin käymään sotaan Ukrainaa vastaan.³⁷ Samanaikaisesti itsenäisenä pysyminen tuo Ukrainalle sotaan eksistentiaalisen elementin.³⁸ Knott selittää, että Venäjän hyökkäyssotaan liittyvä nationalismin tutkimus on yleensä joko

---

³³ Torsti 2008 s.62

³⁴ Kaplan, Hannum 2023

³⁵ *ibid.* s.2

³⁶ *ibid.* s.8

³⁷ Knott 2023

³⁸ *ibid.*

etnisen tai kansanationalismin tutkimusta. Etninen nationalismi tarkoittaa eksklusiivista kulttuurista ”veriperintöön” liittyvää ideologiaa, ja kansanationalismi tarkoittaa inklusiivista, kansalaisuuden poliittisiin ideoihin perustuvaa ideologiaa.³⁹ Venäjälle sodan eksistentiaalisuus tulee siitä, että Venäjä yrittää sodallaan tehdä Ukrainasta Kremlin alaisen, Venäjän hallinnon ideologian mukaisen valtion, joka on alisteinen naapurilleen. Tällainen hierarkkinen käsitys on Venäjän hallinnon nationalismin mukaista: Venäjä on itäisten kansojen yhdistäjä, imperiumi. Tällainen hierarkkinen maailmankuva näkyy myös sävyssä puhua Suomesta.

Kaikki esille tuomani poliitikkojen nimet tulevat aineistossani esiin. Suomen tasavallan presidentti Sauli Niinistöä on pidetty läntisessä mediassa jonkinlaisena ”Putinkuiskaajana”⁴⁰, jolla on erityisen paljon kokemusta Putinin kanssa toimimisesta ja jonka kanssa Putinilla on jonkinlainen ”yhteisymmärrys”. Niinistöä on kiitetty siitä, että hän on toiminut Venäjän ja Putinin kanssa tietynlaisella Venäjällä kunnioitusta herättävällä rauhallisella ja ymmärtäväisellä, mutta päättäväisellä tavalla. Siksi on mielenkiintoista tutkia, miten tämä aihe tulee aineistossani esiin ja miten Niinöstä puhutaan. Suomen ja Venäjän ”yhteisymmärryksen” aika on kuitenkin mitä ilmeisemmin ohi, ja Suomen historiallinen päätös liittyä Natoon on hiertänyt valtioiden välejä.

1.5. TEORiat JA HISTORIAPOLITIIKAN TYPOLOGIA

Historian käytön ja historiapolitiikan jäsentelymalli on tärkeä, jotta voin kategorisoida erilaisia argumentteja ja saan tieteellisen kehyksen analysoinnilleni. Sovellan Karl Faberin ja Pilvi Torstin malleja, joita myös Sanna Hentunen on käyttänyt omassa pro gradu -tutkielmassaan. Tämä tutkielma käsittelee Putinin historiapolitiikkaa tämän Kansakunnan tila -puheissa.⁴¹

Faberin teos ”The Use of History in Political Debate” jaottelee historian käyttöä erilaisiin kategorioihin, esimerkiksi historiallisiin yksityiskohtiin ja kokonaisuuksiin vetoamiseen ja erilaisiin historian kerrontatapoihin. Faber jakaa historian käytön seuraaviin tasoihin: yksittäisten tapahtumien taso, historiallisten kokonaisuuksien taso ja historia ylätasona. Nämä kolme tasoa hän jakaa vielä alatasoihin. Esimerkkejä yksittäisten tapahtumien tasosta ovat historiallisten tapahtumien käyttäminen (esimerkiksi varoittavina) poliittisina esimerkkeinä ja symboleina ja niiden pohjalta tehdyt moraaliset väitteet. Historiallisten kokonaisuuksien tasoon liittyy historian esittäminen narratiivin muodossa, kausaalisuhteiden ja rakenteiden kautta. Tätä

---

³⁹ Knott 2023

⁴⁰ ibid.

⁴¹ Hentunen 2020

kuvaa hyvin sanonta ”Historia Magistra Vitae” eli ”Historia on elämän opettaja”: historia on kuin jonkinlainen säännön mukainen mahdollisesti toistuva narratiivi, josta tulee ottaa oppia. Mikäli historiassa pätevät kausaalisuhteet, voi menneisyydessä tapahtunut asia tai ilmiö (useimmiten negatiivinen sellainen) tapahtua nykypäivässä, jos vain samat ehdot täyttyvät. Historian ylätasolla Faber viittaa siihen, että yksi historiapoliittinen argumentti voi koskea kaikkia käsiteltyjä tasoja.⁴²

Faber siis painottaa, että tasot ovat usein olemassa yhdessä väitteessä samanaikaisesti. Esimerkiksi historiallisiin kokonaisuuksiin viittaamalla narratiivin muodossa saatetaan oikeuttaa nykypäivän politiikkaa ja siinä tehtäviä ”vaikeita tekoja”. Samaan aikaan historiallista tapahtumaa voidaan pitää symbolina esimerkiksi siitä, miten kansakunta on ennenkin selviytynyt vaikeista ajoista.

Faber kritisoi typologiallaan poliitikon ja historioitsijan välillä pidettyä tiukkaa dualismia ja taistelua historian objektiivisuudesta. Hän argumentoi, että kaikki käyttävät politiikkaa jollakin tavalla, ja historian mukaan ottaminen poliittiseen keskusteluun on asia, jota ei voi täysin välttää: hänen ydinviestinsä oli, että kaikki historian poliittinen käyttö ei ole historian väärinkäyttöä.⁴³ Faber on hyvä esimerkki niin kutsutusta kielellisestä käänteestä. Tällä tarkoitetaan 1970-luvulla alkanutta tieteessä kielen ymmärtämisen muutosta: perusta tälle on käsitys siitä, että kieli ei ole neutraali kommunikaatioväline vaan se on rakentunut historiassa ja rakentaa myös nykyisyyttä.⁴⁴ Tämä merkitsi sitä, että käytetty kieli muokkasi todellisuutta eikä voinut siten olla neutraalia ja irti ympäristöstään. Faberin kritiikki siitä, että historia voisi olla jotenkin täysin irrallinen politiikasta, liittyi siis tähän kiinteästi: kaikki ns. liittyy kaikkeen eikä siten ”neutraalia” historiaa voinut olla olemassa. Faberin mukaan historiakäsitys rakentuu ympäristönsä mukaan ja samoin myös muokkaa nykymaailmaa ja käsityksiä, eikä se voi siten olla jokin objektiivinen ulkopuolinen fakta tai kokonaisuus, johon ei vaikuta ympäröivä konteksti ja maailma.

Pilvi Torsti puolestaan on halunnut kehittää selkeää historiapoliittista typologiaa etenkin opinnäytteiden tekijöiden tarpeisiin.⁴⁵ Torsti viittaa yleisempään historian käytön typologiaan, jota on kehitellyt ruotsalainen historioitsija Klas-Göran Karlsson.⁴⁶ Tässä typologiassa

---

⁴² Faber 1978 s.45

⁴³ *ibid.* s.38

⁴⁴ Partti 2020

⁴⁵ Torsti 2008 s.61

⁴⁶ Karlsson 2004

Karlsson on erotellut historian käyttötarpeen, käyttöluonteen, käyttäjät ja historiankäytön tarkoituksen, mutta hän ei keskity nimenomaan historian poliittisen käytön problematiikkaan.⁴⁷

Pilvi Torsti jakaa typologiassaan historian poliittisen käytön kuuteen muotoon: 1) koulun historianopetukseen, 2) julkiseen historiakulttuuriin, 3) historiajulkaisuihin 4) juridisten toimijoiden päätöksiin, 5) yhteiskunnallisten tahojen kommentteihin sekä 6) historiaan kohdistuviin tutkimuksiin ja seminaareihin. Näiden eri motiivit Torsti jakaa myös kolmeen osaan: ulkopoliittisiin motiiveihin, sisäpolitiisiin motiiveihin sekä universaalin ”hyvän” motiiveihin”. Myös näistä kolmesta eri motiivista löytyy erilaisia ”motiivilajeja”.⁴⁸ Seuraavaksi olen liittänyt mukaan Torstin tekemän taulukon hänen typologiansa selventämiseksi:

Taulukko 1. Pilvi Torstin typologia historian poliittisesta käytöstä.

---

⁴⁷ Torsti 2008 s.62

⁴⁸ *ibid.*

	Ulkopoliittinen motiivi	Sisäpoliittinen motiivi	Universaalin hyvän motiivi
Muoto: Koulun historian opetus	1990-luvun sodan ja vihanpidon oikeuttaminen Serbiassa ja Kroatian välillä: historian oppikirjoissa esitetään viholiskuvia naapurimaista ja rinnastetaan esimerkiksi toisen maailmansodan ja 1990-luvun tapahtumat.	Venäjän nykyhallinnon valta-aseman vahvistaminen: presidentti Putin tukee uutta historianopetuksen käsikirjaa, joka esittää nykyhallinnon osana suurta venäläistä kertomusta ja historiallista jatkumoa.	Vainon uhriin samaistuminen: Ranskan presidentti Nicolas Sarkozy'n ehdotus esitellä jokaiselle 10-vuotiaalle koululaiselle samanikäinen holokaustin uhri.
Muoto: Julkinen historia-kulttuuri	"Ystävällisen" ulkopoliittikan korostaminen suhteessa Neuvostoliittoon: näyttävät juhallisuudet YYA-sopimuksen vuosipäivinä Suomessa kylmän sodan aikana.	Heikkoon yhteiskunnalliseen asemaan liittyvä protesti: Viron venäläisvähemmistön protesti sotilaspatseen siirtämistä vastaan Tallinnassa toukokuussa 2007.	Joukkoterrorin uhrien kunnioittaminen: virallisen muistoalueen perustaminen Ukrainassa kylään, missä noin 2000 ukrainalaista murhattiin Stalinin aikana.
Muoto: Historia-julkaisut	Venäjän Viron vastaisen ulkopoliittikan oikeuttaminen: eSStonia-sivujen perustaminen You-Tubeen.	Partisaani-kriittisen <i>Cetverored</i> -elokuvan hyödyntäminen parlamenttivaalikampanjassa Kroatiassa vuoden 2000 vaaleissa.	Sodan mielettömyyden korostaminen kaikkien osapuolien näkökulmasta: ulkomaisen elokuvan Oscar-patsaalla palkittu bosnialaisen Danis Tanovicin Bosnian 1990-luvun sodasta kertova elokuva <i>Ei kenenkään maa</i> .
Muoto: Laillisten toimijoiden päätökset	Pelko ulkopoliittisten suhteiden vahingoittumisesta kahden valtion välillä: Yhdysvallat ei tuomitse Turkia armenialaisten kansanmurhasta.	Nykyhallinnon halu erottaa aiemmasta hallinnosta: vuonna 2007 Puolasaa säädetty laki, joka pyrkii tuomitsemaan menneisyyden kommunismisymptiat.	Periaatteellinen esimerkki suhtautumisesta menneisyyden "vääryyksiin": vaatimus, että Suomen valtion tulisi virallisesti tunnustaa, että 1918 tuhansia siviilejä kuoli Suomen valtion instituutioiden toiminnan vuoksi.
Muoto: Yhteiskunnalliset kommentit ja puheet	Nyky-ulkopoliittikan suunnan tukeminen: entisten Neuvostotasavalttojen edustajien Viron patsaskiistan yhteydessä esittämät kommentit, joiden sisältö riippui maan suhteesta nyky-Venäjään.	Nykyhallinnon halu erottaa aiempien hallituksen politiikasta: Tanskan pääministerin lausunnot kylmän sodan historiaa.	Sodan kauheuksien tunnustaminen: Serbian ja Kroatian presidentin vuonna 2003 esittämät spontaanit anteeksipyyntöt ihmisten kokemista vääryyksistä Jugoslavian hajoamissodissa.
Muoto: Erityistutkimukset, seminaarit ja konferenssit	Uuden ulkopoliittisen suunnan perustelu: Yliopistosta riippumattoman kylmän sodan tutkimuskeskuksen perustaminen Tanskassa tuottamaan uutta aktiivista ulkopoliittikkaa perustelevaa tutkimusta.	Säännöllisesti yhteiskunnallista kiistelystä aiheutaneen historiallisen tapahtuman tarkka selvittäminen: Suomen sotaturmat 1914–1922 -tutkimushanke.	Juutalaisten vainojen muistamisen tärkeys (vrt. "ei koskaan enää"-ajattelu): vainoja ja joukkotuhoja käsitellyt konferenssi ja muu erityisopetus Ruotsissa 1990-luvulla.

49

Lähde: Torsti 2008

Erityisesti nämä motiivilajit kiinnostavat minua omassa tutkimuksessani: millaisia ulko-, ja sisäpoliittisia motiiveja historian käytöllä aineistossani esiintyy. Torsti nimeää monia motiivilajeja, esimerkiksi ulkopoliittiseen motiiviin liittyvät esimerkiksi valtion ajankohtaiset ulkopoliittiset tavoitteet (esiintyykö tätä aineistossani esimerkiksi liittyen Venäjän, Ukrainan ja Naton suhteisiin?). Muita tavoitteita voivat olla esimerkiksi maan poliittinen yhtenäisyys tai historian hyödyntäminen maan ulkopoliittisen suunnan muutoksen perustelemisessa.⁵⁰ Venäjän kohdalla tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten ulkopoliittisesti Ukraina suhtautumisen

⁴⁹ Torsti 2008 s.69⁵⁰ *ibid.* s.67

jyrkkyyttä ja aloitettua hyökkäyssotaa on perusteltu jaetulla historialla. Sisäpoliittisesta motiivista Torsti toteaa, että syyt sisäpoliittisen motiivin taustalla ovat moninaiset. Näitä syitä ovat esimerkiksi pyrkimys historiallisen jatkuvuuden tai katkoksen korostamiseen niin, että nykyhallinnon sisäpolitiikka samaistetaan menneisyyteen tai erotetaan menneisyydestä. Tällainen menneisyydestä erottava toiminta Torstin mukaan tukee nykyhallinnon vallassa pysymistä ja jatkuvuutta korostava toiminta taas tukee status quon säilyttämistä.⁵¹ Kaikkia näitä tavoitteita voisi yhdistää nyky-Venäjään.

Universaalin hyvän motiivista Torsti toteaa, että siihen vedottaessa historiapolitiikkaa motivoidaan yleisesti hyväksytyillä perusarvoilla ja periaatteilla, kuten avoin yhteiskunta, tasa-arvo, ihmisoikeudet ja oikeudenmukaisuus. Tällaisella historiapolitiikalla on hänen mukaansa nimenomaan symbolista arvoa. Esiintyykö aineistossani universaalin hyvän motiivi esimerkiksi YK:hon ja muihin kansainvälisiin organisaatioihin ja arvoihin viittaamisessa?

Historian käytön muoto, joka luonnollisesti tulee usein aineistossani esille, ja johon ensisijaisesti keskityn, on yhteiskunnallisten tahojen kommentit ja puheet, sillä aineistoni koostuu yhteiskunnallisista lehdistä. Torstin mukaan tämä on kaikkein yleisimmin harjoitettu historiapolitiikan muoto. Torstin mukaan tämän historiapolitiikan muodolle on tyypillistä yksinkertainen retoriikka ja tiettyjen iskusanojen käyttö. Tällaiseen retoriikkaan kuuluu esimerkiksi ilmauksia, joilla on vahva historiallinen lataus. Tällaisia sanoja ovat esimerkiksi ”maanpetos”, ”kansanmurha” ja ”vihollinen.”⁵²

Toisaalta koska käsittelemäni lehdet ovat lähellä Kremlia (tätä käsittelen luvussa 1.3) ja esimerkiksi Rossiskaja Gazeta on valtion virallinen lehti, tulee aineistossani myös näkymään Torstin nimeämä neljäs muoto eli juridisten toimijoiden päätökset, joilla otetaan kantaa historiaan. Näillä toimijoilla Torsti tarkoittaa järjestöjä, hallituksia ja muita virallisia yhteisöjä. Näihin päätöksiin tai julkilausumiin (esimerkiksi Venäjän federaation julkilausumiin) viitataan myös aineistossani.

Torstin malli sopii paremmin erilaisten historian käytön tapojen ja motiivien tutkimiseen, kun taas Faberin malli syventyy näistä nimenomaan historian poliittiseen käyttöön. Aineistossani ei esiinny monia eri historian käytön tapoja, sillä tutkimuskysymykseni rajaa aihetta sen verran, että kaikki aineistossa esiin tullut historian käyttö on poliittista. Viitataan molempiin malleihin ja soveltaa niitä sitä mukaa kun käyn läpi aineistoa. Historiapolitiikkaa ja siihen liittyvää

---

⁵¹ Torsti 2008

⁵² *ibid.* s.65

typologiaa on käytetty monissa tutkimuksissa ⁵³, joita myös hyödynnän. Omassa tutkimuksessani käytän kvalitatiivista sisällönanalyysiä apuna aineiston käsittelyyn. Esimerkiksi Hentunen käyttää retoriikan analyysiä, mutta se ei sovi omaan tutkimukseeni, koska aineistomme ovat erilaiset. Puheiden tutkimukseen retoriikan analysointi sopii luontevasti, mutta en halua keskittyä sanomalehtien kielelliseen puoleen, vaan enemmän siellä oleviin sisältöihin. Kvalitatiiviseen sisällönanalyysiin käytän apuna Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven perusteosta ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi”.⁵⁴

Sisällönanalyysi on laadullisessa tutkimuksessa eräänlainen perusmenetelmä, ja se sopii monenlaiseen tutkimukseen. Sitä ei yleensä ohjaa tietty teoria, vaan eri teorioita voidaan soveltaa vapaasti. Tuomi ja Sarajärvi viittaavat Timo Laineen aiemmin kehittelemään sisällönanalyysin runkoon: ensimmäinen vaihe tutkimuksessa on se, että tutkija päättää, mikä häntä kiinnostaa.⁵⁵ Toisessa vaiheessa tutkija käy läpi aineiston ja merkitsee ylös asiat, jotka liittyvät tähän kiinnostukseen, ja tätä vaihetta kutsutaan myös aineiston koodaamiseksi. Tutkija jättää kaiken muun aineistosta ulkopuolelle, ja kerää lopuksi yhteen ylös merkitsemänsä asiat ja luokittelee näitä, mikä on varsinainen analyysiosuus. Lopuksi hän tekee yhteenvedon.

Yleensä sisällönanalyysiä käytetään kapean ja rajatun ilmiön tutkimiseen, ja tästä aiheesta pyritään kertomaan kaikki, minkä saa aineistosta irti. Itse käytän apunani Michael A. Hubermanin ja Matthew Milesin yleisesti käytettyä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä,⁵⁶ jossa tutkimuksesta etsitään tiettyjä asioita, jotka ryhmitellään ja kategorisoidaan ala-, ylä- ja pääkategorioihin. Tämä tarkoittaa tutkimusaineiston redusointia, eli sitä, että aineistosta etsitään tutkimustehtävää kuvaavia ilmaisuja, jonka jälkeen ilmaisut ryhmitellään ja käsitteellistetään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että etsin käyttämästäni aineistosta ne kohdat, joissa jollakin tavalla käytetään historiaa tai viitataan siihen yksityiskohtaisesti tai yleisellä tasolla. Milesin ja Hubermanin mukaan aineiston koodaus on analyysiä: näistä tehtyjen muistiinpanojen läpikäynti, ja niiden dissektio tarkoituksenmukaisesti, on analyysiä. Nämä ”koodit” eli muistiin eri tavoin merkityt kohteet voivat olla sanoja, lauseita, ilmaisuja tai kokonaisia kappaleita.⁵⁷ Käytännössä toteutan kategorisoinnin käymällä aineistoni läpi,

---

⁵³ Nyssönen 2017, Pihlajamäki 2002, Salminen 2010, Sarkka 2021

⁵⁴ Tuomi & Sarajärvi 2018

⁵⁵ *ibid.*

⁵⁶ Huberman & Miles 1994

⁵⁷ *ibid.* s.57

tekemällä muistiinpanot historia-aiheisista kohdista ja värikoodaamalla tunnistetut teemat, joita sitten käsittelen omissa luvuissaan.

1.6. AIKAISEMPI TUTKIMUS

Venäjän historiapolitiikasta löytyy paljon tutkimusta.⁵⁸ Historiapolitiikkaa on myös yleisemmällä tasolla tutkittu paljon, varsinkin 2010-luvulta lähtien.⁵⁹ Lisäksi Venäjään liittyvä historiapolitiikka on ajankohtainen aihe Ukrainan sodan takia. Kata Taikina-Aho on pro gradu -tutkielmassaan käsitellyt Venäjän historian opetuksen monopolia ja tiivistää, että Venäjän historiapolitiikan tutkimuksen on voinut jakaa kahteen luokkaan: poliittisen eliitin tuottamaan viralliseen narratiiviin, ja tämän narratiivin vastaanottoon.⁶⁰ Tämä tutkimukseni sijoittuu ensimmäiseen luokkaan: siihen, millainen narratiivi on Suomen Nato-jäsenyyden suhteen.

Venäjän historiapolitiikasta, erityisesti Putinin käyttämästä historiapolitiikasta ja hänen historiakäsityksistään, puhutaan paljon Venäjän hyökättyä Ukrainaan ja siitä on runsaasti tutkimusta. On siis hyödyllistä avata hieman sitä, millaista tämä Putinin käyttämä historiapolitiikka on ja miten sitä on aiemmin tutkittu. En tarkastele aikaa ennen Putinia, eli en käsittele esimerkiksi Putinia edeltäneen johtaja Boris Jeltsinin historiakäsityksiä, koska tämä ei ole rajaamallani lyhyellä aikavälillä relevanttia ja on oletettavaa, että juuri Putinin aikainen historiakäsitys heijastuu käsittelemässäni aineistossa.

Putin on käyttänyt historiaa yhtenä keskeisimmistä elementeistä argumentoidakseen, että Ukraina ei ole itsenäinen ja riippumaton valtio ja että Venäjällä on oikeus puuttua maan asioihin. Putin julkaisi kesällä 2021 esseen ”*Ob istoričeskome jedinstve russkih i ukraintsev*”,⁶¹ eli ”Venäläisten ja ukrainalaisten historiallisesta yhtenäisyydestä”, jossa hän analysoi Venäjän ja Ukrainan historiaa. Simo Mikkonen analysoi esseettä artikkelissaan ”Historioitsija Vladimir Putin”.⁶² Hänen mukaansa Putinin puheet Ukrainan ja Venäjän yhteenkuuluvuudesta liittyvät historiakäsitykseen, jossa käytetään historiallisia faktoja luomaan tietynlaisia mielikuvia. Putin ei Mikkosen mukaan varsinaisesti kirjoita historiaa uudelleen alusta alkaen, vaan tulkitsee sitä sen mukaan, mikä on nykytilanteessa hyödyllistä.

Erityisen selkeästi Putinin esseessä ja ulostuloissa esiin nousee Mikkosen mukaan niin sanottu kljutševskiläinen Venäjän historian käsitys, joka koki tietynlaisen uudelleen syntymisen

---

⁵⁸ Esimerkiksi Barnes et al. 2021, Miller 2024, Kuposov 218, Kangaspuro 2018

⁵⁹ Miller & Lipman 2012, Hentilä 2018, Aunesluoma & Torsti 2009

⁶⁰ Taikina-Aho 2023 s.23

⁶¹ "Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев» ", 12.07.2021

⁶² Mikkonen 2023

Neuvostoliiton romahduttua. Vasili Kljutševskiä (1841–1911) pidetään yhtenä venäläisen historiankirjoituksen perustajista. Kljutševskin historiakäsityksessä painottuvat isovenäläiset näkemykset ja venäläisiä korostetaan keskeisimpinä toimijoina.⁶³ Vuoden 2014 jälkeen esimerkiksi Ukraina on nähty enemmässä määrin Venäjälle alisteisena toimijana.⁶⁴

Kremlissä alettiin rakentamaan Ukrainasta viholliskuvaa Itä-Ukrainan sodan aikana 2014. Tämä ei muuttanut Mikkosen mukaan heti sitä, millaisena Putin näki Ukrainan aseman ja ukrainalaiset Venäjän suhteen, sillä hän oli puhunut Venäjän ja Ukrainan jaetuista juurista esimerkiksi vielä kesällä 2013.⁶⁵ Putinin mukaan keskiaikaisen Rusin valtakunnan kääntyminen kristinuskoon yhdisti kansoja ja Putin painottikin Ukrainan tärkeää roolia Venäjän valtakunnan osana. Putin käyttääkin esseessään termiä jedinstvo, millä hän Mikkosen mukaan viittaa Venäjän ja Ukrainan yhteenkuuluvuuteen.

Mikkosen mukaan yksi Venäjän keskeinen historiapolitiinainen ongelma on haluttomuus käsitellä Venäjän imperiumin ja Neuvostoliiton aiheuttamia tuhoja ja täten pelkästään ylemmydentunnon tunteminen aikaa kohtaan.⁶⁶ Juuri neuvostoaika näyttäytyy hänen mukaansa problemaattisena: toisaalta aika nähdään Venäjän keisarikunnan jatkeena, toisaalta irrallisena.⁶⁷ Mikkosen mukaan Neuvostoliittoon kuuluneilla mailla historia on ollut keskeinen kansallisen identiteetin uudelleen määrittelyssä.

Alexei I. Miller on Venäjän ja Kremlin historiapolitiikan pitkäaikainen tutkija. Hänen mukaansa 1990-luvulla itäeurooppalaisissa ja aiemmin kommunistisissa valtioissa historia ”jätettiin vapaaksi”, sillä politikoilla oli tarpeeksi tekemistä muualla.⁶⁸ Miller analysoi, että Neuvostoliiton hajottua venäläisten kiinnostus historiaan laski selvästi.⁶⁹ Ainoastaan suuren Isänmaallisen sodan voitto natseista oli sellainen historiallinen aihe, joka yhdisti kaikkia venäläisiä. Jeltsinin hallinnon aikana 1990-luvun toisella puoliskolla poliitikot niin sanotusti jättivät historian vain historioitsijoille.⁷⁰ Tällöin ja 2000-luvun alussa myös Venäjän arkistot avautuivat. Aiempien sotarikosten tunnustaminen jäi kuitenkin Millerin mukaan pinnalliseksi.

---

⁶³ Mikkonen 2023

⁶⁴ *ibid.* s.5

⁶⁵ *ibid.*

⁶⁶ Mikkonen 2022

⁶⁷ *ibid.*

⁶⁸ Miller 2012

⁶⁹ *ibid.* s. 254

⁷⁰ *ibid.*

Putinin ensimmäisellä kaudella tämä painotti kokonaisvaltaista lähestymistapaa historiaan, mutta hänenkin kohdallansa tämä tarkoitti Millerin mukaan ongelmien huomiotta jättämistä. Putinia kuitenkin huoletti Itä-Euroopan maissa käyty aktiivinen historiapolitiittinen keskustelu, mihin tämä alkoi suunnitella vastausta. Kaikissa Itä-Euroopan entisissä kommunistimaissa kommunismi ikään kuin pyyhittiin pois kansallisesta kertomuksesta ja historiasta, ja sitä pidettiin virheenä, joka oli täysin irrallinen kansallisesta traditiosta.⁷¹ Tällöin kaikki vastuu työnnettiin Millerin mukaan Venäjälle, entiselle Neuvostoliitolle, joka kommunismin oli alun perin valtioihin istuttanut. Olga Malinovan mukaan tätä tilannetta vaikeutti myös se, että toisin kuin muilla post-kommunistisilla mailla, Venäjällä oli vaikeuksia löytää jokin toinen, jota voisi syyttää Neuvostoliiton rikoksista.⁷²

Samaan aikaan tällaisten kiistojen kanssa, Venäjän ja lännen välit alkoivat rakoilla, mikä näkyi esimerkiksi uusissa historian kirjoissa, joiden historian tulkinta oli valtion määräämää ja sensuroivaa. Myös oikeudellisesti historian tulkintaa alettiin kontrolloida puheilla siitä, että tulisi lyödä läpi laki, joka kieltäisi ”toista maailmansotaa ja Neuvostoliiton roolia siinä koskevan väärän tiedon”.⁷³ Tätä ehdotti aluksi entinen puolustusministeri Sergei Shoigu. Sitten tällaisia lakeja on pantu toteen.⁷⁴ Vuonna 2009 silloinen presidentti Dmitri Medvedev asetti presidentillisen komission ”historiallisia väärennöksiä” vastaan.⁷⁵

Suomi-Venäjä -suhteista on myös paljon tutkimuskirjallisuutta. Seuraavaksi käyn läpi Suomen ja Venäjän suhteiden historian ja nykytilan, joiden ymmärtäminen on tutkimukseni käsittelemän historiapolitiikan kannalta äärimmäisen keskeistä. Suomen identiteetissä on ollut perinteisesti keskeisempää suhde lähinaapureihin: Pohjoismaihin ja Venäjään,⁷⁶ kun taas Venäjälle keskeistä ovat olleet suhteet Eurooppaan ja suurvaltoihin, kuten Kiinaan ja Yhdysvaltoihin. Timo Vihavaisen mukaan Suomi on Venäjällä nähty harmittomampana naapurina, josta on tiedetty vähän ja suomalaisia on yleisesti pidetty myönteisessä valossa ja rehellisinä.⁷⁷ On ollut jonkin verran puhetta siitä, että Suomella on ollut Venäjällä jo

---

⁷¹ Miller 2012 s.257

⁷² Malinova 2018 s.86

⁷³ *ibid.* s.261

⁷⁴ Huuska, Veikko. "Putin allekirjoitti lain historiallisen vaaraoppisuuden kriminalisoinnista", Puheenvuoro - Uusi Suomi, 12.04.2024

⁷⁵ Malinova 2018 s.262

⁷⁶ Vihavainen 2004 s.12

⁷⁷ *ibid.* s. 435

autonomian ajasta lähtien tietynlainen erityisasema, mutta tätä ei voi Vihavaisen mukaan varsinaisesti pitää hyvien suhteiden takaajana.⁷⁸

Iljuha, Tsamutal ja Vihavainen ovat tutkineet Suomikuvaa Venäjällä. 1800-luvulla suomalaisiin liitettiin vaiteliaisuutta ja rehellisyyttä, kun taas 1930-luvulla Suomesta tuli Neuvostoliitolle vihollinen.⁷⁹ Isossa kuvassa on kuitenkin hyvä muistaa, että Suomi oli Venäjälle pieni ja suhteellisen tuntematon rajamaa. Sodan jälkeen Suomi seiso i idän ja lännen välissä ja korosti omaa puolueettomuuttaan, ja Neuvostoliitolle suomettumisen kausi, kuten kylmän sodan aika tunnetaan, oli tervetullutta.

Suomen ja Venäjän välistä tietoista historiapolitiikkaa tehtiin varsinaisesti, kun Jeltsin vieraili Helsingissä 1992 ja kertoi puheessaan olevansa talvisodasta pahoillaan.⁸⁰ Vielä 1970-luvulla Neuvostoliitossa syytettiin Suomea talvisodasta.⁸¹ Aiemmin Mihail Gorbatsovin uudistusmieliset halusivat antaa positiivisen signaalin Suomen suhteen Gorbatsovin vierailulla vuonna 1989 ja Suomen puolueettomuus tunnustettiin. Suomen johto olisi mieluummin toivonut talvisodan aloittamisen myöntämistä, koska puolueettomuuden tunnustamisen ei haluttu olevan enää kiinni Neuvostoliitosta.⁸² Poliitiikan tutkija Tuomas Forsbergin mukaan Jeltsinin kannanoton jälkeen myös Putin jatkoi Suomen suhteen sovinnollisten historiapolitiittisten eleiden linjaa vaikkakin hänen kaudellaan historiapolitiikka muuttui konservatiivisemmaksi. Tämä näkyi esimerkiksi tutkijoiden vaikeuksissa päästä käsiksi arkistoihin. Suomi ei painostanut Venäjää historian suhteen poliittisesti kuten Puola tai Baltia, mikä voidaan tulkita Forsbergin mukaan siitä, että Venäjän aiemmat eleet riittivät lieventämään menneisyyden taakkaa. Silti aiheen työstäminen nähtiin tärkeäksi ja Suomessa käynnistettiin talvisodan syitä tutkiva suomalaisvenäläinen historiaprojekti.⁸³

Kylmän sodan, suomettumisen ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen suhteet Venäjään parantuivat ja rauhoittuivat, kun Jeltsin ja länsi olivat hyvissä väleissä. Suomen ja Venäjän välinen kauppa kukoisti ja puhuttiin jopa maiden välisestä viisumivapaudesta. 2010-luvulla suhteita hiersivät lähinnä lapsiasiakiistat,⁸⁴ joista etenkin niin sanotusta Antonin tapauksesta muodostui Suomen ja Venäjän välille diplomaattinen selkkaus vuonna 2009.⁸⁵ Hiljalleen

---

⁷⁸ Vihavainen 2004 s.435

⁷⁹ Iljuha & Tsamutali & Vihavainen 2009

⁸⁰ ibid.

⁸¹ Forsberg 2016

⁸² ibid.

⁸³ ibid.

⁸⁴ Mäntyniemi 2012

⁸⁵ Shepelenko 2023 s.68

autoritäärisyys Venäjällä kuitenkin nousi Putinin mukana ja suhteet kokivat ehkä suurimman kolauksen 2014, kun Venäjä miehitti Krimin ja Suomi, muiden EU-maiden mukana, asetti Venäjälle suuria sanktioita.

Suomen Nato-jäsenyys tulee varmasti olemaan suosittu tutkimusaihe lähiaikoina ja tulevaisuudessa, mutta aiheen tuoreuden vuoksi aiheesta ei ole luonnollisesti ehditty tehdä paljonkaan tutkimusta. Aiheesta on ehditty tekemään kaksi itselleni erityisen relevanttia pro gradu -tutkielmaa. Ensimmäisen on kirjoittanut Erik Räsänen ja hän tutkii Venäjän käyttämiä strategisia narratiiveja liittyen Suomen Nato-jäsenyyteen englanninkielisissä venäläisen News Front -propagandasivuston uutisissa aikana 15.12.2021–15.3.2023. Tutkielma on viestinnän alalta ja siksi sen näkökulma on erilainen kuin omassani.

Räsänen tarkastelee tutkielmassaan erilaisia viestinnällisiä keinoja ja narratiiveja, joita Suomen Nato-jäsenyyteen liitetään. Räsänen mukaansa yleisimpiä historia-argumentteja olivat seuraavat: Lenin ”antoi Suomelle itsenäisyyden”, joten suomalaisten olisi tullut muistaa tämä eikä liittyä Venäjälle vihamieliseen Natoon. Tämän lisäksi ”Stalin antoi pitää tämän annetun itsenäisyyden”, joten myös tästä tulisi ollut olla kiitollinen ja Suomen olisi pitänyt jatkaa neutraalina maana.⁸⁶ Samalla Suomi on sekä Yhdysvaltojen jonkinlainen uhri, samalla aktiivinen toimija, mutta todellinen uhri on kuitenkin Venäjä.⁸⁷ Tämä pro gradu -tutkimus on ollut itselleni hyödyllinen esimerkki tutkimuksesta, joka käsittelee Venäjän argumentteja Suomen Nato-jäsenyyteen liittyen. Toisaalta tutkimus käsitteli vain yhden, englanninkielisen, uutissivuston uutisointia, kun taas itse keskityn venäläisille suunnattuihin isoimpiin lehtiin.

Myös Jonna Hakala on tutkinut Venäjän uutisointia liittyen Suomen Nato-jäsenyydestä. Tutkielma on venäjän kielen opinnäytetyö.⁸⁸ Hänen tutkimuksensa käsittelee uutisdiskurssianalyysin kautta sitä, millaisia geopoliittisia merkityksiä venäläisen Fontakalehden uutisissa annetaan Suomen Nato-jäsenyydelle ajalla 24.2.-3.11.2022. Tässäkin tutkielmassa on siis omasta tutkimuksestani poikkeava. Molemmissa aiemmissä tutkimuksissa on käytetty aineistona eri lehtiä kuin mitä itse olen valinnut. Lisäksi tavoitteeni on laajemman aineiston käyttäminen: aiemmissä kahdessa tutkimuksessa on tarkasteltu vain yhtä lehteä. Hakalan tutkimuksen tulokset osoittivat, että uutiset erosivat siinä, nähtiinkö Suomen Nato-jäsenyys uhkana vai ei.⁸⁹ Lännen ja Venäjän väliset suhteet korostuivat ja monet uutiset myös

---

⁸⁶ Shepelenko 2023 s.68

⁸⁷ ibid.

⁸⁸ Hakala 2023

⁸⁹ ibid.

keskittyivät Turkin vaatimuksiin. Toisaalta Hakalan mukaan käsitellyistä uutisista nousi odotettua enemmän jopa uhkailuiksi tulkittavia varoituksia, mutta valtiollinen linja säilyi rauhallisempänä.⁹⁰

Pro gradututkielmia, jotka eivät ole keskittyneet Suomen Nato-jäsenyyteen, mutta ovat käsitelleet Venäjän historiapolitiikkaa, tai historiapolitiikkaa yleensä, on useampia. Keskeinen tutkielma itselleni on ollut Sanna Hentusen poliittisen historian opinnäytetyö Helsingin yliopistosta.⁹¹ Hentunen tutki länsiretoriikkaa ja historiapolitiikkaa Putinin vuosien 2000–2007 Kansakunnan tila -puheista. Gradussaan hän analysoi laajemmin Putinin Venäjän suhdetta länteen ja historiaan, ja länsikuva oli yksi työn keskeisistä käsitteistä. Hentusen keskeinen tutkimustulos on, että Putinin historian käytöllä Kansakunnan tila -puheissa oli kaksi selvää tavoitetta: vahvan ja vakaan Venäjän diskurssin ylläpitäminen ja Venäjän kansallisen yhtenäisyyden ja identiteetin määrittely.⁹² Kuten Kansakunnan tila -puheet, myös oman tutkimusaineistoni muodostavat sanomalehdet on suunnattu venäläisille, eikä niinkään ulkomaalaisille. Toisaalta, koska tutkin sitä, millaista puhetta nimenomaan Suomea kohtaan sisältyy, on mielenkiintoista nähdä, rakennetaanko historian käytöllä tässäkin kontekstissa nimenomaan Venäjän valtion sisäisiä tavoitteita. Hentusen tutkielma toimii sen teorioiden ja Venäjän historiapolitiikan käsittelemisen takia itselleni hyvänä perustutkimuksena, vaikka Hentusen tutkimuksen aikarajaus olikin Putinin ensimmäinen presidenttikausi eli hieman vanhempi ajankohta omaan tutkimukseeni verrattuna.

Historiapolitiikkaa ja historian käyttöä ovat tutkineet pro gradututkielmissaan myös esimerkiksi Paula Pihlajamäki, Vesa Salminen ja Lauri Sarkka. Pihlajamäki tutki gradussaan historian käytön eri tapoja ja motiiveja Tšetšenian sodan venäläisretoriikassa 1991-2000, ja gradusta on ollut itselleni paljon hyötyä tutkielman hahmottamisessa rakenteellisesti.⁹³ Vesa Salminen puolestaan tutki historian käyttöä Kosovon sodan suhteen diplomatian kautta, ja tämä gradu on ollut erittäin yksityiskohtainen ja täten hyvä esimerkki omalle tutkimukselleni.⁹⁴ Lauri Sarkka on taas tutkinut Venäjän sotahistoriallisen seuran pystyttämien ja ylläpitämien patsaiden historiapolitiikkaa, mikä oli hyvin rajautunut aihe, mutta silti temallisesti minulle

---

⁹⁰ Hakala 2023

⁹¹ Hentunen 2020

⁹² *ibid.* s.83

⁹³ Pihlajamäki 2002

⁹⁴ Salminen 2010

hyödyllinen.⁹⁵ Jan Mikael Shepelenko puolestaan keskittyi Venäjän Suomen suurlähetystön Twitter-tiliä analysoimalla Venäjän Suomeen suuntaamaan julkisuusdiplomatiaan.

Venäjän länsisuhteista on myös runsaasti tutkimusta, samoin Putinin Venäjästä ja autoritäarisyyshkehityksestä.⁹⁶ Putinin Venäjä kiinnostaa, monista eri syistä, ihmisiä ja tätä kautta tiedeyhteisöä ja tutkijoita nykyään todella paljon ja tämä näkyy myös siinä, kuinka paljon esimerkiksi Putinin länsikuvasta on kirjoitettu.⁹⁷ Lisäksi historiapolitiikka aiheena on nykyään hyvin ajankohtainen ja suosittu niin suomalaisten kuin ulkomaalaistenkin tutkijoiden keskuudessa. Samalla se puhuttaa kansalaisia myös mediassa.⁹⁸ Kuitenkaan Venäjän ja Suomen suhteiden historiapolitiikkaa ei ole tutkittu samoissa määrin missä laajemmin Venäjän ja lännen suhteita. Lisäksi Suomen Natoon liittyminen on niin ajankohtainen aihe, ettei siitä ole yksinkertaisesti juuri ehditty tekemään tutkimusta. Kuten olen aiemmin perustellut, laaja tutkimus Venäjän mediasta ja tätä kautta siihen hyvin kytköksissä olevan Venäjän valtion historian käytöstä on relevantti aihe ja Suomen suhteen aihetta ei ole tutkittu tarpeeksi.

Kirjallisuuden määrä on suureksi tueksi tutkimusta tehdessä, mutta samalla juuri tarkasti rajaamastani aiheesta ei ole aiemmin tehty samanlaista tutkimusta samankaltaisilla lähteillä. Suomi-näkökulmaa ja nimenomaan historian poliittisen käytön tutkimista tämän kautta ei ole Venäjän kohdalla tutkittu riittävästi. Monissa käsittelemissäni pro graduissa primäärilähteet olivat jotakin aivan muuta kuin monta eri sanomalehteä, ja usein lähteet olivat englanninkielisiä. Tämän takia laajempi, useamman kuin vain parin lehden, tutkimus on tärkeää laajemman kokonaiskuvan saamiseksi.

Venäjän mediaa on tutkittu myös runsaasti ja esimerkiksi Yuri Yablokov on tähän erikoistunut tutkija. Venäläiselle kansalliselle identiteetille ultimaattinen ”toinen” on aina ollut Yablokovin mukaan länsi. Länttä toisena on käytetty kansallisen identiteetin muovaamiseen ja venäläisten paikan maailmassa löytämiseen. Yablokovin mukaan tyypilliselle venäläisnationalisteille, jotka ovat länttä vastaan, länsi näyttäytyy toisena, joka yrittää estää venäläisten menestystä.⁹⁹ Tämä näkyy venäläisessä nykymediassa valtavien määrin ja vaikuttaa myös siihen, miten historiaa

---

⁹⁵ Sarkka 2021

⁹⁶ Miklossy & Kangaspuro 2021, Alexei 2021, D. English 2000, Steinson 2010, Weiss-Wendt 2021, Wood 2020, Wulf & Grönholm 2010

⁹⁷ D. English 2000

⁹⁸ Esim. ”Medvedev teki sen taas - hämmentävää päänaukomista Suomelle”. Ilta-Sanomat, 22.11.2023, ”Peskov: Suomen luovuttava ”sokeasta russofobiasta””. Aamuposti, 07.07.2023, Venäjä käynnistää Suomea vastaan ”kansanmurhaoikeudenkäynnin”. Ilta-Sanomat, 26.12.2023

⁹⁹ Yablokov 2014

käytetään tuottamaan eroa länteen.¹⁰⁰ Yleinen Venäjän nykymedian tutkimuskohde on ollut uutiset ja tv, jonka rooli maassa on ollut ja on yhä keskeinen, eikä sanomalehtiä ole käsitelty yhtä paljon.

---

¹⁰⁰ Esim. Hentunen 2020

2. SUOMEN LIITTYMINEN NATOON

Seuraavaksi selostan lyhyesti Suomen Nato-prosessin vaiheet, sillä näiden tunteminen on tärkeää analyysini ja aineistoni ymmärtämiseksi. Liittymisvaiheet tulevat luonnollisesti aineistossani säännöllisesti esiin, sillä usein artikkeleita on eniten tiettyjen päivämäärien lähellä, esimerkiksi kun liittymisprosessissa on edetty ns. seuraavaan vaiheeseen.

Nato-keskustelu yleistyi Suomessa jo 1990-luvulla Neuvostoliiton hajottua. Kysymys koski varsinkin sitä, tulisiko Suomen liittyä Naton jäseneksi, mutta mielipidemittausten mukaan enemmistö suomalaisista oli aina Natoon liittymistä vastaan. Tämä muuttui hyvin nopeasti vuonna 2022, kun Venäjä aloitti hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa ja uhka Putinin Venäjältä konkretisoitui uudenvälisellä tavalla. Koko Suomi keskusteli kuumeisesti siitä, pitäisikö Suomen, ja kuinka nopeasti, pyrkiä Natoon. Ruotsi oli samankaltaisessa tilanteessa: se oli EU:n jäsenvaltio, joka ei ollut Naton jäsenmaa, ja Ruotsin puolueettomuuteen liittyvä historia oli vielä pidempi kuin Suomen. Ruotsalaiset seurasivat Suomessa käytävää keskustelua ja päätyivät kuitenkin ”seuraamaan Suomea Natoon” ja jättämään myös jäsenyyshakemuksen. Suomen Natoon liittymisprosessia hoiti pääministeri Sanna Marinin hallitus. Uhka siitä, että Suomi olisi mahdollisesti yksin ja ilman suurinta pelotetta, eli ydinaseita, mikäli Putinin Venäjä päättäisi hyökätä Suomeen, sai suomalaisten enemmistön Nato-jäsenyyden kannalle.¹⁰¹ Tosiasiassa Suomi oli ollut Naton kumppanuusvaltio jo pitkään ja tämä oli noteerattu myös Venäjällä.

Suomen Valtioneuvoston mukaan Suomen turvallisuusympäristö muuttui suuresti Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022, minkä jälkeen Suomi haki Naton jäsenyyttä.¹⁰² Pari kuukautta Venäjän hyökkäyksestä 17.5.2022 Suomen tasavallan presidentti Sauli Niinistö päätti Suomen ilmoittavan Natolle kiinnostuksensa käynnistää liittymisneuvottelut. Seuraavana päivänä 18.5. Suomen kiinnostuksenosoitus annettiin Naton pääsihteerille Jens Stoltenbergille ulkoministeri Pekka Haaviston allekirjoittamalla kirjeellä. Nato kutsui 29.6.2022 Suomen liittymään jäseneksi Madridin huippukokouksessa. Tasavallan presidentti Niinistö päätti 4.7.2022 Suomen aiekirjeen toimittamisesta Natolle ja jäsenvelvollisuuksiin sitoutumisesta, ja kaikki Naton jäsenmaat allekirjoittivat Suomen liittymispöytäkirjan 5.7.2022, jolloin Suomesta tuli Naton tarkkailijajäsen.¹⁰³ 1.3.2023 Suomen eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen

---

¹⁰¹ Puolustusministeriö/ Suomen Nato-jäsenyys

¹⁰² Valtioneuvosto/ Suomi ja Nato

¹⁰³ Valtioneuvosto/ Suomi ja Nato/ Liittymisprosessi

Natoon liittymisestä. 23.3.2023 Niinistö vahvisti Nato-jäsenyyteen liittyvät lait ja 30.3.2023 kaikki Naton jäsenvaltiot olivat ratifioineet Suomen liittymispöytäkirjan. Suomesta tuli Naton täysjäsen 4.4.2023.

Koko Natoon liittymisprosessiin meni vajaa vuosi, mikä oli erityisen nopea aikataulu liittymiselle. Suomen etuna oli muun muassa jo olemassa oleva Naton vaatima BKT:n kahden prosentin puolustusbudjetin osuus ja vahva puolustuskyky, sekä olemassa oleva ja hyväksi todettu kumppanuus. Prosessia jarruttivat Naton jäsenmaat Turkki ja Unkari, jotka viivyttelivät liittymispöytäkirjan allekirjoittamisen kanssa.¹⁰⁴ Ruotsi, joka haki jäsenyyttä samaan aikaan, juuttui prosessissa varsinkin Turkin kanssa käytyyn kiistaan ja Turkin vaatimukseen Suomelle ja varsinkin Ruotsille liittyen kurdeihin, joita Turkki pitää terroristeina.

Venäjä on aina suhtautunut Suomen mahdolliseen ja nyt todelliseen Nato-jäsenyyteen negatiivisesti. Erik Räsänen tutki venäläisen uutissivusto News Frontin uutisointia Suomen Nato-jäsenyydestä strategisten narratiivien kautta ja hän löysi uutisoinnista 5 keskeistä narratiivia: 1) Suomen esittäminen osana Venäjän ja lännen konfliktia, passiivisena EU:n osana tai Yhdysvaltojen vasallina, 2) Suomen esittäminen Venäjän suojelusta nauttineena maana joka on nyt unohtanut historiansa, 3) Suomen esittäminen moraalisesti ja kulttuurisesti rappioituneena, 4) Suomen esittäminen taloudellisesti ja poliittisesti epäonnistuneena, ja 5) Suomen esittäminen osana hajoavaa Natoa.¹⁰⁵ Näitä elementtejä voi löytyä myös tarkasteltavasta aineistostani.

---

¹⁰⁴ ”Suomi pääsi piinasta, mutta mitä Turkki voitti Nato-pyörittelyllään? Ainakin kaksi asiaa.” 31.03.2023, Helsingin Sanomat

¹⁰⁵ Räsänen 2023 s.3

3. KYSYMYS SUOMEN NEUTRAALIUDESTA

Tässä käsittelyluvussa analysoin aineistossa eniten esiin tullutta teemaa, joka koostui viittauksista Suomen ”puolueettomuuden” historiaan viittaamista tutkimissani lehdissä. Kaikkia Torstin ja Faberin historiapolitikan typologioissa mainittuja historian poliittisen käytön tapoja esiintyi aineistossani. Historiaa käytettiin niin esimerkkeinä Suomen ”kiittämättömyydestä”, kuin myös perusteluna Venäjän hallinnon tyytymättömyydelle. Historiaa, kuten Suomen liittoutumispolitiikkaa ja puolueettomuutta, esitettiin myös narratiivin muodossa, ja tämä narratiivi esitettiin positiivisena kehityksenä, joka nyt oli Nato-jäsenyyden myötä katkennut.

Pilvi Torstin hahmottamista historian poliittisen käytön eri muodoista omassa aineistossani eniten esiintyvät yhteiskunnallisten tahojen kommentit. Suurin osa artikkeleista siteeraa poliittisia päättäjiä, kuten Putinia, Venäjän valtion virkamiehiä, diplomaatteja ja ministereitä. Lisäksi artikkelien kirjoittajat eli näiden suurten lehtien toimittajat edustavat lehden kantaa ja artikkelit ovat siis itsessään yhteiskunnallisia kommentteja. Torsti jakaa historian poliittisen käytön motiivit kolmeen osaan: ulkopoliittisiin, sisäpoliittisiin ja niin kutsutun universaalin hyvän motiiveihin. Näitä kaikkia motiiveja esiintyy omassa aineistossani.

Yleisimmät aiheet, joista lehdissä puhutaan, ovat Suomen Nato-liittymisprosessin vaiheet ja kulku, Turkin vaatimukset Suomelle ja Ruotsille sekä Suomen ja Venäjän heikkenevät suhteet. Historian rooli keskustelussa on suhteellisen pieni ja usein taustoittava. Integrumin hakutuloksia hakusanoilla ”Suomi ja Nato” tuli yhteensä 267. Niistä otin analyysiin 42 artikkelia, joissa käytettiin historiaa selkeimmin. Täten siis tosiallisesti relevantteja artikkeleita oli kokonaistuloksista n. 15 prosenttia. Tämä kertoo, että suurin osa Suomen Nato-jäsenyysoprosessiin liittyvästä kirjoittelusta oli sävyiltään neutraalia ja uutismaista, joten siksi esiin nostamiani, välillä hyvinkin provokatiivisia, tekstejä ei tule mieltää yleisemmäksi keskusteluksi. Haluan alleviivata, että keskityin tarkoituksella nimenomaan historian käyttämiseen ja siihen liittyviin väitteisiin.

Oli oletettavaa, että jonkinlainen rooli historialla kuitenkin on, sillä Suomen päätös liittyä Natoon merkitsi pitkän aikakauden, eli jo vuosikymmeniä kestäneen aseellisen liittoutumattomuuden politiikan loppua, ja tämä kytkeytyy vahvasti historiaan. Historiaa käytetään tekemään tekstistä uskottavamman kuuloinen, esimerkiksi puhuttaessa Suomen puolueettomuudesta tai ulkopoliitikasta, ja sitä käytetään etenkin vertailukohtana. Nykytilanne,

jossa Suomi liittyy Natoon, koetaan lehdissä suureksi negatiiviseksi muutokseksi ja eräänlaiseksi käännekohdaksi niin Suomen ja Venäjän kuin myös Itämeren alueella. Tällöin historiaa käytetään esimerkkinä Suomen ja Venäjän paremmista suhteista ja Suomen ”järkevyydestä” suomettumisen suhteen kylmässä sodassa. Suomettumisen määrittelystä kerron tarkemmin luvussa 5. Suomen todetaan tasapainoilleen itselleen hyödyllisesti idän ja lännen välissä ja että Suomi, yhdessä Ruotsin kanssa, oli eräänlainen tasapainottava sillanrakentaja kylmässä sodassa.

Suomi mainitaan yleensä aina Ruotsin kanssa samassa lauseessa, mikäli kyse on lyhyehköstä tai neutraalisävyisestä uutisesta. ”Ruotsi ja Nato” -hakulausekkeella tuloksia tuli 285, eli miltei saman verran kuin Suomi-hakulausekkeella, mikä selittyy sillä, että yleensä mikäli artikkelissa mainitaan Suomi, mainittiin siinä myös Ruotsi-sana ainakin kerran. Havaintojeni perusteella Suomesta kuitenkin puhutaan enemmän ja yksityiskohtaisemmin, koska Suomen Nato-jäsenyys on ollut konkreettisempi, sillä Ruotsia ei lokakuuhun 2023 mennessä ollut vielä hyväksytty Natoon. Lisäksi Suomi on Venäjän naapurimaa ja Naton itärajava, minkä vuoksi Suomen uutisointi ja käsittely on ollut Venäjällä mahdollisesti relevantimpaa.

Lehtien mukaan Suomen ja Neuvostoliiton, ja myöhemmin Venäjän, välit olivat molemmille hyödylliset ja positiiviset, mutta nyt Suomi on ikään kuin Yhdysvaltojen ja Naton ohjailemana menettänyt päätösvaltansa, ja Suomen poliittinen ja korruptoitunut eliitti on luovuttanut tämän päätösvalan Brysseliin. Tämän kaltaista retoriikkaa näkyy usein Venäjän hallinnon tukijoilta. Esimerkiksi Helsingin Sanomat uutisoi huhtikuussa 2024 duuman talouspoliittisen valiokunnan varapuheenjohtajan Nikolai Arefjevin kommentteista Tampereen Lenin-museon sulkemiseen liittyen.¹⁰⁶ Arefjev totesi venäläiselle uutistoimistolle, että kyseinen sulkupäätös demonstroi Suomen halua muistella vain maiden välisen historian huonoja kohtia, ja sulkea pois hyvät asiat, kuten Leninin rooli. Hän myös suoraan totesi, että Suomi on Yhdysvaltojen orjuuttama ja todellisesti Suomen kansa on hallitustaan vastaan mitä tulee tämän kaltaisiin toimiin.

Suomen erityisasema (tällöin korostetaan erityisesti suomettumisen aikaa) joka ennen antoi Suomelle kokoaan isomman roolin, on nyt menetetty. Historiaa pidetään täten jonkinlaisena positiivisena, järkevämpänä aikana, johon verrataan nykyistä tuskastuttavaa tilannetta. Historia on keskustelussa siis läsnä oleva elementti, mutta sitä ei käytetä niin suorasukaisesti kuin oletin.

---

¹⁰⁶ ”Duuman edustaja ryöpytti Suomea Lenin-museon sulkemisesta: Taas epäystävällinen askel”, Helsingin Sanomat, 24.04.2024, luettu 24.5.2024

Seuraavaksi annan esimerkkejä siitä, millaisia historiapolitiittisia väitteitä aineistossani on. Yleisesti historialla on oletamaani pienempi rooli aineistossa, ja suurin osa historian käyttämisestä on väitteiden ja tapahtumien taustoittamista, eikä niinkään yhtä ylenpalttista ja suorapuheista kuin esimerkiksi osassa Putinin puheista.¹⁰⁷ Yleisin historiapolitiittinen väite tai diskurssi on se, että Suomi on nyt Natoon liittymisellään luopunut positiivisesti nähdystä puolueettomuudesta ja liittoutumattomuuden perinteestä.

Eri lehdissä on sävyeroja: Izvestija on neutraalein ja tyyllisesti lähellä Suomen Yleisradiota, Kommersant on myös melko neutraalisävyinen, ja Komsomolskaja Pravda on kaikista kärkevin. Myös Rossiskaja Gazetan sävy on melko kärkevä, vaikkakin lehti on kirjaimellisesti valtion virallinen lehti. Kaksi viimeistä lehteä käyttävät historiaa argumentoinnissaan selvästi eniten, ja niiden teemat käsittelevät suuremmin erilaisia historiallisia teemoja, kuten talvi-, ja jatkosotaa, suomettumista ja Leninin roolia Suomen itsenäistymisessä. Varsinkin näissä lehdissä historiaa selvästi käytetään tietyin ulko-, ja sisäpolitiittisin motiivein, kun taas Izvestijassa ja Kommersantissa historia on lähinnä lyhyesti taustoittava elementti.

3.1. NEUTRAALI MAA

Suomesta käytetään aineistossa erittäin paljon sanaa ”neutraali maa” (нейтральная страна). Sanat neutraali, puolueeton ja liittoutumaton tuntuvat olevan aineistossa synonyymejä, mutta selvyuden vuoksi käytän sanaa neutraali, sillä juuri sitä käytetään aineistossa lähes poikkeuksetta. Neutraaliudella lehdet tarkoittavat nimenomaan Suomen pysymistä aseellisten liittoutumien ulkopuolella, mikä nähdään sekä Neuvostoliitolle tai Venäjälle että Suomelle hyödyllisenä. Tätä avaan lisää suomettumista käsittelevässä luvussa 7. Neutraali-sana tarkoittaa venäjän kielen etymologiassa saksan kielestä neutralitat-tullutta ja latinan kielestä alun perin tullutta sanaa neutralis, joka tarkoittaa kumpaakaan puoleen kuulumattomuutta. Venäjän kielessä sanakirjan mukaan neutraalin merkitykset ovat 1) puuttumattomuus toisten välisiin riitoihin ja taisteluihin 2) kansainvälisessä oikeudessa sotaan osallistumatta jättäminen ja rauhan aikana kieltäytyminen osallistumasta sotilasryhmittymiin.¹⁰⁸ Toinen sanakirja määrittää neutraaliuden tiukkana puolueettomuutena tai aseellisena puolueettomuutena, esimerkiksi valtiona, joka ei osallistu sotaan.¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Hentunen 2020

¹⁰⁸ Tihonov 2004 s.653

¹⁰⁹ ibid.

Rossiskaja Gazetan artikkelissa toukokuussa 2022 pohditaan, että ”Suomi ja muut neutraalit maat” ovat jo pitkään tehneet yhteistyötä Naton kanssa, joten muutos varsinaiseen jäsenyyteen ei ole todella radikaali.¹¹⁰ Suomi on siis osassa aineistossa toisaalta nähty ”neutraalina” maana, vaikka se on tehnyt yhteistyötä Naton kanssa jo ennen siihen virallisesti liittymistä: Suomi on osallistunut Naton ”Partnership for Peace” -ohjelmaan vuodesta 1994.¹¹¹ Suomen neutraaliuden loppu liitetään Nato-jäsenyyteen, vaikka voisi olettaa, että esimerkiksi Suomen EU-jäsenyyttä voisi myös pitää eräänlaisen neutraaliuden loppuna. Suomen EU-jäsenyyttä ei mainita oikeastaan ollenkaan, eikä sitä liitetä ”Suomen neutraaliuden loppumiseen” tai uhkaan. Suomen EU-jäsenyys tuntuu olevan jonkinlainen aukko keskustelussa, ja päähuomio on sen sijaan Nato-yhteistyössä. Tätä voi selittää se, että EU ei näyttäydy Venäjälle samankaltaisena merkittävänä toimijana kuin Nato, ja EU:ta usein Venäjän ulkopoliittisessa retoriikassa pidetään vanhentuneena ja merkityksensä menettäneenä instituutiona, johon ei kohdisteta niin paljon huomiota kuin esimerkiksi Natoon. Yksi harvinainen esimerkki EU:n mainitsemisesta on Rossiskaja Gazetassa toukokuussa 2022:

Molempien maiden (Suomen ja Ruotsin) liittyminen EU:hun instituutionaalisesti on laittanut ne osaksi läntistä yhteisöä, joka on matkalla laajentumista eurooppalaisella ja atlanttisella rintamalla.¹¹²

Tässä artikkelissa EU-jäsenyys liitetään osaksi Suomen lopullista liittymistä läntiseen yhteisöön, mikä on yleisesti hyväksytty väite. Onkin mielenkiintoista, miksi EU:hun ei vaivauduta viittaamaan muualla aineistossa.

Monissa artikkeleista historiaa käytetään muistelemaan ns. parempia aikoja. Izvestijan artikkelissa toukokuussa 2022 haastatellaan Venäjän liittoneuvoston puhemiestä Valentina Matvijenkoa Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyyteen liittyen.¹¹³ Matvijenko, on useiden valtioiden pakotelistalla ja tullut tunnetuksi Venäjän hyökkäyssodan kannattajana, korostaa Euroopan tarvetta tehdä U-käännös Atlantin yllä ja irrottautua Yhdysvaltojen riippuvuudesta. Matvijenkon mukaan ennen Ruotsi ja Suomi olivat todellisesti puolueettomia. Hän muisteleeikin aikaansa Pietarin kuvernöörinä, ja kuinka tuolloin (2003–2011) yhteydet Suomeen olivat vireät. Matvijenko vakuuttelee, etteivät suomalaiset tuolloin nähneet Venäjää

---

¹¹⁰ Igor Dynaevski, ”ТЕМ ВРЕМЕНОМ”, *Rossiskaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

¹¹¹ Nato/ Relations with Finland. Luettu 02.10.202

¹¹² Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossiskaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

¹¹³ Ljubov Leshneva, ”Европе сегодня следует сделать свой разворот над Атлантикой”, *Izvestija*, 19.05.2022, numero 89

millään tapaa vihollisena.¹¹⁴ Tällainen retoriikka on yleistä myös muissa artikkeleissa: nykyisiä suomalaisten kannatusmittauksia Nato-jäsenyyden suhteen pidetään Suomen eliitin tekaisemina, ja muistellaan, että ainakin ennen suomalaiset tulivat hyvin toimeen venäläisten kanssa.

Toisaalta osassa artikkeleista kyseenalaistetaan Suomen puolueettomuus: Komsomolskaja Pravdan artikkelin huhtikuussa 2022 otsikko on kirjaimellisesti ”Suomalainen veitsi selässä”, mikä kuvaa sitä, miten kirjoittaja katsoo Suomen pettäneen Venäjän liittymällä Natoon.¹¹⁵ Kirjoituksessa kyseenalaistetaan, oliko niin sanottua Suomen neutraaliutta olemassakaan.¹¹⁶

Oliko neutraaliutta olemassakaan? Jos Suomen tapahtumia viime vuosikymmenten aikana katsotaan ilman vaaleanpunaisia laseja, väitteet perinteisesti hyvistä väleistä suomalaisten ja venäläisten välillä olivat vääriä. Kyllä, Suomi liikkui Neuvostoliiton aikana mestarillisesti idän ja lännen välillä, mutta Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen entisestä yhteistyöstä ei jäänyt jälkeäkään.

Kirjoittajan mukaan Neuvostoliiton romahdettua kaikki muuttui ja Neuvostoliiton koneiden sijaan amerikkalaiset F-18 hävittäjät tulivat tilalle.¹¹⁷ Tällä viitataan siihen, että varsinkin 1960-luvulla sotilaallisen kaluston ostaminen Neuvostoliitosta oli Suomessa yleinen käytäntö.¹¹⁸ Samassa artikkelissa väitetään, että Nato käyttää Suomea ja Suomen Nato-jäsenyyttä hyväkseen. Tekstistä syntyy selvä kuva siitä, että Suomi on jonkinlainen passiivinen objekti, ja Nato, jolla viitataan etenkin Yhdysvaltoihin, on aktiivinen toimija. Suomen pitkä ja positiivinen puolueettomuus YVA-sopimuksesta nykypäivään on nyt loppunut ja Suomi on ikään kuin ajautunut Yhdysvaltojen tahdon alle.

Rossiskaja Gazetan toisessa artikkelissa toukokuussa 2022 analysoidaan, että sekä Ruotsille että Suomelle puolueettomuus oli osa kansallista identiteettiä ja sen taustaa selitetään historialla.¹¹⁹ Tekstin toimittaja toteaa, että

ruotsalaisessa tapauksessa se (neutraalius) on kytkeytynyt muutokseen ylimielisestä suurvallasta valtioon, joka luo mukavan elämän kansalaisilleen. Tämä prosessi venyi yli kahden vuosisadan pituiseksi: Napoleonin sodista

---

¹¹⁴ Ljubov Leshneva, ”Европе сегодня следует сделать свой разворот над Атлантикой”, *Izvestija*, 19.05.2022, numero 89

¹¹⁵ Aleksei Varenov, ”Финский нож в спину”, *Komsomolskaja Pravda*, 20.04.2022, numero 44

¹¹⁶ *ibid.*

¹¹⁷ *ibid.*

¹¹⁸ Virta 2017

¹¹⁹ Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossiskaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

1930-luvun sosiaalireformeihin. Mutta shokkien, kuten maailmansotien, seurauksena valtio on tarjonnut hyvinvointia ja turvallisuutta Ruotsin väestölle, mitä jatkuvasti korostettiin.

Suomi on päätyntynyt neutraaliin statukseen täysin eri tavalla. Nuori valtio (joka sai itsenäisyyden Leniniltä vuonna 1917) kärsi kipeästi suurten naapuriensa tasapainoilussa, ensin Venäjän keisarikunnan, sitten Neuvostoliiton, mutta lopulta se löysi erikoissuhteet Neuvostoliittoon toisen maailmansodan jälkeen. Kyseessä oli kauppa itsemääräämisen säilyttämiseksi rajoja vastaan. Tämä nimettiin Lännessä ironisesti suomettumiseksi, ja se oli 1900-luvun jälkipuoliskolla maalle suotuisaa. Vuonna 1945 puhuttiin kansandemokratiaista ja itsemääräämisoikeuden rajoitus sisälsi vain muodollisen osallistumisen länsimaisiin instituutioihin. Erilaisesti, Suomi pysyi osana länttä, päättävällä asenteella.¹²⁰

Tekstissä annetaan sellainen kuva, että Suomi on ikään kuin ottanut opikseen toisen maailmansodan ”häviöstään” ja ”tullut järkeensä”, eli jättäytynyt sotilasliittojen ulkopuolelle. Tosin tällä tarkoitetaan nimenomaan Naton ulkopuolelle jäämistä, sillä se nähdään vastakkainasettelun ylläpitäjänä, toisin kuin esimerkiksi Varsovan liitto tai nyky-Venäjä. Suomen erityisarvo nähdään siinä, että se on ollut ennen puolueeton ”sillanrakentaja”.

Aineiston artikkeleista saa sellaisen kuvan, että nyt kun Suomi on liittynyt Natoon, maa on ikään kuin menettänyt järkensä. Rossiskaja Gazetan toisessa artikkelissa toukokuussa 2022 kirjoitetaan: ”Suomi on kieltäytynyt omasta identiteetistään ja minkäänlaisesta itsenäisyydestä ja muuttunut pieneksi maaksi, joka ei päästä mistään” ja että ”Suomi on ”menettänyt erityisen äänensä kansainvälisissä asioissa”.¹²¹ Ruotsi ja Suomi mainitaan esimerkkeinä valtioista, joiden taustat liittoutumattomuudelle olivat erilaiset, mutta jotka kummatkin pysyivät aseellisten blokkien ulkopuolella, Suomi kymmeniä vuosia ja Ruotsi satoja vuosia.¹²² Kommersantin artikkelissa heinäkuussa 2022 todetaan, että Suomi ja Ruotsi menettävät itsenäisyytensä ja muuttuvat ”Naton periferiaksi”.¹²³ Aineistosta syntyy kuva, että lehdet pitävät Suomen päätöstä liittyä sotilasliittoon täysin järjettömänä, ja että paniikissa olleet, lännen propagandan takia ”russofobiset” ja ennen oman hyötynsä ymmärtäneet suomalaiset ovat tehneet päätöksen, jota he tulevat tulevaisuudessa katumaan. Suomen toimintaa on pidetty arvostettuna ja järkevänä silloin, kun Suomi on pysynyt sotilasliittojen ulkopuolella, ja ikään

---

¹²⁰ Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossiskaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

¹²¹ *ibid.*

¹²² Fedor Lukjanov, ”Более неактуальный нейтралитет”, *Rossiskaja gazeta*, 05.04.2023, numero 72

¹²³ Elena Tsernenko, Pavel Tarasenko, ”Оно вам демон”, *Kommersant*, 02.07.2022, numero 117

kuin ”tajunnut oman paikkansa”, ja nyt Suomi on ”hairahtunut” mukaan Natoon. Tästä tulevat lehtien kirjoittajien mukaan kärsimään etenkin suomalaiset itse.

Voi pohtia, miksi lehdissä viesti on sellainen, että Natoon liittyminen on Suomelle huono asia: onko Suomelle itselleen siitä jotakin haittaa, vai tulee tämä haitta ulkopuolelta, esimerkiksi Venäjältä. Aineiston perusteella syy on siinä, että Suomi itse ikään kuin luovuttaa päätösvaltansa ja ”erityisasemansa” ns. sillanrakentajana, ja täten Suomen merkitys ja valta vähenee. Lisäksi monissa artikkeleissa painotetaan Suomen ja Venäjän välistä kauppaa ja sitä että Suomi tulee kärsimään, sillä talousyhteistyö Venäjän suuntaan loppuu. Toisaalta yleensä mainitaan se, että tämä yhteistyö on jo vuodesta 2014, eli Venäjän vallattua Krimin ja pakotteiden myötä, ollut melko pysähtynyt. Toisaalta osassa artikkeleista painotetaan sitä, miten esimerkiksi Putin on puhunut vahvistavansa Venäjän lounaisrajaa ja puolustusta.

Monessa artikkelissa mainitaan Suomen Nato-jäsenyyden yhteydessä se, että ”Suomi on ollut neutraali vuodesta 1948”, eli toisen maailmansodan jälkeen tehdyn Pariisin rauhansopimuksen 1947 ja Neuvostoliiton ja Suomen välisen Ystävyys, Yhteistoiminta ja Avunanto -sopimuksen 1948 jälkeen. Tätä, eli miten YYA-sopimuksen solmimisvuosi yhdistetään Suomen neutraaliuden alkamiseen, eli YYA-sopimus rinnastetaan neutraaliudeksi, käsittelem tarkemmin luvussa 5. Tämän puolueettomuuden todetaan loppuneen Venäjän ”erikoisoperaatioon”, jota Suomi vastustaa.¹²⁴ Monissa artikkeleissa kerrottiin Suomen hakevan Nato-jäsenyyttä, ja että Suomen mielipidekyselyt ovat tämän kannalla. Sitten todettiin, että Suomi on ollut pitkään puolueeton maa, ja yleensä mainittiin vuosi 1948, jolloin Suomi ja Neuvostoliitto allekirjoittivat YYA-sopimuksen. Historialla oli täten vain pieni rooli taustoituksen tekemisessä.

Izvestijan artikkelissa maaliskuussa 2022 taustoitetaan Itävallan, Suomen, Sveitsin ja Ruotsin puolueettomuutta.¹²⁵ Uutisessa ”myönnetään”, että Itävallan ja Suomen puolueettomuus oli tulosta toisesta maailmansodasta, kun taas Sveitsin puolueettomuus on ollut satoja vuosikymmeniä vanha traditio. Tällä myöntämisellä tarkoitetaan luultavasti sitä, että esimerkiksi Suomi oli ns. sodan häviämisen takia pakotettu muuttamaan suhtautumistaan Neuvostoliittoon, minkä vuoksi se aloitti niin kutsutun puolueettomuuspolitiikan. Ruotsin puolueettomuus on artikkelin mukaan taas ollut valtion itse tekemä valinta imperiumin rakentamisen epäonnistumisen jälkeen.¹²⁶

---

¹²⁴ Elena Tsernenko” Финская воляна”, *Kommersant*, 05.04.2023, numero 58

¹²⁵ Ekaterina Postnikova, ”Тет-а-нейтралитет”, *Izvestija*, 17.03.2022, numero 47

¹²⁶ *ibid.*

Izvestijan toisessa artikkelissa huhtikuussa 2023 kerrotaan, että Suomen ja Ruotsin kanssa käyty dialogi asevoimista ja politiikasta oli kytköksissä siihen, että Suomi ja Ruotsi ovat kymmenien vuosien ajan olleet aseellisesti liittoutumattomia.¹²⁷ Tämän kerrotaan olleen erittäin tärkeää, koska kyseessä on alue, jossa yhteistyö yhteisten tavoitteiden puolesta on tärkeää. Näillä tavoitteilla viitataan luultavasti Itämereen, arktiseen alueeseen ja esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja ympäristönsuojeluun liittyviin haasteisiin, joissa Venäjä ja Suomi ovat tehneet yhteistyötä. Venäjä oli esimerkiksi Barents euroarktisen neuvoston jäsen yhdessä Pohjoismaiden ja EU:n kanssa vuoteen 2023 asti, jolloin Venäjä erosi jäsenyydestään. Näillä yhteisillä tavoitteilla tarkoitetaan tekstissä luultavasti esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvää työtä. Tämän takia kirjoittaja näkee tärkeänä, että pohjoismaat Suomi ja Ruotsi ovat olleet alueella vakauttava tekijä. Maiden katsotaan olleen sillanrakentajia Naton ja Varsovan liiton valtioiden välillä tällä alueella. Nyt tämän tilanteen katsotaan kuitenkin loppuneen, sillä ”Suomi ja Ruotsi ovat Natoon liittymisellä luovuttaneet päätösvaltansa Brysseliin”¹²⁸.

Voikin todeta, että aineiston historiapolitiittiset väitteet Suomen puolueettomuuden lopusta kulkevat käsi kädessä Suomen itsenäisyyden ja oman päätösvalan kanssa: sillä, että Suomen katsotaan luopuneen niin sanotusti omasta äänestään liittyessään sotilasliittoon, katsotaan olevan negatiivinen vaikutus suomalaisille itselleen. Tässä argumentissa historialla on oma roolinsa vertailukohtana. Vaikka analysoimani lehtien kohdeyleisönä ovat venäläiset, nousee artikkeleista väistämättä esiin tietynlainen voivottelu suomalaisten ”typeryydestä” oman kohtalonsa suhteen: suomalaiset itse tulevat kärsimään, eivät venäläiset. Aineistosta nousee useita retoriikallisia ristiriitoja: samaan aikaan Suomi on ollut ennen todellisesti itsenäinen, ainakin verrattuna nykypäivään, mutta toisaalta Suomi nähdään rivien välistä ainakin hieman osana Venäjän etupiiriä. YYA-sopimusta, joka liittyy vahvasti tunteitakin kuumentavaan suomettumiskeskusteluun, pidetään Suomen ”neutraaliuden” alkuna, mutta samaan aikaan neutraalius ja tietynlainen etupiirijattelu rinnastetaan molemmat positiivisiksi asioiksi. Ne myös tuntuvat kulkevan käsi kädessä: Suomen tulee palata neutraaliuden eli etupiirijattelun aikaan, koska etupiirijattelu on yhä voimissaan. Suomen ”erehtyneen eliitin” päätös liittyä Natoon nähdään erityisen vaarallisena. Tällaisessa retoriikassa näkyy Putinin historiapolitiikkaan kiinteästi liittyä ajatus etupiireistä.

---

¹²⁷ Julija Nemtsenko ”Риски столкновения сил России и НАТО возрастают”, Izvestija, 13.04.2023, numero 66

¹²⁸ Jibid.

3.2. SUOMI OSANA ETUPIIRIÄ?

Venäjän tutkimuksessa on analysoitu, että uudenlaisen, nationalistisemmän, ylemmydentuntoisemman ja pelkän yhden äänen historiapolitiikan kausi alkoi vuoden 2012 aikoihin. Tällöin alkoi Putinin uusi presidenttikausi presidentti Dmitri Medvedevin jälkeen, jolloin Putin asettui vahvemmin liberaalia länttä vastaan.¹²⁹ Myös tietynlainen etupiirijattelu vahvistui Putinin retoriikassa tällä kaudella. Esimerkiksi historian opetusta alettiin ottamaan valtion taholta tarkempaan hallintaan. Putin on vierailut useasti esimerkiksi muistomerkkien paljastamistilaisuuksissa ja muissa Venäjän historiaan liittyvissä tapahtumissa, sekä ilmaissut aiheeseen liittyviä mielipiteitään. Putinin kesällä 2021 julkaistu essee on Mikkosen mukaan osoitus tästä kehityksestä ja Putinin sekä hänen hallintonsa näkemyksistä.¹³⁰ Putinin esseessä on läsnä vahva aiemmin mainittu isovenäläinen historiantulkinta, joka saa laajaa kannatusta Venäjällä.¹³¹

Mikkosen mukaan yksi Venäjän keskeinen historiapolitiittinen ongelma on haluttomuus käsitellä Venäjän imperiumin ja Neuvostoliiton aiheuttamia tuhoja, ja tätä aikaa katsellaan tietyllä ylemmydentunnolla: asiat ovat nyt paremmin, eikä vanhaa kannata sen kummemmin puida.¹³² Samaan aikaan kuitenkin Putinin ja Venäjän hallinto käyttää Neuvostoliiton aikaista etupiiriretoriikkaa. Tämä tarkoittaa sitä, ettei Venäjän puolelta suoraan sanota Ukrainan kuuluvan etupiiriin, vaan tämä on luettavissa ns. rivien välistä. Myös Suomen osalta voi tulkita olevan tällaista etupiirijattelua. Tästä kertovat useat tästä huolestuneet lehtiotsikot viime vuosien ajalta: ”Suomi on osa Putinin haaveilemaa etu-piiriä, sanoo Venäjä-tutkija”¹³³, ”Presidentti Niinistö ymmärsi viime joulukuussa, että Venäjä pitää vakavissaan Suomea etupiiriinsä kuuluvana alueena”¹³⁴ ja ”Tätä Putin tarkoittaa hyytävän puheensa ”historiallisella Venäjällä” – ex-suur-lähettiläs ohimennen tehdystä viittauksesta: ”Koskee selvästi myös Suomea ”¹³⁵.

---

¹²⁹ Mikkonen 2022

¹³⁰ *ibid.*

¹³¹ *ibid.* s.4

¹³² *ibid.*

¹³³ ”Suomi on osa Venäjän haaveilemaa etupiiriä, sanoo Venäjä-tutkija”, Helsingin Sanomat, päivitetty viimeksi 10.01.2023

¹³⁴ ”IS: Niinistö ymmärsi viime joulukuussa, että Venäjä pitää vakavissaan Suomea etupiiriinsä kuuluvana alueena”, MTV Uutiset, päivitetty viimeksi 12.04.2024

¹³⁵ ”Tätä Putin tarkoittaa hyytävän puheensa ”historiallisella Venäjällä” – ex-suur-lähettiläs ohimennen tehdystä viittauksesta: ”Koskee selvästi myös Suomea” ”, Ilta-Sanomat, 22.02.2022,

Osa tätä etupiirijattelua on pelko muutoksesta. Suomen pelätään seuraavan Naton perustajajäsenten Norjan ja Tanskan tietä ulkomaisten armeijan tukikohtien ja ydinaseiden suhteen.¹³⁶ Tällöin Nato tulisi aivan ”liian lähelle Venäjää”. *Kommersant*:n artikkelissa toukokuussa 2022 pohditaan, että Suomen ja Ruotsin liittyminen Natoon tarkoittaa ”epämukavia kysymyksiä” Venäjän hallinnon narratiiville siitä, miksi Ukrainan ”neutraali status on pidettävä keinolla millä hyvänsä”.¹³⁷ Tällä kirjoittaja, moskovalaisen Valdai-ajatushautomon Andrei Kortunov, viittaa siihen, että jos Suomen ja Ruotsin ”annetaan” hylätä tämä ”neutraali status” ilman Kremlin luvan kysymistä, miksi samaa ei sallita Ukrainalta? Tällaiseen retoriikkaan liittyy väistämättä suuri ristiriita siitä, miten neutraaliudesta puhutaan asiana, joka voidaan ” antaa hylätä”, vaikka tällainen ehdollisuus on täysin koko termin vastaista. Tällainen puhe on toki hyvin provosoivaa, eikä se edusta aineistoni, eikä *Kommersant*-lehden yleisintä tyyliä.

Tekstissä näkyy selvä Neuvostoliiton aikaan liittyvä etupiirijattelu, jossa Suomi nähtiin osana Neuvostoliiton etupiiriä. Tällaista etupiirijattelua selittää hyvin venäläinen nationalismi: Putinin maailmankatsomuksen mukaan lännen leiriin liittyminen, esimerkiksi Nato-jäsenyyden kautta, irrottaa maan Venäjän vaikutuspiiristä. Tämä saa pohtimaan, tarkoittaako Venäjälle sitten se, että maa ei ole Naton jäsen, että se on osa Venäjän vaikutuspiiriä? Eleanor Knott analysoi eksistentiaalistisen nationalismin kautta Putinin sotaa Ukrainaa vastaan, mutta samankaltainen ajattelu etupiireistä näkyy myös Suomen suhteen. Tähän liittyy vahvasti hierarkkinen käsitys Venäjästä kansojen yhdistäjänä ja imperiumia.¹³⁸

On toisaalta kiintoisaa, miten kirjoittaja kyseenalaistaa Ukrainan tilanteen erilaisuuden: miksi Ukraina ei saa ”hylätä puolueettomuuttaan” ilman Venäjän valtion lupaa? Mitä erilaista Ukrainassa ja Suomessa on? Tätä kirjoittaja ei selvennä. Simo Mikkonen on analysoinut asiaa pohtimalla, että toisin kuin Ukrainalla, Suomella oli selvät rajat ja poliittinen status osana Venäjää yli 100 vuotta, kun taas nyky-Ukraina tuli osaksi Venäjää vähitellen, eikä siitä näin muodostunut selkeää ja erillistä kokonaisuutta.¹³⁹

Vaikka *Izvestija* on neutraalimpi ja uutisvoittoisempi ja muistuttaa sävyiltään Suomen uutiskanava Ylen lähestymistapaa, sieltä löytyy myös voimakkaita mielipiteitä. Eräässä artikkelissa heinäkuussa 2022 haastateltu politiikan tutkija Vladimir Evseev huomauttaa, että

---

¹³⁶ Elena Tsernenko, ” Загнали в НАТО”, *Kommersant*, 12.05.2022, numero 81

¹³⁷ Andrei Kortunov, ” Две модели НАТО”, *Kommersant*, 17.05.2022, numero 84

¹³⁸ *ibid.*

¹³⁹ Mikkonen 2023 s.14

paikallisväestöltä Suomessa tai Ruotsissa ei ole kysytty mielipidettä, sillä asiasta ei ole järjestetty sopivaa kansanäänestystä.¹⁴⁰ Suomen ja Ruotsin päätökset liittyä Natoon ovat ”kuolettavia” ja ne ovat hyväksyneet yksityisesti ” pro-amerikkalaiset eliitit”.¹⁴¹ Samaan aikaan viesti tuntuu olevan, että Suomen jonkinlainen ”eliitti” on vetänyt Suomen Natoon ja toisaalta itse suomalaiset ovat ”viilanneet Venäjää linssiin”. Lisäksi näissä päätöksissä on käytetty ”epäilyttäviä” kyselytuloksia Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian kontrolloimalla informaatiolla.¹⁴² Tällaiset väitteet ovat varsin jyrkkiä ja ne heijastavat näkemystä, jonka mukaan Suomella ei ole Natoon hakemisen suhteen ainakaan täyttä päätösvaltaa, vaan Suomi nähdään ikään kuin Yhdysvaltojen tai muiden länsivaltojen, Venäjälle vihamielisten tahojen, ohjailemana. Toisaalta omien havaintojeni perusteella kylmän sodan aikainen suomettuminen ja Suomen ulkopoliittikka näyttävät artikkeleiden kirjoittajien mielestä olleen Suomesta itsestään lähtöisin, ja edustavan todellista itsenäisyyttä, mikä onkin, kuten aiemmin totesin, ristiriitaista.

Simo Mikkonen päättelee, että Venäjä on ottanut sitä kritisoivien kansanliikkeiden toiminnan merkinä siitä, että jokin ulkopuolinen taho, kuten esimerkiksi Nato, käyttää näitä kansanliikkeitä hyväkseen vahingoittaakseen Venäjää, eikä kysymyksessä ole osoitus niiden omasta tahdosta.¹⁴³ Tämä voisi päteä myös Suomen liittymiseen Natoon: Venäjä on tulkinnut, että tämän tarkoitus on nimenomaan heikentää ja eristää Venäjää, joka on tilanteessa uhri. Tämä tulee aineistossani esille: Suomen Natoon liittymisessä on Venäjän hallinnon mukaan kysymys isommasta asiasta kuin vain Suomen valtion päätöksestä. Kysymys on oikeastaan koko lännen Venäjän vastaisesta kampanjasta, jota johtaa Yhdysvallat. Aiemmin mainitsemani pro gradu -tutkielmat olivat päätyneet tähän samaan johtopäätökseen siitä retoriikasta, jota Venäjän hallinto käyttää lännestä puhuessaan.¹⁴⁴

Lännen ”kampanja” Venäjää vastaan nähdään järjettömänä kylmän sodan uudelleen sytyttämisenä, ja sen nähdään tähtäävän Venäjälle luonnollisen suurvalta-aseman estämiseen ja Yhdysvaltojen johtaman maailmanjärjestyksen säilyttämiseen. Tässä retoriikassa venäläiset ovat uhreja ja länsi on hyökkääjä. Samankaltainen retoriikka näkyy Venäjän hallinnon puheessa Ukrainan sodasta: ”länsimieliset natsit” ovat korruptoineet Ukrainan hallinnon ja Venäjän, joka jo kerran aiemmin ”pelasti Euroopan natseilta”, täytyy nyt tehdä sama uudestaan. Erona on vain se, että nyt Venäjän median retoriikassa muu Eurooppa tuntuu olevan natsien puolella, vain

---

¹⁴⁰ Vladimir Evseev ”Имитация действий”, *Izvestija*, 01.07.2022, numero 199

¹⁴¹ *ibid.*

¹⁴² *ibid.*

¹⁴³ Mikkonen 2022

¹⁴⁴ Räsänen 2023, Shepelenko 2023, Hakala 2023

jotta tämä voisi heikentää Venäjää. Tällainen retoriikka liittyy vahvasti Suureen isänmaalliseen sotaan. Tätä analysoin tarkemmin luvussa 4.2.

Viittaaminen negatiivisessa mielessä esimerkiksi Yhdysvaltoihin ja EU:hun historiallisten esimerkkien kautta palvelee Venäjän johtoa monilla tavoilla. Näitä ovat esimerkiksi läntisen Venäjän kritiikin luotettavuuden aleneminen, Venäjän käyttäytymisen oikeuttaminen yleisön silmissä ja Venäjän omakuvan puolustaminen. Tähän liittyy vahvasti näkemys Venäjästä suurvaltana, jolla on pitkä historia ja joka on perinyt tämän suurvalta-aseman nykypäivänä.¹⁴⁵ Yleinen venäläismedian käyttämä käsite kaksoisstandardeista on kohdistettu länttä vastaan, ja sitä perustellaan usein historian kautta, eli vetoamalla siihen, että länsi vaatii Venäjältä tai joltakin muulta taholta kaksinaismoralistisesti asioita, joita länsi ei itsekään ole kyennyt tekemään.¹⁴⁶

Yhteenvedona voi siis todeta, että historiaa käytetään aineistossani poliittisesti, ja sillä on selkeät tavoitteet niin ulko- kuin sisäpoliittisesti. Historiaa käytetään usein taustoittavasti, mutta myös vertailukohtana parempiin aikoihin: sen käyttö liittyy sisäpoliittisesti Venäjän nykyhallinnon toimien perustelemiseen ja samalla ulkopoliittisesti Suomen hallituksen kritisoimiseen. Yleisin tällainen historiapolitiittinen väite liittyy Suomen puolueettomuuteen ja ”neutraaliuden” aikaan, jonka aineistossa katsotaan alkaneen YYA-sopimuksen tekemisestä 1948, ja että nyt Suomi on ”menettänyt järkensä” ja tullut Yhdysvaltojen ohjailemaksi. Historiaa käytetään tekemään ”analyysistä” uskottavamman kuuloisia. Historiapolitiittinen retoriikka on ristiriitaista, sillä samaan aikaan lehtien puheessa näkyi Neuvostoliiton aikainen ja Putinin puheista rivien väleistä luettava etupiirijattelu, ja samaan aikaan Neuvostoliiton aikaista Suomea kylmän sodan aikana pidetään jotenkin aidon itsenäisenä ja puolueettomana. YYA:n rinnastaminen puolueettomuuteen ja todelliseen Suomen omaan päätäntävaltaan on ristiriitaista. Seuraavassa luvussa käsitelen sitä, miten Suomen Nato-jäsenyyskeskustelussa Suomen historian taustoittamisessa tulevat esiin Lenin ja toinen maailmansota.

---

¹⁴⁵ "Dominant Narratives in Russian Political and Media Discourse during the Crisis", E-International Relations, päivitetty viimeksi 12.04.2024

¹⁴⁶ *ibid.*

4. UNOHTIKO SUOMI LENININ JA JATKOSODAN OPETUKSET?

Aineistossa olevassa keskustelussa painotus on 1900-luvun historiassa, etenkin toisessa maailmansodassa ja kylmässä sodassa, vaikka osassa artikkeleista pohditaan myös esimerkiksi Ruotsin puolueettomuuden ”vuosisatoja”. Tässä luvussa käsittelen sitä, miten lehdet tuovat Leninin roolin ja toisen maailmansodan keskusteluun. Ensimmäistä maailmansotaa ei mainita oikeastaan ollenkaan, mikä johtuu oletettavasti siitä, että vasta toisessa maailmansodassa Suomi taisteli Neuvostoliittoa vastaan, mikä katsotaan lehdissä relevantimmaksi.

Seuraavaksi analysoin sitä, miten ja miksi aineistossa viitataan Leniniin ja Suomeen. Tämän jälkeen käsittelen tarkemmin aineistossani esiintyviä historiapolitiittisia väitteitä liittyen Suomen toimintaan toisessa maailmansodassa: analysoimissani lehdissä kyseinen sota nostetaan esiin esimerkkinä Suomen armeijan tekemistä julmuuksista ja russofobisuudesta.

4.1. LENININ LAHJA

Vaikka Leniniin viittaaminen ei ole kokonaisuudessaan aineistossa kovin yleistä, historiallisista henkilöistä nimenomaan häneen viitataan usein. Tällöin Lenin yhdistetään Suomen itsenäisyyteen ja diskurssi tuntuu olevan se, että Lenin ”antoi” Suomelle itsenäisyyden. Leninin rooli tuodaan esille vain Suomen itsenäisyyden kautta, eikä häntä muuten käsitellä enempää. Simo Mikkonen analysoi, että esimerkiksi Putin on kritisoinut Leninin toimia esimerkiksi Ukrainan suhteen ja Neuvostoliiton liittovaltiorakenteeseen liittyen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tasavalloilla oli lain mukaan oikeus irrottautua liittovaltiosta, mitä Putin on kutsunut aikapommiksi.¹⁴⁷

Esimerkiksi *Rossijskaja Gazeta*n artikkelissa toukokuussa 2022 käsitellään Suomen ja Neuvostoliiton historiaa ja aloitetaan pohdinta ”Nuori valtio (joka oli saanut itsenäisyyden Leniniltä vuonna 1917) ... ”.¹⁴⁸ Aineistossa ei perustella tällaista väitettä mitenkään, vaan Leninin vaikutus Suomen itsenäisyyteen, tai pikemminkin se, että kyseessä olisi ollut yksinomaan Leninin ansio, vain mainitaan ikään kuin neutraalina faktana, josta ei tarvitse antaa lisätietoa. Toisaalta Neuvostoliiton virallinen historiankirjoituksen doktriini oli, että Leninin

---

¹⁴⁷ Mikkonen 2023 s. 13

¹⁴⁸ Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossijskaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

katsottiin antaneen Suomelle itsenäisyyden ja todellisuudessa muut maat eivät voineet tunnustaa itsenäisyyttä ennen kuin emämaa oli sen tehnyt. Käsittelemieni lehtien perusteella voi siis tehdä sen johtopäätöksen, että Neuvostoliiton aikainen historiapolitiikan doktriini on yhä elossa nyky-Venäjän historiapolitiikassa. Rossijskaja Gazetan artikkelissa otsikolla ”Suomessa unohdettiin historia” Leninistä puhutaan seuraavasti:

”Ilman Vladimir Leniniä Suomi ei olisi löytänyt itsenäisyyttään. Euroopan uuden valtion (itsenäisen Suomen) luominen pääsääntöisesti jätettiin huomioimatta ja vasta Leninin hyväksytyä tämän muut maat alkoivat tunnustaa Suomen. Siitä tuli lahja Suomen köyhälistölle.”¹⁴⁹

Tässäkään ei perustella väitettä. Lisäksi artikkelissa käytetään hyvinkin yleistävää verbiä ”saada” itsenäisyys, aivan kuin ”itsenäisyyden saaminen” olisi aivan yksinkertaista ja Lenin olisi siten ”antanut” sen. Aineistossa annetaan ymmärtää, että suomalaiset ovat kiittämättömiä ja unohtaneet Leninin roolin esimerkiksi ”tuhotessaan” Leninin muistomerkkejä. Suomessa esimerkiksi Lenin-patsaiden yleistyminen keskittyi suomettumisen aikaan, ja keskeistä tässä oli Kekkonen strategia pitää Leniniä eräänlaisena Suomen itsenäisyyden ”takuumiehenä”, jolle suomalaiset olivat kiitollisia.¹⁵⁰ Tämän strategian tavoite oli oletettavasti viestittää Neuvostoliitolle, että itse heidän entinen johtajansa oli ollut Suomen itsenäistymisen takana, minkä takia nyky-Neuvostoliittokin varmasti olisi yhä samaa mieltä.

Historiantutkija Pia Koivusen mukaan näkyvin nyky-Venäjän antama muistomerkki Suomessa sijaintinsa vuoksi on Turun Aurajoen rannalla vuodesta 2012 sijaitseva *Tapaaminen Turussa* 1812. Muistomerkki kuvaa Venäjän keisari Aleksanteri I:n ja Ruotsin kruununprinssi Kaarle Juhanan tapaamista Suomen tulevaisuuteen liittyen. Koivusen mielestä on mielenkiintoista, että Putinin kannalta vähemmän merkitykselliset neuvostomuistomerkit, jotka on tuotu Suomeen paljon Putinia aikaisemmin, halutaan aktiivisesti poistaa kaupunkitilasta, mutta Putinin oman hallinnon vuonna 2012 tuoma lahja ”saa edelleen täyttää turkulaista kaupunkitilaa.”¹⁵¹ Toisaalta kyseinen patsas edustaa Turun kaupungille tärkeää asemaa diplomatian tapahtumapaikkana, ja täten ei pelkisty vain Putiniin tai aikaan Venäjän alla.

---

¹⁴⁹ Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossisjkaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

¹⁵⁰ Koivunen 2023

¹⁵¹ Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossisjkaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

Rossiskaja Gazeta siteeraa Venäjän turvallisuusneuvoston varapuheenjohtaja Dmitry Medvedeviä Suomessakin otsikoihin nousseista kommenteista heinäkuussa 2023.¹⁵² Medvedev toteaa ”Meille Suomi on nykyään vihamielinen maa, joka luotiin kerran Leninin ajattelemattomuudesta ja on tänään liittynyt Natoon.”¹⁵³ Suomessa Medvedevin kommentteja on uutisoitu hämmästelevään sävyyn: Medvedev on muun muassa julkaissut Twitterissä erilaisia meemejä ja irvailevia tekstejä Suomesta ja Natosta. Medvedev on myös julkaissut samankaltaista sisältöä englanniksi ja suomeksi.¹⁵⁴ Se, että Venäjän entinen presidentti ja pääministeri esittää tällaisen kommentin ja käyttää suorasukaista sanavalintaa ”Leninin ajattelemattomuudesta” on kuitenkin harvinaista, mutta se kuvaa hyvin tapaa, jolla Suomeen suhtaudutaan. Samankaltaista retoriikkaa on havaittavissa vielä selkeämmin Venäjän puheissa Ukrainasta: Putin on usein viitannut Ukrainaan keinotekoisena valtiona, joka on vain neuvostoajan luoma.¹⁵⁵

Suomen suhteen Venäjän käyttämä historiapolitiikka ei ole yhtä provokatiivista, mutta retoriikassa on yhteistä se, että Suomi tulee esille passiivisena, ja aktiivinen toimijuus ja näkökulma on Venäjällä. Tällaisen retoriikan tavoitteena on tietenkin tukea ulkopoliittisia päämääriä, mutta myös vahvistaa sisäpoliittisesti hallinnon asemaa ja tuottaa tiettyä yhdenmukaista viestiä siitä, millainen Venäjän rooli on, ja miten se tulee nähdä johtavana suurvaltana, jonka varjoissa ovat esimerkiksi Suomi ja Ukraina. Esimerkiksi Komsomolskaja Pravdan artikkelissa huhtikuussa 2023 taustoitetaan Venäjän roolia Suomen historiassa ja kehityksessä itsenäiseksi valtioksi seuraavanlaisesti:

”Vuonna 1809 Suomi, ennen ruotsalainen provinssi, otettiin venäläisellä miekalla Venäjän viimeisessä sodassa Ruotsia vastaan. Jos Tukholmassa Suomea oli nimitetty likaiseksi kyläksi, Venäjän imperiumissa sitä alettiin kutsua suuriruhtinaskunnaksi. Suomi sai oikeuden oman virkamiehistön muodostamiseen, rahayksikköön, postiin ja tulliin. Venäläisellä rahalla rakennettiin kymmeniä tehtaita ja rautateitä. Pian suomen kieli nousi ruotsin kielen rinnalla. Huomio: venäjän kieli ei kuitenkaan levinnyt, ja lisäksi maahanmuutto Venäjältä suuriruhtinaskuntaan oli todellisuudessa kielletty. Lisäksi vuonna 1811 keisari Aleksander I siirsi uusia kansalaisia Viipurin provinssiin.”¹⁵⁶

---

¹⁵² Dmitry Medvedev, ”Эпоха противостояния”, *Rossijskaja Gazeta*, 03.07.2023, nro 143

¹⁵³ *ibid.*

¹⁵⁴ ”Medvedev teki sen taas - hämmentävää päänaukomista Suomelle”. *Ilta-Sanomat*, 22.11.2023

¹⁵⁵ Mikkonen 2023 s.13

¹⁵⁶ Andrei Baranov, ”Финны забыли, что нацией их сделала Россия”, *Komsomolskaja Pravda*, 17.04.2023, nro 42

Tämän jälkeen artikkelissa annetaan esimerkkejä siitä, miten Suomessa eri tahot, kuten esimerkiksi Porvoon kaupunki ja presidentti Tarja Halonen, ovat muistelleet tämän ajan merkitystä: kirjoittaja toteaa, miten ennen tätä kehitystä Venäjän alla juhlittiin juhlapäivällä, mutta nykyään asiaan suhtaudutaan toisin: ”nyt katsokaa meitä: vihollisia.”¹⁵⁷ Venäjän ja Ruotsin suhtautumista Suomeen verrataan toisiinsa ja Ruotsin aika asetetaan Suomelle epäedulliseksi, kun taas Suomen kehittyminen itsenäiseksi valtioksi rinnastetaan Venäjän tarjoamien resurssien seuraukseksi.

Leninin mainitseminen on selkeää historian poliittista käyttöä tietyillä päämäärillä. Tavoitteena on Suomen lyhytkatseisuuden ja kiittämättömyyden selittäminen: Suomi ”on saanut itsenäisyyden” Leninin toimien seurauksena, taikka kuten aineistossa lyhyesti todetaan, Leniniltä. Kuitenkin aineiston mukaan tästä huolimatta Suomi oli ja on russofobinen: Suomi oli lisäksi kehittynyt lehtien kirjoittajien mukaan paljon Venäjän vallan, toisin sanoen autonomian aikana, ja tästä Suomi ei enää ole kiittollinen. Tällöin Faberin mallin mukaan historiaa käytetään niin kokonaisuuksien kuin yksittäisten tapahtumien tasolla, tietynlaisina poliittisina esimerkkeinä, joiden pohjalta pystytään tekemään moraalisia, siis Suomea tuomitsevia, väitteitä.

Historiallisten kokonaisuuksien tasoon liittyy Faberin mallissa historian esittäminen narratiivina kausaalisuhteiden kautta. Leninin mainitseminen asetetaan osaksi tietynlaista, Venäjän virallista historiapolitiikkaa tukevaa narratiivista, jossa Suomi on tehnyt ja tekee väärin, ja jossa Suomesta on tullut lyhytkatseinen ja kiittämätön. Tässä väitteessä ei niinkään viitata muihin valtioihin, vaan kohdistetaan syytökset nimenomaan Suomeen. Nykypäivää eli Natoon liittymistä koskevassa keskustelussa 1900-luvun alun historiallinen henkilö eli Lenin nostetaan selväksi osaksi keskustelua, ja tätä käytetään tietynlaisena lyömäaseena, tai ainakin historiallisena ”faktana”, joka tukee Venäjän nykyhallinnon puhetta Suomesta. Keskustelun sävy on ylenkatseinen ja sopii jo aiemmassa käsittelyluvussa analysoimaani etupiirijatteluun. Tässä Suomen historia käsitetään tietyllä tavalla osaksi Venäjän historiaa, ja Suomi on ikään kuin Venäjän kautta kehittynyt. Fokus on Leninissä, mutta lisäksi Suomen kehitystä kohti itsenäistä valtiota taustoitetaan nimenomaan Venäjän toimien kautta. Tällaisessa retoriikassa jonkinlaisena imperiumin ”loisena” Suomi pystyi kehittymään omana valtionaan esimerkiksi

---

¹⁵⁷ Andrei Baranov, ”Финны забыли, что нацией их сделала Россия”, *Komsomolskaja Pravda*, 17.04.2023, про 42

rahayksikön ja poliisin suhteen, toisin kuin Ruotsin vallan alla, jolloin Suomea vain pilkattiin. Näin koko Suomen itsenäistymisessä on itseasiassa lehtien perusteella kyse Venäjästä. Samankaltaiseen lopputulokseen on päässyt muun muassa Erik Räsänen, jonka mukaan Suomen oikeusvaltio ja itsenäisyys ”luetaan Venäjän ansioiksi”.¹⁵⁸

Tässä suhteessa retoriikka on melko samanlaista, joskin ei niin väkevää, kuin retoriikka Ukrainan suhteen. Toisaalta on ehkä jopa oletettavaa, että juuri Lenin nostetaan osaksi keskustelua, kun halutaan korostaa Venäjää positiivisessa ja Suomea negatiivisessa valossa: Lenin ja Suomen itsenäistyminen ovat kytköksissä toisiinsa ja helposti yksinkertaistettava yhteys, ja Venäjän mediassa tämä on ehkä helppo ja hyödyllinen aihe käsitellä. Toinen ”helppo” keppi, jolla Suomea voidaan käsittelemässäni aineistossa lyödä, on Suomen toiminta jatkosodassa.

4.2. ”SUOMI SAKSAN RINNALLA JATKOSODASSA”

Venäjällä Suuren Isänmaallisen sodan ja Hitleriä vastaan käydyin taistelun legenda elää nykypäivänä vahvana. Toinen maailmansota ja erityisesti natsit ovat aihe, joka tulee aineistossa suhteellisen usein esiin, mutta ei kuitenkaan niin usein kuin neutraalius. Venäjän historian dosentti Kati Parpei käsittelee Venäjän historiakäsitystä ja toteaa, että Venäjän propaganda ja vastuun siirto johtaa juurensa imperialistisesta käsityksestä, jota Parpei kutsuu ”viattomuuden doktriiniksi”.¹⁵⁹ Tällä hän viittaa siihen, että Venäjä alkoi nähdä itsensä itsekkääksi mieltämänsä Länsi-Euroopan uhrina jo 1800-luvulla nationalismin ja slavismien noustessa.¹⁶⁰ Venäjä näki itsensä oikeuden puolustajana, samoin kuin Neuvostoliitto näki itsensä tavallisten talonpoikien puolustajana.¹⁶¹ Putinin puheen strategista viestintää pro gradussaan tutkinut Niko Korpela analysoi kiinnostavasti, että Venäjän strategista kulttuuria ohjaa sen ”messiaaninen näkemys itsestään”.¹⁶² Samoin toisessa maailmansodassa Neuvostoliitto näki itsensä vapauttajana, joka taisteli paha natsi-Saksaa vastaan. Tämä on argumentti, joka heijastuu yleisesti kaikkialla Venäjällä ja tämän historiakäsityksessä, ja se näkyy selkeästi myös omassa aineistossani. Venäjän taktiikkana on ollut epäluottamuksen ja epäselvyyden luominen ja

---

¹⁵⁸ Räsänen 2023 s.71

¹⁵⁹ Parpei 2023

¹⁶⁰ ibid.

¹⁶¹ ibid.

¹⁶² Korpela 2023

samalla toisten syytteleminen historian väärentelemisestä.¹⁶³ Voidaan siis todeta, että historiaan nojaaminen, etenkin venäläisittäin toisen maailmansodan eli Suuren Isänmaallisen Sodan korostaminen muistossa on nyky-Venäjällä yleistä ja näkyvää.

Yksi tällaista perinnettä ylläpitävä instituutio on Venäjän sotahistoriallinen seura (venäjäksi lyhenne RVIO). Seura on yksi Putinin historiapolitiikan toimijoista, joka liittyy myös vahvasti Venäjän Ukrainaan hyökkäyksen oikeuttamiseen. On arvioitu, että seuralle myönnettiin vuosien 2013–2021 aikana valtiolta tukea yli 150 miljoonan euron arvosta.¹⁶⁴ Kati Parppei on käyttänyt seuran tekstejä lähteenään tutkiessaan lännen esittämistä.¹⁶⁵ Varsinkin Suomen ja Saksan yhteistyö toisessa maailmansodassa kuuluu aiheisiin, jotka on seuran sivustolla liitetty Suomeen.¹⁶⁶

Venäjä on Mikkosen mukaan nähnyt Suomen perinteisesti pienenä ja harmittomana naapurina, mutta samaan aikaan Venäjän valtionjohdolle on hyödyllistä muistuttaa venäläisiä suomalaisten toimista Hitlerin Saksan kanssa jatkosodan aikana.¹⁶⁷ Tämä muistutus halutaan Simo Mikkosen mukaan viestittää myös Suomessa asuville venäläisille.¹⁶⁸ Suomen ”russofobisuus” on Venäjän yhä useammin esiin ottama aihe liittyen naapuruuteen,¹⁶⁹ ja tämä tulee esille myös aineistossani: suomalaisia syytetään ja nimitetään russofobisiksi, ja tätä perustellaan esimerkiksi vetoamalla Suomen toimiin jatkosodassa.

Parppein mukaan käsitys siitä, ettei ”Venäjä ole ikinä hyökännyt ketään vastaan, vaan pelkästään puolustanut ja reagoinut provokaatioihin”, on nykypäivänä yleinen argumentti.¹⁷⁰ Tällä argumentilla Venäjä on siis pyrkinyt näyttäytymään viattomana ja tästä on tullut eräänlainen valtion historiapolitiittinen doktriini. Parppei tiivistää Venäjän sotaretoriikkaa käsittelevässä artikkelissaan, että venäläisessä kansallisessa historiakertomuksessa menneisyys nähdään puolustautumisen ja provokaatioiden vastaisen taistelun jatkumona”.¹⁷¹

Kuitenkaan Suomen kohdalla Venäjä ei voi esittää vapauttajan roolia, joten Parppein mukaan tällöin esiin on nostettu Suomen rooli saksalaisten rinnalla toisen maailmansodan aikana.¹⁷²

---

¹⁶³ Korpela 2023

¹⁶⁴ Russia, Explained. Russia invades — FSB comen — Kremlin’s quest to rewrite history — Новая газета

¹⁶⁵ Parppei lehdessä *Ennen ja nyt* (2023)

¹⁶⁶ Venäjän Sotahistoriallinen Seuran nettisivut, luettu 11.03.2023

¹⁶⁷ *ibid.*

¹⁶⁸ Parppei 2020

¹⁶⁹ "Peskov: Suomen luovuttava "sokeasta russofobiasta"". Aamuposti, 07.07.2023

¹⁷⁰ Parppei 2023

¹⁷¹ Pynnöniemi, Parppei 2022 s.12

¹⁷² *ibid.*

Tämä asetelma tulee aineistossani esiin. Iltalehti uutisoi joulukuussa 2023 siitä, että venäläinen tv-kanava Sampo TV 360 oli kertonut, että Karjalan tasavallassa valmistellaan historiapoliittista oikeudenkäyntiä Suomea vastaan.¹⁷³ Tämän oikeudenkäynnin tavoitteena on julistaa Suomen armeijan toimet jatkosodan aikana 1941-1945 kansanmurhaksi ja vaatia korvauksia lapsena Suomen armeijan leireille joutuneille. Myös Sandarmohin joukkohaudalle Itä-Karjalassa on pystytetty uusi muistokivi, jossa väitetään virheellisesti, että alueella lepää Stalinin vainojen uhrien lisäksi myös Suomen armeijan uhreja.¹⁷⁴ Historiapoliittinen muutos ei ole tullut tyhjästä, vaan Venäjän viranomaiset ovat jo vuonna 2020 ilmoittaneet epäilevänsä Suomea kansanmurhasta.¹⁷⁵

Natseista puhutaan aineistossani erityisesti Ukrainan mainitsemisen yhteydessä, mikä edustaa Venäjän hallinnon retoriikkaa puhua Ukrainasta ”natsivaltiona”, ja että Venäjän tehtävä on, kuten oli toisessa maailmansodassakin, ”puhdistaa Ukrainan hallinto näiltä roistoilta”.¹⁷⁶ Kati Parppein mukaan vuoden 2022 kuluessa ”vihamielisestä” lännestä tuli iso osa sotaan liittyvää retoriikkaa: Parppein mukaan liikekannallepanon myötä viholliskuva siirrettiin Ukrainan ”natseista” enemmän länteen.¹⁷⁷

Rossijskaja Gazetassa, kuten totesin aiemmin, on muita analysoimiani lehtiä provokatiivisempi sävy. Eräässä artikkelissa maaliskuussa 2022 kirjoitetaan, että eurooppalaiset valtiot ovat aiemmin päässeet irti fasistisesta menneisyydestään mutta toisaalta ne ovat nyt väsyneet esittämään tuomitsevansa natsismin.¹⁷⁸ ”Historian faktat” osoittavat kirjoittajan mukaan, että vuonna 1941 Neuvostoliittoa vastaan ei hyökännyt ainoastaan Hitlerin Saksa,¹⁷⁹ vaan ”Koko muu Eurooppa myös hyökkäsi, lukuun ottamatta serbejä ja kreikkalaisia. Hyökkääjiä olivat espanjalaisdivisioonat, ranskalaislegioonat, Italian armeijat, Romania, Unkari, Suomi, osa Tšekkoslovakiaa ja Kroatia.”¹⁸⁰ Näin toinen maailmansota tuodaan keskusteluun Suomen Nato-jäsenyydestä: Suomi ja muu länsi ovat tekopyhiä vastustaessaan Venäjän toimia Ukrainassa, ja Venäjä on kärsinyt historiassa paljon. Nyt tämä kärsimys vielä lisääntyy, kun Venäjän entinen läheinen naapuri liittyy vihollisten leiriin eli Natoon. Suomi tuodaan tässä

---

¹⁷³ ”Venäjä käynnistää Suomea vastaan ”kansanmurhaoikeudenkäynnin””. Iltasanomat, 26.12.2023,

¹⁷⁴ *ibid.*

¹⁷⁵ *ibid.*

¹⁷⁶ ”Ukraine war: President Putin speech fact-checked”, BBC, 21.02.2023

¹⁷⁷ Parpei 2023 Totaalinen sota s.2

¹⁷⁸ Aleksandr Svjagintsev, ”Крупный бизнес ответил: ”Хайль!””, *Rossijskaja Gazeta*, 30.03.2022, nro 67

¹⁷⁹ *ibid.*

¹⁸⁰ *ibid.*

artikkelissa mukaan tähän keskusteluun vain osana muuta Eurooppaa, mutta useimmissa aihetta käsittelevissä artikkeleissa Suomen rooliin keskitytään luonnollisesti enemmän.

Sama Rossijskaja Gazetan kirjoitus esittelee myös tunnettuja eurooppalaisia, joilla väitetään olleen natsikytköksiä: esimerkiksi Ikean perustaja Igvar Kamprad ja muotitalon perustaja Coco Chanel mainitaan.¹⁸¹ Lisäksi todetaan, että Natsi-Saksan liittolaiset ”menivät” sodan jälkeen Natoon. Tällä luodaan siten jatkumo tukemaan sitä retoriikkaa, jonka mukaan nyky-Natossa on ”natsisympatioita” Ukrainaa kohtaan ja venäläisvihamielisyyttä.

Toisessa Rossijskaja Gazetan kirjoituksessa elokuussa 2023 otsikolla ”Unohtivat historian opetukset” puhutaan siitä, miten ”kollektiivinen länsi” on jo pidemmän aikaa yrittänyt saada Suomea osaksi antivenäläis-kampanjaa, ja tähän on kuulunut muun muassa ”kaukaa temmatun” Karjalan kysymyksen mukaan tuleminen.¹⁸² Tällä tarkoitetaan Suomessa marginalisoitua keskustelua Karjalan palauttamisesta ja sen roolista toisessa maailmansodassa. Tätä ”kaukaa temmattua” Karjalan kysymystä ei artikkelissa tarkenneta, eikä sitä mainita kuin kerran. Oletettavasti sillä kuitenkin viitataan siihen, että Suomessa olisi jonkinlaista suurempaa ja yleisempää keskustelua Karjalan palauttamisesta, mikä ei ole fakta.

Otsikolla ”Unohtivat historian opetukset” viitataan nimenomaan Suomeen, jonka väitetään unohtaneen menneisyytensä. Artikkelissa kirjoittaja vetää historiallisen jatkumon siihen, että jo toisen maailmansodan aikana länsi olisi käyttänyt Suomea hyväksi osana Neuvostoliiton vastaista taistelua ja nyt tämä ilmiö jatkuu nykypäivässä. Kirjoituksessa todetaan, kuinka ”suomalaiset sotilaat olivat sodassa Hitlerin Saksan puolella ja käyttivät ”erityistä julmuutta”.¹⁸³ Artikkelissa tästä annetaan esimerkeiksi ”siviilien tappaminen ja kiduttaminen keskitysleireillä”.¹⁸⁴ Artikkelissa viitataan Karjalan tasavallan nykyiseen johtajaan/päämieheen Artur Parfenchikoviin, joka on todennut: ”(Karjalan) tasavalta viettää vuonna 2027 kristinuskoon kastamisen 800-vuotisjuhlaansa, joten historiallisestikin se on ensisijaisesti meidän”. Karjala tuodaan toisen maailmansodan suhteen luonnollisesti nimenä paljon esille, sillä se liittyy Venäjän kannalta olennaisesti Suomen ja Venäjän sotien historiaan. Izvestijan artikkelissa kirjoitetaan

---

¹⁸¹ Aleksandr Svjagintsev, ”Крупный бизнес ответил: ”Хайль!””, *Rossijskaja Gazeta*, 30.03.2022, nro 67

¹⁸² Ivan Egorov, ”Забыли уроки истории”, *Rossijskaja Gazeta*, 01.08.2023, nro 168

¹⁸³ *ibid.*

¹⁸⁴ *ibid.*

”Meillä ei ole alueellisia kiistoja suomalaisten kanssa, toisin kuin ukrainalaisten, jotka ovat järjettömästi inttäneet Krimin kysymyksessä. Tämä on toista kuin suomalaiset, jotka osoittivat viisautta ajoissa, ja tunnustivat Karjalan menetyksen tulevaisuuden hyvien naapuruussuhteiden tähden.”¹⁸⁵

Tämä väite kuvastaa melko ylenkatseista asennetta Suomeen: Suomi kuvataan järkevänä silloin, kun sen väitetään ”uhrautuneen” sen takia, että tulevaisuudessa sen suhteet Neuvostoliittoon olisivat hyvät. Todellisuudessa Suomen perääntyminen kesällä 1944 Neuvostoliiton suurhyökkäyksen yhteydessä ei tietenkään pelkistynyt vain ”hyvien naapuruussuhteiden” vuoksi tehtyyn päätökseen. Tämän kaltainen väite kuvastaa hyvin laajempaa historiapolitiittista asennetta Suomeen: Suomi on ollut ns. ”järkevä” (nimenomaan järkeväverbiä käytetään usein) kun se on ”tajunnut paikkansa” ja toiminut suopeasti Neuvostoliiton kannalta. Tätä käsitellen tarkemmin seuraavassa käsittelyluvussa.

Izvestijan artikkelissa toukokuussa 2022 todetaan, että vaikka Suomi nyt liittyykin Natoon, ei se automaattisesti tarkoittaisi kaikkien suhteiden katkaisemista Venäjään.¹⁸⁶ Tästä annetaan seuraava esimerkki: Venäjällä on ollut hyvät suhteet Nato-maihin kuten Turkkiin ja Unkariin liittoumaan kuulumisesta huolimatta. Tätä verrataan suhteeseen Natoon liittyneisiin Baltian maihin, jotka ovat suhtautuneet Venäjään ”huonommin”. Artikkelissa pohditaan, että historiaankin vedoten (eli puolueettomuuspolitiikkaan) Natoon liittyvien Suomen ja Ruotsin etu tuskin olisi tällainen ”Baltian malli”.¹⁸⁷ Tähän liittyen kirjoituksen otsikko on ”Skandinaavinen pelinaloitus”, mikä viittaa taas kerran sellaiseen sävyyn, missä Venäjä on tehnyt voitavansa ja odottaa nyt vain, että Suomi ”tekisi oikein” ja kyseessä on jonkinlainen peli: aloite on Suomella, mikä vapauttaa Venäjän vastuusta.

Kommersantin sävy on hieman rauhallisempi, mutta myös siinä luodaan nykytapahtumista jatkumoa toiseen maailmansotaan ja Suomen ja Neuvostoliiton sotaisiin väleihin.

Kuitenkin Suomen ja Ruotsin liittyminen Natoon ei lopultakaan ole historian loppu ja täysi Moskovan vahinko. Aiemmin oli huonompia aikoja, kuten kun Venäjä kävi verisiä sotia energisten ruotsalaisten kanssa (ei vähemmän kuin 16 kertaa 1200–1900-lukujen välillä) ja flegmaattisten suomalaisten kanssa

---

¹⁸⁵ Oleg Karpovitsh & Mihail Trojanski” Скандинавский гамбит”, *Izvestija*, 20.05.2022, nro 90

¹⁸⁶ *ibid.*

¹⁸⁷ *ibid.*

(kolme kertaa 1900-luvun aikana). Tänäpä ei Helsinki, eikä liioin Tukholmakaan halua samankaltaista sotaa Venäjän kanssa.¹⁸⁸

Sotaiseen menneisyyteen viitatessa on huomattava ulkopoliittinen motiivi siinä, miten historiaa käytetään oikeuttamaan retoriikkaa ja syyttämään länttä: esimerkiksi *Kommersantissa* todetaan heinäkuussa 2022: ”Ja joka tapauksessa me tiedämme historiasta, että tällainen asekilpailu ja aggressiivinen armeijan rakentaminen vaativat pakollisena osana vastapuolen demonisoinnin”,¹⁸⁹ millä viitataan siihen, että Venäjän hallinnon mukaan länsi demonisoi Venäjää ilman oikeita perusteita ja käyttää tätä tekosyynä Venäjän heikentämiseen.

Useammassa artikkelissa mainitaan se, kuinka muun muassa Suomi on aiemmin hyökännyt Neuvostoliittoa vastaan. *Kommersantissa* todetaan lokakuussa 2022, että mikäli opettaja kertoisi oppilaille viisi minuuttia Suuresta Isänmaallisesta Sodasta, tämä kertoisi esimerkiksi armeijoiden koon ja menetykset, ja olisi myös tarpeellista mainita, että yhdessä Saksan kanssa Neuvostoliittoon hyökkäsivät Italia, Unkari, Romania, Slovakia, Kroatia, Suomi ym. Lisäksi olisi korostettava, että ”suurin osa eurooppalaisvaltioista, kuten Ranska, Tanska, Puola ja Kreikka, ovat olleet fasistisia joitakin aikoja samalla kun Stalingradissa on kärsitty.”¹⁹⁰

Komsomolskaja Pravdassa huhtikuussa 2022 muistellaan toisen maailmansodan tapahtumia seuraavanlaisesti: ”Maamme suhtautui historiallisesti varovaisesti, kun suurin valtio Pohjois-Euroopassa (Ruotsi) tuli neutraaliksi 1900-luvuna alussa, kun se oli kieltäytynyt imperialistisista kunnianhimoista Venäjän armeijan ja laivaston vuoksi.¹⁹¹ Ruotsalaiset vapaaehtoiset olivat sodassa puna-armeijan kanssa talvisodan aikana ja vuoden 1941 kesäkuun lopussa Tukholma salli joukkojen ylittää maa Neuvosto-Karjalan suuntaan.”¹⁹² Tällä viitataan siihen, miten talvisodassa ruotsalaiset vapaaehtoiset sotivat Suomen rinnalla ja näin annetaan ymmärtää, miten myös Ruotsi on ollut osa natsien rinnalla taistelua ja Neuvostoliittoa vastaan.

Komsomolskaja Pravdan toisessa artikkelissa huhtikuussa 2023 otsikko on suorapuheinen: ”Suomalaiset unohtivat, että Venäjä tuhosi natsit”.¹⁹³ Artikkelin, kuten Komsomolskaja Pravdan

---

¹⁸⁸ Andrei Kortunov, ”Две модели НАТО”, *Kommersant*, 17.05.2022, numero 84

¹⁸⁹ Elena Tsernenko, Pavel Tarasenko, ”Оно вам демон”, *Kommersant*, 02.07.2022, numero 117

¹⁹⁰ Anna Valieva, ”45 минут для мужества”, *Kommersant*, 18.10.2022, nro 193

¹⁹¹ Aleksei Varenov, ”Финский нож в спину”, *Komsomolskaja Pravda*, 20.04.2022, numero 44

¹⁹² *ibid.*

¹⁹³ Andrei Baranov, ”Финны забыли, что нацией их сделала Россия”, *Komsomolskaja Pravda*, 17.04.2023, nro 42

sävy suhteessa muihin aineiston lehtiin, on melkoisen provosoiva ja suorasukainen. Kirjoittaja toteaa:

”Kyllä, 1900-luvulla oli tarpeellista taistella: 1939–1940 sodan jälkeen raja oli kauempana Leningradista, mikä luultavasti pelasti kaupungin sodan ensikuukausilta. Mutta suomalaisarmeijat osallistuivat kaupungin piiritykseen aktiivisesti ja häiritsivät sen asukkaita. Sitten suomalaiset nappasivat isoja alueita Karjalasta, mukaan lukien pääkaupunki Petroskoin. Nämä valtaajat loivat 19 keskitysleiriä, joiden olot olivat monissa huonommat kuin Saksassa. Karjalan rintamamme taisteli syyskuuhun 1944 asti, jolloin Suomi, joka oli ymmärtänyt asemansa toivottomuuden, oli pakotettu jättämään sota.”¹⁹⁴

Aineistossa tulee esiin historian unohtamisesta syyttämisen diskurssi: tällä tarkoitan sitä, miten lehdet nostavat historiaa esille siinä sävyssä, että tämän Suomi olisi ikään kuin unohtanut omasta menneisyydestään ja kuinka esimerkiksi eurooppalaiset Natossa ovat unohtaneet sen, miten vastakkainasettelu alkaa ja mihin loppuu: lehtien vastaus on, että se alkaa kilpavarustelusta ja johtaa lopulta sotaan. Tässä diskurssissa venäläiset ovat järkeviä ja viattomia, ja esimerkiksi Suomi on jonkinlainen menneisyydelleen sokeutunut sätkynukke. Tähän diskurssiin liittyy tietenkin erilaisten neuvostohistoriaan liittyvien patsaiden poisto - keskustelu, mitä käytiin esimerkiksi Suomessa Lenin-patsaisiin liittyen.¹⁹⁵

Esimerkiksi Izvestijassa toukokuussa 2023 kirjoittaja toteaa balttivaltioista (joissa keskustelu patsaista ja muistomerkeistä on käynyt erityisen kuumana):

”Neuvostoliitto laittoi maihin valtavia resursseja ja investoi niiden kehitykseen. Katsokaa, mitä on tapahtunut näissä valtioissa siitä asti, kun ne ovat liittyneet Eurounioniin. Maatalous on käytännössä tuhoutunut. Kaikki nuoriso, pystyvä kehoinen populaatio, on lähtenyt koska maassa ei ole tulevaisuuden mahdollisuuksia. Yritykset ei vain kopioida historiaa vaan myös pyyhkiä ihmisten muistia pois ilman niiden kunnioittamista, jotka vapauttivat Euroopan ja samaiset balttitasavallat fasismista. Se on brutaalia, se on moraalitonta. Virolaiset, jotka ovat tuoneet kukkia Pronssisoturille, ja kukat on haettu puskutraktorilla pois? Pelkäävätkö he totuutta niin paljon?”¹⁹⁶

---

¹⁹⁴ Andrei Baranov, ”Финны забыли, что нацией их сделала Россия”, *Komsomolskaja Pravda*, 17.04.2023, nro 42

¹⁹⁵ Koivunen 2023

¹⁹⁶ Ljubov Lesheva, ”Европе сегодня следует сделать свой разворот над Атлантикой”, *Izvestija*, 19.05.2022, nro 89

Pronssisoturilla viitataan Tallinnassa sijaitsevaan neuvostosotilaiden muistomerkkiin, joka poiki Viron ja Venäjän välille historiapolitiittisen riidan vuonna 2007.¹⁹⁷ Pia Koivunen on tutkinut neuvostomuistomerkeistä käytävää keskustelua Suomessa Venäjän Ukrainaan kohdistuneen hyökkäyssodan kontekstissa.¹⁹⁸ Koivunen mainitsee, että Venäjällä on kahdenvälisiä sopimuksia neuvostomuistomerkkien hoidosta monien Keski-Euroopan valtioiden, kuten Itävallan, Saksan, Unkarin ja Romanian kanssa, mutta poikkeus tässä on Viro, joka ei halunnut solmia samankaltaista sopimusta pelätessään Venäjän käyttävän tätä poliittisesti hyväkseen.¹⁹⁹ Koivunen muistuttaa voitonpäivän eli 9. toukokuuta olevan Venäjän historiapolitiikan tärkeimpiä työkaluja.²⁰⁰

Izvestijan artikkelissa heinäkuussa 2022 Andrei Kortynov, Venäjän kansainvälisten asioiden neuvoston RIAC:in tutkija toteaa, ettei vaarallisia taipumuksia Moskovaa kohtaan Pohjois-Euroopassa ole havaittavissa.²⁰¹ Näistä annetaan esimerkeiksi ”apokalyptiset legendat siitä, miten uskaliaammaksi kasvanut Suomi alkaisi tavoitella Viipuria tai jopa koko Karjalaa ja osaa Murmanskista, ja uusi sukupolvi russofobisia ruotsalaissukellusveneitä alkaisi valvoa Baltian vesialueita.” Tähän keskusteluun, kuten Karjalan mainitsemiseen yleensäkin, voi liittyä 1800 ja 1900-luvun taitteen, mutta myös jatkosotaan yhdistetty, Suur-Suomi-aate. Tähän liittyi ajatus suomalaisten ”revanssi”ajattelusta esimerkiksi talvisodassa menetetyn Itä-Karjalan takaisinsaamiseksi. Tähän sävyyn viittauksia on aineistossani jonkin verran.

Aineistossa esiintynyt toiseen maailmansotaan liittyvä historian poliittinen käyttö sijoittui Faberin kolmitasoisessa mallissa (yksittäiset tapahtumat, kokonaisuudet ja ylätaso) kokonaisuuksien tasoon: Suomen toimet varsinkin jatkosodassa nostettiin esiin yhtenä kokonaisuutena, mikä tiivistettiin toteamiin Suomen yhteistyöstä ja julmasta toiminnasta natsien kanssa. Varsinaisia yksityiskohtia, kuten tiettyjä tapahtumia, ei korostettu, vaan lähinnä todettiin Suomen toimineen ”natsien rinnalla” yleisesti.

Torsti jakaa historiapolitiikkaa eri motiiveihin. Universaalien hyvän motiivista Torsti analysoi, että tällöin historiapolitiikkaa motivoidaan yleisesti hyväksytyillä perusarvoilla ja periaatteilla, kuten avoin yhteiskunta, tasa-arvo, ihmisoikeudet ja oikeudenmukaisuus, ja tähän liittyy

---

¹⁹⁷ "Pronssisoturi poiki kriisin Viron ja Venäjän välille", Yle, päivitetty viimeksi 12.04.2024

¹⁹⁸ Koivunen 2023

¹⁹⁹ *ibid.*

²⁰⁰ *ibid.* s.3

²⁰¹ Andrei Kortynov, ”Асимметричная биполярность”, *Izvestija*, 07.07.2022, nro 123

nimenomaan symbolinen merkitys. Tapa, millä Suomen yhteistyötä Hitlerin Saksan kanssa nostetaan esille, on selkeästi myös arvottavaa: tällaisella historiapoliittisella retoriikalla yritetään luoda Suomesta tekopyhä kuva. Tällaisella sävyllä on symbolista arvoa laajemmin Venäjän sisäpolitiikan ja myös ulkopoliitiikan, kuten Ukrainan sodan, perustelemisessa.

Historiaa käytetään luomaan esimerkkejä Suomen epämiellyttäväksi mielletystä ja historian ns. kipukohdasta eli yhteistyöstä Hitlerin Saksan rinnalla jatkosodan aikana ja tällä on selkeät ulkopoliittiset motiivit: Suomen nöyryyttäminen ja muistuttaminen siitä, miten Venäjä on perinteisesti taistellut natsseja ja fasismia vastaan, kun taas Suomi on tehnyt päinvastoin. Tällä pyritään oletettavasti oikeuttamaan etenkin Venäjän toimet Ukrainassa, ja Venäjän hallinnon retoriikka siitä, että se ”puhdistaa” Ukrainan ”korruptoituneen” hallinnon. Suomen suhteen lehdissä ei avoimesti tai muutenkaan tunnuta väittävän, että Suomen nykyhallitus olisi varsinaisesti fasisteja tai natsseja, vaan pikemminkin historian ottamisella mukaan keskusteluun halutaan alleviivata lännen tekopyhyyttä, ja tässä tapauksessa asettaa Suomi ja Suomen toimet, kuten Natoon liittyminen, kyseenalaiseen valoon. Erik Räsänen mukaan suomalaisten varsinainen rinnastaminen natseihin olisi todennäköisesti epäuskottavaa kansainväliselle yleisölle suunnatuissa venäläisjulkaisuissa, mutta venäläiseen yleisöön tällainen retoriikka uppoaa ehkä herkemmin.²⁰²

Toinen maailmansota on keskeinen osa Suomen historiasta käytyä ”keskustelua” tai yleisemmin puhetta. Sota tuodaan esiin, kun lehdissä tarkastellaan Suomen ja Venäjän suhteiden historiaa ja Suomen puolueettomuuden historiaa. Tällöin sota ja yhteistyö Hitlerin kanssa nostetaan esille ikään kuin Suomen häpeäpilkkuna, jonka jälkeen alkoi niin kutsuttu puolueettomuuden aika, ja tämän jälkeen usein aletaan puhua Suomen asemasta kylmässä sodassa ja siitä, miten suomettuminen nähtiin lännessä huonona asiana, vaikka todellisuudessa se oli lehtien mukaan Suomellekin erittäin hyödyllistä. Sodan jälkeen välit Suomeen olivat tulehtuneet, ja myöhemmin esimerkiksi Suomen osallisuus natsi-Saksan rinnalla ja esimerkiksi Sandarmohin joukkohaudat ovat olleet nykypäivässäkin esiin nostettavia kipukohtia ja argumentteja, joita Venäjän mediassa on noussut esille. Samaan aikaan kylmän sodan aika ja suomettuminen nostetaan aineistossa esiin esimerkkinä Suomen ja Venäjän hyvistä naapuruussuhteista, ja suomettuminen mainitaankin aineistossa melko usein. Tätä käsittelen seuraavassa luvussa.

---

²⁰² Räsänen 2023 s.72

5. SUOSIOLLINEN SUOMETTUMINEN

Vaikka olenkin todennut, että historialla oli suurimmaksi osaksi vain pieni rooli aineistoni Suomen Nato-jäsenyyskeskustelussa, silti esimerkiksi YYA-sopimus, joka on hyvin historiallinen konsepti, elää yhä nyky-Venäjän lehdistössä jokseenkin vahvasti: siihen viitattiin Nato-keskustelussa usein ja sitä pidettiin erittäin positiivisena sekä Suomelle että Neuvostoliitolle. YYA-sopimus mainitaan esimerkkinä Suomen ”neutraaliudesta” ja hyvistä suhteista Neuvostoliittoon. Esimerkiksi Kommersantissa todetaan, että Suomi piti kiinni sotilaallisesta liittoutumattomuudesta vuodesta 1948 asti, jolloin Suomi allekirjoitti YYA-sopimuksen. Suomettuminen-termi esiintyy aineistossa usein, ja siihen viitataan varsinkin ulkopoliittisilla motiiveilla: se nähdään esimerkkinä siitä, miten Suomi on toiminut järkevästi, kun taas nyt Nato-jäsenyys on esimerkki päinvastaisesta toiminnasta. Seuraavaksi analysoin tarkemmin kahta historiapolitiittista väitettä, joita suomettumiseen liittyi aineistossa eniten: 1. Suomettuminen oli vain positiivinen asia ja 2. Suomettuminen aikaansai Suomen ”ihmeen” eli talouskasvun. Aluksi käsittelen sitä, miten suomettuminen määritellään aineistossa ja miten se nostetaan esiin positiivisena aikakautena: esimerkiksi YYA-sopimuksen solmiminen yhdistetään Suomen neutraaliuden alkamiseen. Tämän jälkeen käsittelen sitä, miten suomettumisen ”hyödyistä” puhutaan.

5.1. SUOMETTUMISEN MÄÄRITTELY AINEISTOSSA

Suomettumisen määrittely on haastavaa. Yleensä se on määritelty Suomen erityisenä suhteena Neuvostoliittoon kylmän sodan aikana.²⁰³ Suhteeseen liittyi etenkin 1970-luvulla tietynlainen hyvää naapuruutta korostanut poliittinen kulttuuri, joka näkyi kaikkialla siinä, millä tavalla Neuvostoliitosta puhuttiin, ja tämä tarkoitti välillä myös itesensuuria.²⁰⁴ Termi oli Suomelle kiusallinen ja sai alkunsa itävaltalaispoliitikko Karl Gruberiltä 1950-luvun alussa: tämä käytti termiä ”Finnlandisierung”, jolla hän viittasi varoittavasti Suomeen maana, johon voimakkaampi naapuri vaikuttaa.²⁰⁵ Tämä termi yleistyi 1960-luvulla ja sillä viitattiin Suomen politiikkaan Neuvostoliiton suhteen. Keskustelu siitä, oliko ”suomettuminen” oikeasti tarpeellista tai ainoa vaihtoehto, käy yhä melko vilkkaana.²⁰⁶

---

²⁰³ Pesu 2019

²⁰⁴ *ibid.*

²⁰⁵ *ibid.*

²⁰⁶ Esimerkiksi Meilander & Nurmiainen et al. 2018, Kettunen 2022

Suomettuminen määritellään aineistossa tietyllä tavalla: keskeistä tässä on positiivinen sävy, ja kritiikki sille näkemykselle, jonka mukaan suomettuminen olisi ollut häpeällistä ja negatiivista. Suomettuminen määritellään analysoimissani lehdissä yleistävästi seuraavanlaisesti: suomettuminen oli ilmiö (nykypäivänä termi, jolla viitataan poliittiseen ilmiöön maiden välillä), joka tapahtui 1900-luvun jälkipuoliskolla kylmän sodan aikana, ja jonka länsi nimesi pilkallisesti suomettumiseksi. Aineiston perusteella venäläisessä lehdistössä on konsensus, että suomettumisen aikana Suomi oli osa poliittista länttä, mutta se hyväksyi päätösvaltansa osittaisen rajoittamisen, jotta suhteet naapuriin olisivat hyvät. Tällä rajoittamisella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, ettei Suomi ollut virallisesti osa joitakin läntisiä instituutioita, eikä aseellisia liittoutumia. Vastapalveluksena lehtien kirjoittelun perusteella Suomi koki niin sanotun ihmeen noustessaan taloudellisesti kohti pohjoismaista rikasta hyvinvointivaltiota, ja tästä tuli kiittää Neuvostoliiton kanssa käytyä kauppaa.

Suomettumiseen liitetään varsinkin presidentit Paasikivi ja Kekkonen, ja heillä todetaan olleen ns. poliittinen linja (Paasikivi-Kekkonen linja), mikä takasi presidenteille läheiset suhteet Neuvostoliiton johtajiin ja ennen kaikkea Suomen taloudellisen kasvun. Suomettuminen tai pikemminkin ilmiö, jota se edusti, nähdään sekä Suomelle että Neuvostoliitolle erittäin positiivisena ja se nostetaan Nato-keskusteluun esimerkkinä ja symbolina Suomen ja Venäjän suhteiden historiasta. Suomettumiseen liitetään hyvät ja lämpimät naapuruussuhteet, ystävällismieliset kansalaiset, heidän vuorovaikutuksensa ja molemminpuolinen aloitteellisuus: Suomikin ylläpiti aineiston mukaan tällaista järjestelyä koska se oli sille hyödyllistä.

Rossijskaja Gazetan artikkelissa²⁰⁷ toukokuussa 2022 todetaan, että Suomen ja Neuvostoliiton välille syntyi ”erityisten suhteiden” ilmiö toisen maailmansodan jälkeen. Tätä kutsutaan edulliseksi ”kauppasopimukseksi”, jossa (Suomen) itsemääräämisoikeutta tuli hieman rajoittaa, jotta se voitiin säilyttää. Artikkelissa kerrotaan, että lännessä tämä ilmiö nimettiin pilkallisesti suomettumiseksi. Suomettumisen kerrotaan olleen hyödyllistä Suomelle 1900-luvun puolivälissä ja toisella puoliskolla: kirjoittajan mukaan ensiksi se oli vaihtoehto kansallisdemokratioiden vaikutukseen joutumiselle ja toisekseen tämä mainittu päätösvallan rajoittaminen koski vain muodollista osallistumista läntisiin instituutioihin. Erona kansandemokratioihin mainitaan, että Suomi pysyi päättäväisesti osana länttä.

Rossiskaja Gazetan artikkelissa huhtikuussa 2023 analysoidaan, että ”sotakirves haudattiin vuonna 1943”, ja nyt suomalaiset puhuvat ”kauheasta Venäjältä joka hetkenä minä hyvänsä

---

²⁰⁷ Fedor Lukjanov, ”Без нейтральной полосы”, *Rossiskaja gazeta*, 18.05.2022, numero 105

hyökkää provokaatiotta 5 miljoonan ihmisen Suomeen”.²⁰⁸ Mainitseamalla Suomen väkiluvun kirjoittaja haluaa osoittaa Suomen olevan pieni ja mitätön maa, johon hyökkäämiseen Venäjä ei vaivautuisi. Artikkelissa todetaan ihmettelevästi: ”mutta miksi Venäjä näin tekisi, sitä suomalaisille äänestäjille ei selitetä.”²⁰⁹. Se, että kirjoittaja toteaa ”sotakirveen olevan haudattu” jo vuonna 1943, on erikoista: eikö todellinen vuosi olisi 1945 tai jopa vasta 1947 eli Pariisin rauhansopimuksen vuosi? Miksi juuri vuosi 1943 mainitaan? Viitataan tällä Stalingradin taisteluun, joka heikensi taikka romahdutti uskon Saksan voittoon? Suomi jatkoi kuitenkin tämän jälkeen vielä taistelua Neuvostoliittoa vastaan, vaikka toisaalta Suomi kuitenkin aloitti rauhantunnustelut Neuvostoliiton kanssa samana vuonna. Nyt Suomen väitetään ”alkaneen esittää aggression uhrin roolia ja rikkoneen hyvän naapuruuden”.²¹⁰ Kirjoittajan mukaan Suomi ja Ruotsi olivat selvästi tiellä kohti Nato-jäsenyyttä ilman ”erikoisoperaatiota”, ja Suomessa on hänen mukaansa alkanut ”Venäjä-hysteria” jo vuonna 2014.

Samassa artikkelissa selitetään, että Neuvostoliiton romahduksen jälkeen tämä erityissuhde Suomeen hajosi, ja samalla Suomi joutui syvään lamaan. Kirjoittaja toteaa, että Suomi lakkasi tällöin seuraamasta Moskovan reaktioita ja liittyi EU:hun, minkä jälkeen Neuvostoliitto alkoi rakentamaan suhteita Eurooppaan, ja esimerkiksi Suomesta tuli tällöin luonnollinen kumppani.²¹¹ Suomettumisen-käsite tai ainakin ilmiön kritisointi nähdään turhana kritiikkinä hyvälle kehitykselle ja Suomen asemalle. Aihetta tunnutaan tarkasteltavan ikään kuin kolmannen osapuolen näkökulmasta (joka toisaalta se onkin, koska kyseessä on Neuvostoliitto, ei Venäjä, jonka kanssa Suomella tällainen suhde oli), jonkinlaisen neutraalin tarkkailijan roolissa. Tosiasiassa lehdet eivät tietenkään edusta mitään absoluuttisen neutraalia näkökulmaa, koska Venäjän hallinnolle on tietysti hyödyllistä, kuten oli Neuvostoliitollekin, pitää suomettumista positiivisena ja järkevänä asiana.

Komsomolskaja Pravdan artikkelissa helmikuussa 2022 otsikolla ”Ranskalaismies tarjoaa Ukrainan suomettumista” haastatellaan tunnettua ranskanvenäläistoimittajaa Andrei Pozneria.²¹² Pozner on muun muassa juontanut useita eri keskusteluohjelmia Venäjän pääuutiskanavilla. Pozneria haastateltiin artikkelissa Putinin ja Ranskan presidentti Emmanuel

---

²⁰⁸ Aleksander Stepanov, ”Запад нацелился на балтику”, *Rossiskaja Gazeta*, 05.04.2023, nro 72

²⁰⁹ *ibid.*

²¹⁰ *ibid.*

²¹¹ *ibid.*

²¹² Aleksander Gamov, ”Француз мог предлагать <финляндизацию> Украины”, *Komsomolskaja Pravda*, 09.02.2022, nro 14

Macronin helmikuun 2022 tapaamiseen liittyen, ja tämä analysoi, että Macron on tehnyt aloitteen Putinin tapaamisesta ja haluaa Ranskan olevan Euroopassa johtava poliittinen taho. Pozner väittää, että kuuli Macronin tarjonnan Putinille Ukrainan ”suomettamista”, mistä Pozner toteaa, että ”No, mehän muistamme, että kylmän sodan aikana Suomi ei ottanut kenenkään puolta, ja sillä oli kelpvolliset suhteet sekä Neuvostoliiton että lännen kanssa.”²¹³ Tällä viitataan siihen, että Suomesta, joka ennen nautti suosiollisista suhteista Neuvostoliittoon ja hyötyi siitä, on nyt tulossa riitainen häirikkö, jonka suhteet Venäjään ovat erittäin huonot: kuten Ukrainalla. On selvää, että suomettuminen nähdään siis hyvin positiivisena esimerkkinä historiasta.

Ukrainan kuitenkin kerrotaan ottaneen etäisyyttä tällaisesta mahdollisuudesta.²¹⁴ Komsomolskaja Pravdassa todetaan huhtikuussa 2022 ”Vielä hetki sitten oli toivoa Ukrainan suomettamisesta, mutta nyt on riski Suomen ukrainalaistumisesta”.²¹⁵ Suomettamisen ”soveltamisesta” Ukrainaan on hyökkäyssodan alettua keskusteltu jonkin verran.²¹⁶ Tällaisen järjestelyn ehdottaminen on samaan aikaan ollut lännessä tabu, mutta toisaalta myös jotakin, jota on haluttu analysoida ja pohtia: keskustelu on osoitus siitä, miten suomettuminen ei ole vain historiaan jäänyt politiikan termi.

Komsomolskaja Pravdan toisessa artikkelissa huhtikuussa 2023 pohditaan, miten Suomi, joka on liittynyt Natoon, on muuttunut ”kiltistä naapurista viholliseksi”.²¹⁷ Suomi on ollut ”paradoksi, joka oli olemassa Neuvostoliiton vieressä, mutta ei yrittänyt uhmata naapuriaan, paitsi sotien välisenä aikana”. Suomalaiset ovat ”hyvin nopeasti jotenkin unohtaneet, mitä ovat saaneet keisarilliselta imperiumilta ja Neuvostoliitolta.”²¹⁸ Artikkelissa pohditaan, miten

”Stalin päätti neutralisoida Suomen toisella tapaa. Vuonna 1948 maamme aloittivat YVA-sopimuksen, jonka mukaan Suomen tuli olla neutraali maalla, merellä ja ilmassa. Neuvostoliitto palautti ”hyvän mielen osoituksen” Hangon laivastotukikohdan. Oli olemassa niin sanottu pohjoinen tasapaino: Norja ja Tanska osana Nato-blokkia, Ruotsin neutraalius ja Neuvostoliiton

---

²¹³ Aleksander Gamov, ”Француз мог предлагать <финляндизацию> Украины”, *Komsomolskaja Pravda*, 09.02.2022, nro 14

²¹⁴ *ibid.*

²¹⁵ ²¹⁵ Aleksei Varenov, ”Финский нож в спину”, *Komsomolskaja Pravda*, 20.04.2022, numero 44

²¹⁶ Esim. ”Joko taas? Ranskan presidentin kerrottiin puhuvan suomettamisesta Ukrainan kriisin ratkaisumallina – ajatus on lännessä yllättävän yleinen. ”, *Helsingin Sanomat*, 08.02.2022 & ”Finns Don’t Wish ‘Finlandization’ on Ukraine (or Anyone)”, 09.02.2022, *The New York Times*.

²¹⁷ Andrei Baranov, ”Финны забыли, что нацией их сделала Россия”, *Komsomolskaja Pravda*, 17.04.2023, nro 42

²¹⁸ *ibid.*

ja Suomen sopimus. Tasapaino piti vuoteen 1992 asti, jolloin suomalaiset päättivät olla pitkittämättä tätä sopimusta. ”²¹⁹

Kirjoittaja suoraan käyttää termiä ”neutraloida” ja kertoo, että keino tämän saavuttamiseksi oli Suomen YYA-sopimus. Näin neutraaliutta katsotaan tietenkin vain Neuvostoliiton näkökulmasta: Suomen neutraalius ei ole varsinaisesti omaehtoista, vaan jokin neuvoteltavissa oleva asia, joka hyödyttää Neuvostoliittoa: onko se siis neutraaliutta oikeasti? Toisen maailmansodan jälkeen Neuvostoliitto totesi tehneensä kaikki ”hyvän naapuruuden” varmistamiseksi, ja asian tulevaisuus riippui Suomesta.²²⁰ Samankaltainen ajattelu näkyy ajankohtaisesti nykypäivässäkkin: Venäjän viesti on, että se on tehnyt voitavansa ja yrittänyt, mutta länsi ei ole hyväksynyt sitä, ja nyt kaikki vastuu ja valinta on lännellä tai Suomella. Venäjä pääsee tällä argumentilla pois vastuusta ja valokiilasta, ja kohdistaa vastuun muihin, eli länteen.

Myös Izvestijassa suomettuminen ja kylmän sodan suhteet tuodaan esiin Suomen Nato jäsenyyttä taustoitettaessa.²²¹ Suomen neutraalin statuksen todetaan alkaneen 1940-luvun lopulla Paasikiven ja Kekkonen toimesta, ja että kyseinen doktriini (Paasikiven/Kekkonen linja) peri molemmilta presidenteiltä sukunimet. Kekkosta tai Paasikiveä ei käsitellä muuten kuin silloin, kun mainitaan heidän mukaansa nimetty doktriini. Artikkelissa kerrotaan, että tämä doktriini merkitsi Suomen neutraaliutta ja hyviä naapuruussuhteita Neuvostoliittoon ja virallisesti asia sovittiin YYA-sopimuksessa vuonna 1948. Suomesta sanotaan, että se ”jopa kieltäytyi Marshall-avusta”.²²² Kirjoittaja kuitenkin toteaa, ettei liittoutumattomuus-status ole estänyt Suomea tai Ruotsia osallistumasta aktiivisesti Naton toimintaan ja operaatioihin. Myös toisessa Izvestijan kirjoituksessa sanotaan, että ”suhteemme suomalaisten kanssa 1950-luvulta nykyaikaan olivat erityiset.” Lehdessä analysoidaan heinäkuussa 2023, että

”Olemme tottuneet siihen, että Suomi ja Ruotsi olivat kylmän sodan aikana meille ystävällisiä valtioita. Mutta muistelkaamme, kuinka monta kertaa historiassa Venäjä oli sodassa Ruotsin kanssa ja kuinka vihamielistä politiikkaa Suomi kannatti vuoteen 1948 asti. ”²²³

---

²¹⁹ Andrei Baranov, ”Финны забыли, что нацией их сделала Россия”, *Komsomolskaja Pravda*, 17.04.2023, nro 42

²²⁰ *ibid* s. 367

²²¹ Elnar Bainazarov, ”Одно дело опрос, другое - реальные шаги во внешней политике”, *Izvestija*, 15.03.2022, nro 45

²²² *ibid*.

²²³ Semjon Boikov, ” Арктический приз”, *Izvestija*, 14.07.2023, nro 128

Kokonaisuudessaan suomettumisen rooli Suomen Nato-jäsenyyteen liittyvässä keskustelussa on historiaelementtien suhteen melko iso: vaikka myös suomettumis-sanaa käytetään paljon, Suomen ja Neuvostoliiton suhteita kylmän sodan aikana muistellaan myös yleisemmällä tasolla. Suomettumiseen liittyvät historiapoliittiset väitteet koskivat sitä, miten suomettumista pidetään vain positiivisena asiana, joka oli ikään kuin suomalaisten ja venäläisten suhteiden luonnollinen asiantila, ja jota käytetään esimerkkinä lännen typeryydestä ja pilkasta. Tietenkään se, että lännen todetaan käyttäneen suomettumista pilkallisesti ei ole mikään uutinen, vaan jonkinlainen fakta, mutta se, että tämä mainitaan niin usein, on keino asettaa vastakkain Suomi ja länsi kylmän sodan aikana. Suomettumiseen liitetään aineistossa paljon positiivisia esimerkkejä Suomen ja Neuvostoliiton läheisistä suhteista, ja korostetaan sitä, miten suhteet olivat yhtä kaikki myös Suomen aloitteesta läheiset, koska tämä hyödytti valtiota taloudellisesti hyvin paljon.

5.2. SUOMEN KASVUSTA TULISI ”KIITTÄÄ” SUOMETTUMISTA

Aineistossa suomettumiseen liitetään monia Suomeen liittyviä hyötyjä: Itämeren ja Pohjois-Euroopan vakaus ja turvallisuus, mutta ennen kaikkea Suomen ja Neuvostoliiton välisen kaupan nousu ja tästä seurannut Suomen talouskasvu. Rossiskaja Gazetan artikkelissa²²⁴ huhtikuussa 2023 kirjoittaja toteaa, että

*”Kärjistämättä sanoen, suhteet Suomen ja Neuvostoliiton välillä 1930–1940-lukujen ovat hyvin tunnettuja, kuten myös taitavuus ohjalla naapurimaata. Vastapalveluksena Suomi ei säilyttänyt vain itsenäisyyttään, kauppaa ja demokratiaansa, mutta myös hyvin erityiset ja suotuisat taloussuhteet Moskovaan. 1940-luvun lopusta 1990-luvulla Neuvostoliiton ja Suomen suhteet olivat esimerkki hedelmällisestä kompromissista poliittiselta järjestelmältään eriävien maiden välillä. Ja vaikka lännessä asia nimettiin pilkallisesti suomettumiseksi, millä viitattiin osan päätösvallan luovuttamiseen voimakkaammalle naapurimaalle, käytännössä asiat pysyivät samana. Suomi, muuten, pysyi osana poliittista länttä.”*²²⁵

Kommersantin artikkelissa toukokuussa 2022 pohditaan, että liittoutumattomuuden politiikan vuosikymmenet muodostivat Pohjois-Euroopasta tasapainoisen alueen ja tarjosivat Suomelle luotettavan turvallisuuden tason, ja lisäksi liittoutumattomuus oli vahva perusta molemmiin

---

²²⁴ Fedor Lukjanov, ”Более неактуальный нейтралитет”, *Rossiskaja gazeta*, 05.04.2023, numero 72

²²⁵ *ibid.*

puolin hyödylliselle yhteistyölle.²²⁶ Tällaisella retoriikalla korostetaan sitä, miten vastuu Pohjois-Euroopan rauhallisuudesta on ikään kuin nimenomaan esimerkiksi Suomella, ja miten nykyinen Nato-jäsenyys heikentää tätä, ja on siten Suomen virhe. Toisaalta Kommersantin toisessa artikkelissa²²⁷ samassa kuussa on optimistisempi sävy: ”Suomi ja Ruotsi ovat olleet lähimpiä pohjoisia naapureitamme vuosisatoja. Vuosisatoja vanhan yhteisen historian suhteen harkitsematon Natoon liittyminen on vain jakso tätä historiaa, vaikkakaan ei miellytä Venäjän puolta. On pakko myöntää, että tämä jakso on heittänyt pitkän varjon tulevaisuuden suhteillemme, ja sulkenut mahdollisuuksia korjata suhteitamme.”²²⁸

Vakaiden suhteiden ja turvallisuuden lisäksi korostetaan Suomen kokemia taloushyötyjä: Komsomolskaja Pravdan artikkelissa, joka on julkaistu vain pari päivää ennen Venäjän käynnistämää hyökkäyssotaa, puhutaan Ruotsin ja Suomen kieltäytyvän historiallisesta neutraaliuden politiikasta, joka on ”vaarallista meille ja erittäin hätköityä heiltä”. Artikkelissa väitetään, että tärkeä tekijä Suomen ja Ruotsin ”talousihmeessä” (millä viitataan maiden kehittymiseen hyvinvointivaltioiksi 1900-luvun loppupuoliskolla), oli se, että Neuvostoliiton aikana valtiot olivat ”Neuvostoliiton ikkuna Eurooppaan”, ja kaupankäynti Neuvostoliiton kanssa oli siis keskiössä. Myös toisessa Komsomolskaja Pravdan artikkelissa toukokuussa 2022 pohditaan asiaa:

”Miltei puoli vuosisataa toisen maailmansodan loppumisen jälkeen Suomi nautti Neuvostoliiton tarjoamasta statuksesta olla Euroopan portti auki sekä itään että länteen. Kaikki nämä vuodet pieni, 5,5 miljoonan asukkaan kansa ei kohdannut minkäänlaista vaaraa Neuvostoliitolta. Moskova helli suomalaisia sukulaisinaan, tuki heidän talouttaan, kuljetti maahan halpaa energiaa, rakensi ydinenergialaitoksen, osti kulutustuotteita. Harvat muistavat, että vuosina 1948–1992 maidemme välillä oli Ystävyys, yhteistyö ja avunanto -sopimus, joka tarjosi suoraa sotilaallista tukea tietyissä olosuhteissa. Helsingissä sopimusta pidettiin suosiollisena, joten sitä pidennettiin kolme kertaa. Dokumentti lopetti toimintansa vasta Neuvostoliiton hajottua. Tästä nykypuheeseen ”idän uhasta”. ”²²⁹

---

²²⁶ Elena Tsernenko, ”Загнали в НАТО”, *Kommersant*, 12.05.2022, numero 81

²²⁷ Andrei Kortunov, ”Две модели НАТО”, *Kommersant*, 17.05.2022, numero 84

²²⁸ *ibid.*

²²⁹ Andrei Baranov, ”Финляндия идет в НАТО, приготовиться Швеции”, *Komsomolskaja Pravda*, 13.05.2022, nro 54

Artikkelin alaotsikkona on ”suosiollinen suomettuminen”.²³⁰ Kirjoittaja toteaa, miten varsinkin 1960–1980-luvuilla Neuvostoliiton ja Suomen suhteet kukoistivat ja Neuvostoliitosta kuljetettiin Suomeen alennetuilla hinnoilla bensaa, kaasua ja raakamateriaaleja. Vastapalveluksena Suomesta kuljetettiin kulutustuotteita vaatteista Viola-juustoon. Neuvostoliiton ”krooninen kysyntä ja valtavat marketit pumppasivat rahaa Suomen talouteen”. Isoista projekteista maiden välillä mainitaan atomivoimala Loviisassa ja Saimaan kanava. Suomen presidenttien todettiin vierailevan Moskovassa usein, ja että heidät otettiin vastaan kiltteinä ystävinä, mutta että tämä nähtiin Yhdysvalloissa hampaita kiristellen, ja sitä alettiin kutsua nöyryyttävällä termillä ”suomettuminen”. Taloushyödyiksi mainitaan siis yleensä Neuvostoliiton rahoittama infrastruktuuri, suomalaisten saama alennetut hinnat ja Neuvostoliiton tuoma kova, jopa loppumaton kysyntä. Tämän kaltaista puhetta taloushyödyistä esiintyy monissa eri artikkeleissa.

1990-luvun jälkeen kaiken todetaan muuttuneen: samassa artikkelissa kerrotaan Suomen Perussuomalaiset-puolueen, joka voitti eduskuntavaalit vuonna 2019, vaatineen, että Venäjä palauttaisi osia Karjalasta ja Murmanskin alueelta.²³¹ Kirjoittaja kuitenkin toteaa, että ”komeat suomalaismiehet” ovat unohtaneet, kuinka paljon Venäjä on tehnyt Suomen vuoksi ja että Venäjä ei tule unohtamaan, miten Suomi on tästä kiittänyt: liittymällä Venäjän vihollisten leiriin.²³² Suomen kerrotaan muuttuneen 1900-luvun jälkipuoliskolla yhdeksi kehittyneemmistä talouksista Neuvostoliiton kanssa tehdyn strategisen yhteistyön vuoksi, ja että ”Suomen ihme” oli kompromissi Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä.²³³

Yhteenvedona voi siis sanoa, että käsittelemissäni lehdissä on selkeät ja vahvat mielipiteet suometumisesta ja sen vaikutuksista. Suomettumisen positiivisuuden lisäksi toinen historiapolitiittinen argumentti koskee sitä, että Suomi on tietyllä tavalla kiittämätön, koska se ei ole ymmärtänyt miten iso rooli Neuvostoliitolla oli Suomen talouden kasvussa: suomettuminen, niin pilkallinen termi kuin olikin, mahdollisti lehtien mielestä Suomen niin kutsutun talousihmeen kylmän sodan viimeisillä vuosikymmenillä. Suomettumisen ottamisella mukaan keskusteluun, niin kuin muulla historian käytöllä, oli ensisijaisesti taustoittava rooli: kylmän sodan ”lämpimillä” väleillä haluttiin verrata nykytilannetta entisiin parempiin aikoihin ja kertoa, että Suomi ei ole aina toiminut yhtä ”typerästi” kuin nyt vaan ollut ns. venäläisten

---

²³⁰ Andrei Baranov, ” Финляндия идет в НАТО, приготовиться Швеции”, *Komsomolskaja Pravda*, 13.05.2022, nro 54

²³¹ *ibid.*

²³² *ibid.*

²³³ *ibid.*

puolella. Tämän kaltainen retoriikka on tietenkin ensisijaisesti suunnattu lehtien lukijoille eli venäläisille.

Koko puhe suometumisesta on tietenkin osa nykyhallinnon tukemista. Neuvostoliiton ja Suomen suhteet asetetaan osaksi jatkumoa, jonka nykytilanteessa ollaan Venäjän ja Suomen heikentyneissä suhteissa, mutta muistellaan vanhoja aikoja. Kun Pilvi Torsti antaa historiapolitiikan typologiassaan (ks. s.10) esimerkiksi yhteiskunnallisten tahojen kommenttien sisäpoliittisesta motiivista, sen, että nykyhallinto halutaan historian käytöllä erottaa aikaisemmasta, aineiston perusteella näin ei ole, vaan päinvastoin. Venäjän nykyhallinto halutaan nimenomaan asettaa osaksi jatkumoa Neuvostoliittoon, eikä tehdä siihen eroa: hyvät asiat Neuvostoliiton suhteissa Suomeen tulee tuoda esiin, mutta negatiiviset asiat eivät ole Venäjän kontolla, vaan Suomen ja myös Neuvostoliiton aikaisen Suomen. Viittasin luvussa 2 Simo Mikkosen argumenttiin siitä, että Venäjän iso historiapolitiikan ongelma on se, että menneisyyteen eli Venäjän imperiumia ja Neuvostoliittoa kohtaan tunnetaan vain ylpeyttä ja tämä näkyy myös omassa aineistossani. Neuvosto aika nähdään osana jatkumoa nimenomaan positiivisessa mielessä.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Varsinainen suhteiden ”raunioituminen” tapahtui kun Venäjä aloitti täysmittaisen hyökkäyssodan Ukrainaan helmikuussa 2022. Sittemmin esimerkiksi maiden välistä vuoropuhelua on karsittu esimerkiksi Suomen Pietarin pääkonsulaatin sulkemisella ja Venäjän Turun konsulaatin sulkemisella, suomalaisten ja venäläisten matkustamista maissa on huomattavasti vaikeutettu eikä Suomen Ulkoministeriö enää suosittele Venäjälle matkustamista.²³⁴

Venäjä, kuten voi olettaa, on vastustanut Suomen Nato-jäsenyyttä ja antanut varoittavia kommentteja Suomen johdolle siitä mitä jäsenyys tarkoittaa Venäjä-suhteille. Venäjän mediassa Suomen Nato-jäsenyyttä on käsitelty miltei pelkästään negatiivisessa sävyssä, välillä hyvinkin suorasanaisin lauseenkääntein, ja maiden suhteita on ajallistettu paljon: historiaa on siis käytetty taustoittamaan nykytapahtumia. Tätä mediapuhetta on tutkittu jo jonkin verran, ja oma tutkimukseni lähestyy aihetta nimenomaan historian, ei esimerkiksi mediatutkimuksen, näkökulmasta.

Venäjän historiapolitiikka on kiinnostanut monia tutkijoita ja aihe on nykypäivänä varsin ajankohtainen. Aikaisemmat aihetta tutkineet pro gradut ovat lähestyneet aihetta eri näkökulmista, esimerkiksi viestinnän tai venäjän kielen tutkimuksen näkökulmasta. Esimerkiksi Erik Räsäsen tutkielmassa tarkastellaan Suomen Nato-jäsenyyteen liitettyjä narratiiveja: hänen mukaansa yleisin tällainen narratiivi oli se, että Suomi on joutunut eräänlaiseksi Yhdysvaltojen sätkynnukeksi ja pilannut Venäjän suhteen hyvät naapurussuhteet ja Suomen puolueettomuuspolitiikan.²³⁵ Omassa tutkimuksessani havaitsin vahvan argumentin siitä, että Lenin antoi Suomelle itsenäisyyden, mikä suomalaisten tulisi muistaa, ja esimerkiksi tämä tulee myös Räsäsen tutkimustuloksissa vastaan.

Sanna Hentusen gradu, joka käsittelee Putinin puheiden historiapolitiikkaa, oli tärkeässä roolissa omalle tutkimukselleni. Hentusen tutkimustuloksissa näkyy, että Putinin Kansakunnan tila -puheissa historian käytöllä oli kaksi poliittista tavoitetta: vahva Venäjä -diskurssin ylläpitäminen ja Venäjän identiteetin määrittäminen. Myös omassa tutkimuksessani korostuvat molemmat diskurssit: ulkopoliittiset ja sisäpoliittiset motiivit. Käsittelemästäni

---

²³⁴ "Niinistöstä tuli ilmiö maailmalla – jopa vertailu Putinin jääkiekko-taitoihin kiinnostaa. " 15.02.2022, Iltasanomat

²³⁵ Räsänen 2023

aineistossa löytyy monia esimerkkejä ulkopoliittisista ja sisäpoliittisista motiiveista, mutta universaalien hyvän motiiviin liittyviä esimerkkejä ei juuri tule vastaan. Esimerkiksi YK:hon ei viitata eikä varsinaista arvokeskustelua ole: esimerkiksi fasismista puhuminen on ulkopoliittisella tasolla ja lyhyehköä, eikä keskustelussa varsinaisesti nostetta esiin esimerkiksi tasa-arvoa tai muita arvoja. Toisaalta voi pohtia, että oikeudenmukaisuus on osa aineistossa käytyä keskustelua, sillä esimerkiksi juuri Suomen jatkosodan aikaisten toimien tuomisella keskusteluun halutaan saattaa Suomen toimet kyseenalaisiksi. Suomi, kuten laajemmin länsi, ei ole tällaisen retoriikan perusteella oikeudenmukainen: se kritisoi Venäjän toimia, vaikka on itse toiminut esimerkiksi Hitlerin Saksan puolella. Tällainen argumentointi on toki hyvin aukollista, ja ei kestä tarkempaa tarkastelua. Toisaalta tämä viesti voi upota venäläisiin artikkeleiden lukijoihin.

Tässä tutkimuksessa käsittelin erilaisia historiapolitiittisia väitteitä, joita liittyy historian käyttöön Suomen Nato-jäsenyykeskustelussa Venäjän valtamediassa. Tutkielmani vastaa kysymykseen siitä, miten Venäjän valtamedia käyttää historiaa poliittisesti puhuessaan Suomen Nato-jäsenyydestä 1.1.-2022-1.10.2023 välisenä aikana. Valtamediaa edustamaan käytin neljää suurta ja tunnettua venäläislehteä, joita pääsin tutkimaan Integrum-tutkimusportaalien kautta. Näitä lehtiä olivat Komsomolskaja Pravda, joka on iltapäivälehti ja Izvestija, Rossijskaja Gazeta ja Kommersant, jotka ovat perinteisiä sanomalehtiä.

Lehtien uutisointia tutkin käyttämällä portaalissa venäjäksi hakulauseketta ”Suomi JA Nato”. Tällöin sain tuloksiini kaikki lehdissä esiintyneet artikkelit, joissa nuo kaksi sanaa esiintyivät. Käymällä tekstit läpi laadullisen sisällönanalyysin mukaisesti merkitsin muistiin ja kategorisoin sellaiset artikkelit, joissa historialla on jonkinlainen rooli: historiaan viitataan joko lyhyesti tai sitten yksityiskohtaisemmin. Komsomolskaja Pravda ja Rossijskaja Gazeta ovat retoriikassaan kärkevämpiä, ja käyttävät historiaa kahta muuta lehteä, joissa historian rooli on lyhyesti taustoittaminen, enemmän. Tutkimuksessani keskeisimpiä käsitteitä ovat historiapolitiikka, historian käyttö ja nationalismi.

Tutkimuksen alussa taustoitin Venäjän historiapolitiikkaa Putinin valtakaudella, sillä juuri Putinin kaudella historiapolitiikassa on ollut havaittavissa omalle tutkimukselleni tärkeä muutos eli politiikan jyrkentyminen. Tämän jälkeen esittelin hieman Venäjän lehdistöä, sen nykytilaa ja sävyä, minkä jälkeen kerroin lyhyesti Suomen ja Venäjän suhteiden historiasta ja nykytilasta sekä Suomen Nato-jäsenyyksen prosessin vaiheista. Tämän jälkeen analysoin aineistostani nousevaa kolmea eri teemaa: Suomen neutraalius, toista maailmansotaa ja Suomen

itsenäistymistä ja suomettumista. Suomen neutraalius nousee esiin selvästi yleisempänä historiapolitiittisena teemana.

Aineistossa historiapolitiittiset väitteet Suomen neutraaliudesta liittyvät Suomen omaan päätösvaltaan, ja historiaa käytetään vertailukohtana ”parempiin aikoihin”, eli varsinkin kylmän sodan aikaan, jolloin Suomen katsotaan olleen todellisesti neutraali. Merkittävä huomio on, että aineistosta nousee esiin retoriikkallisia ristiriitoja: vaikka samaan aikaan Suomi on aineiston mukaan kylmän sodan aikana ollut ”oikeasti” neutraali, Suomen nähdään samaan aikaan olleen osa Neuvostoliiton etupiiriä, ja samankaltainen sävy näkyy nyky-Suomesta puhuttaessa. Artikkeleissa jopa suoraan todetaan, että Suomen neutralointi toteutettiin YYA-sopimuksella. Historiaa käytetään taustoittavasti ja vertailukohtana lehtien toimittajien mielestä parempaan: historiapolitiittisiä motiiveja tälle ovat niin sisäpolitiittisesti Venäjän nykyhallinnon tukeminen kuin ulkopoliittisesti Suomen kritisointi. Huomionarvoista on myös se, että Suomen EU-jäsenyyttä ei juurikaan mainita, kun puhutaan Suomen ”neutraaliuden lopusta”, vaan nimenomaan Naton täysivaltainen jäsenyys nähdään keskeisenä.

Toinen, muttei ollenkaan niin yleinen teema historiapolitiittisesti, on Leninin roolin ja toisen maailmansodan tuominen keskusteluun: Suomen väitetään olevan kiittämätön ja unohtaneen Venäjän roolin Suomen kehityksessä kohti itsenäistä valtiota. Vaikkei tämä näkökulma ole yllättävä, se on silti osoitus siitä, miten Neuvostoliiton aikainen historiapolitiittinen doktriini on vielä vahvasti elossa nyky-Venäjän lehdistössä. Myös toinen maailmansota on kiinteä osa Suomen ja Venäjän suhteiden ajallistamista: oli oletettavaa, että koska nyky-Venäjän hallinto käyttää natsismista syyttävää retoriikkaa Ukrainan suhteen, tällaista samankaltaista puhetta esiintyisi myös Suomen suhteen, koska lehtien tarkoitushan on nimenomaan kritisoida Suomea ja asettaa sen toiminta kyseenalaiseksi.

Suomen yhteistyö jatkosodan aikana Hitlerin Saksan kanssa nostetaan aineistossa esiin Suomen häpeäpilkuna, jolla pyritään korostamaan Venäjän ja Neuvostoliiton roolia uhrina ja samalla Euroopan vapauttajana. Tällaisellakin retoriikalla on selkeät motiivit, ja historiallisia kokonaisuuksia käytetään apuna omassa argumentoinnissa. Esimerkiksi suuri Venäjän hallintoa mukaileva Venäjän Sotahistoriallinen Seura on nostanut esiin Suomen toimet jatkosodassa, ja tämän seuran Suomea koskeva uutisointi ja kirjoitukset voisivat tarjota hyvän jatkotutkimuksen paikan. Aineistossa ei esiintynny juurikaan avointa suomalaisten syyttelyä natsismista, mutta Suomen jatkosodan aikaisella historian mukaan ottamisella pyritään korostamaan lännen ja erityisesti Suomen tekopyhyttä Venäjän kritisoinnissa.

Tutkimukseni keskeinen huomio on, että Neuvostoliiton aikainen historiapolitiittinen doktriini on yhä vahvasti elossa nyky-Venäjän mediassa. Suomi tulee tällaisessa retoriikassa esille passiivisena kohteena, ja Venäjä toimijana, mikä tukee nykyhallinnon kaipuuta suurvalta-asemaan, jollainen Neuvostoliitolla katsotaan olleen. Sävy keskustelussa on melko ylenkatseinen ja Suomen toimintaa katsotaan Venäjän aktiivisen toimijuuden kautta.

Kolmas historiapolitiittinen tema aineistossa liittyy suomettumiseen, johon viitataan kokonaisuudessaan melko paljon, ja termi myös esiintyy aineistossa usein. Suomettuminen määritellään lännen käyttämäksi pilkalliseksi termiksi täysin positiivisesta ilmiöstä, jossa Suomi näki hyödyllisenä itselleen tehdä yhteistyötä Neuvostoliiton kanssa ja kyseessä ei siis ollut mikään vain Neuvostoliiton Suomen päälle pakottama järjestely. Tätä käytetään esimerkkinä maiden välisestä historiasta positiivisessa mielessä. Myös tähän liittyy diskurssi suomalaisten tietynlaisesta kiittämättömyydestä: suomalaisten väitetään unohtaneen, kuinka iso rooli Neuvostoliiton kanssa käydyllä kaupalla oli Suomen kehittämisessä hyvinvointivaltioksi.

Tutkimukseni tuloksia voi siinä mielessä yleistää laajemminkin, että käytin analyysiini nimenomaan suuria ja tunnettuja venäläislehtiä, joista osa oli perinteisiä ja uutismaisempia, ja osa puolestaan provosoivampia. Esimerkiksi Komsomolskaja Pravda on iltapäivälehti, jonka kirjoitukset ovat oletettavasti välillä suorasukaisempia kuin esimerkiksi Izvestijan, jonka uutismainen sävy on ajoittain samankaltainen kuin Suomen Yleisradion. Tällöin tutkimani aineisto antaa hyvän läpileikkauksen erityyppisistä lehdistä ja yleisemmästä puheesta. Lisäksi verratessani tuloksiani muihin tutkimuksiin, esimerkiksi pro graduihin, jotka käsittelivät Venäjän mediaa Suomen Nato-jäsenyyden suhteen, tulokset olivat yhteneväisiä, joskin tutkimusten näkökulma oli erilainen.

Vaikka, kuten yllä selostin, historiaa käytetään nimenomaan poliittisesti analysoimassani aineistossa, ja monia eri teemoja nousi tähän liittyen esiin, kaiken kaikkiaan historian rooli Suomen Nato-jäsenyydestä käydyssä keskustelussa on kuitenkin pieni, kuten olin toisaalta olettanutkin. Relevantteja artikkeleita on kaikista hakutuloksista n. 15 prosenttia, mikä kertoo siitä, että suurin osa median kirjoittelusta on ollut uutismaista. Suurin osa Integrum-portaalin hakutuloksista ovat uutismaisia lyhyitä juttuja liittymisprosessin kulusta, ja viittauksia historiaan ei näihin sisälly lainkaan. Tutkimuskohteeni on kuitenkin se, millaista historian poliittista käyttöä aineistossani esiintyisi, joten tällöin analysoin yleisimpiä historiapolitiittisia väitteitä. Toisaalta voi sanoa, että Suomen Nato-jäsenyykeskustelussa Suomen ja Venäjän

suhteita selvästi ajallistetaan ja historian rooli taustoittavana ja usein faktoja tarjoavana apuvälineenä on merkittävä.

Tätä kirjoittaessani, huhtikuussa 2024, Suomi on ollut Naton jäsenmaa jo vuoden. Venäjän ja Suomen diplomaattisia suhteita on karsittu, esimerkiksi Pietarin ja Turun konsulaatit on suljettu, ja Venäjän puolelta Suomeen pyrkivät kolmannen maan kansalaiset²³⁶ ovat olleet syynä maiden välisen rajan sulkemiseen. Venäjän uhkailut Suomen Nato-jäsenyyden suhteen ovat ehkä vähentyneet ja maiden välille on syntynyt uusi vakio, kylmempi suhteiden tila. Venäjä on suomalaisten mielessä muuttunut yhä kaukaisemmaksi niin fyysisesti, koska rajaa ei voi enää yhtä helposti ylittää, kuin myös henkisesti. Esimerkiksi into opiskella venäjän kieltä on edelleen romahtanut, vaikka se on ollut laskussa jo pitkään.²³⁷ Tämä on valitettavaa, koska Venäjän asiantuntijoille, jotka osaavat kieltä, on tarvetta Suomessa varmasti myös tulevaisuudessa: Venäjä on ollut ja tulee olemaan Suomen naapurimaa. Tutkimusta Venäjästä on lisäksi tärkeää tehdä myös muilla kielillä kuin englanniksi.

Käsittämäni aihe on mitä relevantein, surullisista syistä. On erittäin tärkeää, että Suomessa, kuten kaikkialla, mutta maantieteen vuoksi erityisesti Suomessa, ollaan tietoisia Venäjän hallinnon retoriikasta, sen taustasta ja sitä selittävästä tekijöistä. Tätä tutkimusta tulee tehdä niin politiikan tutkimuksen, kansainvälisten suhteiden, viestinnän kuin historiankin alalla.

---

²³⁶ Valtioneuvosto, Suomen itärajan tilanne, luettu 01.04.2024

²³⁷ "HS: Suomalaisille suunnitellaan poikkeusoloihin varautumista – hallitus kokoontui ylimääräiseen istuntoon", Yle, päivitetty viimeksi 12.04.2024

LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO

PAINETUT LÄHTEET

Rossisjkaja Gazeta 1.1.2022-1.10.2023

Izvestija 1.1.2022-1.10.2023

Kommersant 1.1.2022-1.10.2023

Komsomolskaja Pravda 1.1.2022-1.10.2023

Luettu käyttäen Integrum-tutkimusportaalia:

<http://www.integrumworld.com/>

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Alexei, Miller. “Российская империя и Советский Союз –диалектика разрыва и преемственности.” *Quaestio Rossica* 12.1 (2024): 339–352. Web.

Aunesluoma, Juhana & Torsti, Pilvi. Historian käyttö yhteiskunnassa ja tutkimuksessa. *Historiallinen aikakauskirja* 3/2009, 2009

Barnes, Steven A et al. *The Future of the Soviet Past: The Politics of History in Putin’s Russia*. Bloomington: Indiana University Press, 2021. Print.

Beumers, Birgit., Stephen. Hutchings, and Natalia. Rulyova. *The Post-Soviet Russian Media: Conflicting Signals*. Lontoo: Routledge, 2009. Print.

Dovbysh, Olga, Mariëlle Wijermars, and Mykola Makhortykh. “How to Reach Nirvana: Yandex, News Personalisation, and the Future of Russian Journalistic Media.” *Digital journalism* 10.10, 2022: 1855–1874. Web.

Faber, Karl-Georg. “The Use of History in Political Debate.” *History and theory: Studies in the philosophy of history* 17.4 (1978): 36–67. Web

Fedor, Julie. *The Russian Media and the War in Ukraine*. Stuttgart: Ibidem Press, 2015. Print.

Forsberg, Tuomas. “Overcoming Memory Conflicts: Russia, Finland and the Second World War.” *Disputed Memory*. Vol. 24. Germany: Walter de Gruyter GmbH, 2016. 37–64. Web.

Haara, Heikki. *Me, toinen ja vihollinen: menneisyyden merkitykset presidentti George W. Bushin poliittisessa retorikassa syyskuun yhdennentoista terrori-iskuista Irakin sotaan*. Poliittisen historian pro Gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2008

Hakala, Jonna. *Геополитические дискурсы в новостях о вступлении Финляндии в НАТО в газете «Фонтанка»*. N.p., 2023. Print.

Hentilä, Seppo. *Pitkät varjot: muistamisen historia ja politiikka*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2018. Print.

Hentunen, Sanna. *Me, muut ja menneisyyden merkitykset. Vladimir Putinin Venäjä, historiapolitiikka ja länsiretoriikka 2000–2007*. Poliittisen historia pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2020

Ijuha, Olga. et al. *Monikasvoinen Suomi: venäläisten mielikuvia Suomesta ja suomalaisista*. Helsinki: Edita, 2009. Print.

Jalonen, Jussi. “Ukrainan sota ja suomalainen historiapolitiikka.” *Ennen ja nyt* 23.2 (2023): n. pag. Web.

Juga, Topi. ”Kävi niin, että emme istuneet tuolien väliin”: *Suomen ulkopoliittisen johdon tilannekuva Suomen ja Venäjän perussopimuksen ja sen vähemmistöartiklan muotoutumisen aikana*. Poliittisen historian pro Gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2018

Kaljula, Diana & Juurvee, Ivo. Narratives About the Nordic-Baltic Countries Promoted by Russia. Lange-Ionatamišvili, Elina (toim.): *Russia’s Footprint in the Nordic - Baltic Information Environment*. 57–78. Strategic Communications Centre of Excellence, 2018

Kangaspuro, Markku. “Putin’s History, Politics and Conservative Turn.” *Conservatism and Memory Politics in Russia and Eastern Europe*. 1st ed. United Kingdom: Routledge, 2022. 15–24. Web.

Kaplan, David H, and Kathryn Hannum. *Nationalism. First edition. Routledge, 2023. Print.*

Kettunen, P. Kylmä sota ja Suomi historiapolitiittisina konstruktioina. *Suomen Historiallisen Seuran blogisarja*, 2008

Knott, Eleanor. “Existential Nationalism: Russia’s War against Ukraine.” *Nations and nationalism* 29.1 (2023): 45–52. Web.

Koivunen, Pia. ”Venäjän hyökkäyssota ja neuvostomuistomerkkien poistot Suomessa 2022” *Ennen ja Nyt: Historian tietosanomien* 3/2023, 2023

Koposov, N. E. (Nikolaï Evgen’evich). *Memory Laws, Memory Wars: The Politics of the Past in Europe and Russia*. Cambridge, Yhdistyneet kansakunnat: Cambridge University Press, 2018. Print.

Korpela, Niko. *Venäjän strateginen retoriikka. Alueliitosten oikeutus Putinin puheessa*. Poliittikan tutkimuksen Pro Gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, 2023

Kähönen, Aappo & Laine, Veera. ”Venäjän valtion ja kansakunnan sisäiset ja ulkoiset rajat – miten niitä rakennetaan ja perustellaan?” *Historiallinen Aikakauskirja* 117:1, 2019

Löfström, Jan. *Voiko historiaa hyvittää? historiallisten vääryyksien korjaaminen ja anteeksiantaminen*. Helsinki: Gaudeamus, 2012. Print.

MacMillan, Margaret. *The Uses and Abuses of History*. Lontoo: Profile Books, 2009. Print.

Meinander, H., & Nurmiainen, J., (TRANS.) Kotimaan ulkopoliittikka? Kaksoispeliä, suomettumista ja demokratian rajoja. In H. Meinander, P. Karonen, & K. Östberg (Eds.), *Kansanvallan polkuja: Demokratian kehityspiirteitä Suomessa ja Ruotsissa 1800-luvun lopulta 2020-luvulle* (pp. 331–363). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2018

Mikkonen, Simo. ”Putinin sotaisa historiapolitiikka”. 21.4.2022. *Politiikasta.fi*, 2022

Mikkonen, Simo ”Historioitsija Vladimir Putin”, Venäjän presidentin tulkintoja Ukrainan ja Venäjän jakamattomasta historiasta”. *Ennen & Nyt*, vol 23, nro 3/2023, 2023

Miklossy, Katalin, and Markku Kangaspuro. *Conservatism and Memory Politics in Russia and Eastern Europe*. Milton: Taylor and Francis, 2021. Web

Miller, Alexei, and Maria Lipman. *The Convolutions of Historical Politics*. 1st ed. Hungary: Central European University Press, 2012. Print.

Mäntyniemi, Riikka. *Diasporakysymyksiä kansainvälisessä yhteisössä: Esimerkkinä Venäjän politiikka ja lapsikiistat Suomessa*. Poliittikan tutkimuksen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2012

Nyysönen, Heino & Grönholm, Pertti. ”Historian käyttö ennen ja nyt- faktana ja fiktiona.” *Kosmopolis* 2017

Nyysönen, Heino & Metsälä, Jussi. ”Historian uusi rooli kansainvälisessä politiikassa - Onko sellaista?” *Historiallinen aikakauskirja* 2015-.3 (2015): 282–295. Print.

Nyysönen, Heino. *Tasavallan loppu? Unkarin demokratian romahdus*. Ensimmäinen painos. Jyväskylä: Atena, 2017. Print.

Parpei, Kati Mari Johanna. ”Totaalinen Sota Venäjää Vastaan: Lännen Esittäminen Venäjän Sotahistoriallisen Seuran ”sotilaalliseen Erikoisoperaatioon” Liittyvissä Teksteissä.” *Ennen ja nyt* 23.3 (2023): 38–52. Web.

Parpei, Kati. ”Impudent Provocation by Finnish Warmongers” – The Shelling of Mainila (1939) in the Context of Soviet/Russian Propaganda and Information Warfare. *AREI*, 2023

Parpei, Kati. ”Sandarmoh on osa suurempaa kokonaisuutta. Venäjän historiapolitiikassa pelataan mielikuvilla”. 3.12.2020, 2020

Partti, Kenneth. ”Taking the Language of the Past Seriously: The Linguistic Turns in Finnish and Swedish History Dissertations, 1970–2010.” *Ennen ja nyt* 20.1 (2020): 106–110. Web.

Pesu, Matti. *Introducing Ideational Foreign Policy Analysis: Explorations on the Underlying Ideas of Finnish Foreign Policy*. Tampere University, 2019. Print.

Pihlajamäki, Paula. *Putinin sota: Historian käyttö toisen Tshetshenian sodan virallisessa venäläisretoriikassa 1999–2000*, Poliittisen historia pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2002

Pynnöniemi, Katri, and Kati Parpei. ”Sotaretoriikka Venäjällä: Uhka- ja uhrinarratiivit Venäjän hyökkäyssodan selitysmalleina.” *Kosmopolis. Rauhan-, konfliktin- ja maailmanpolitiikan tutkimuksen aikakauslehti* 52.4 (2022): 9–24. Print.

- Robert D. English. *Russia and the Idea of the West: Gorbachev, Intellectuals, and the End of the Cold War*. New York: Columbia University Press, 2000. Web.
- Rosenholm, Arja., Kaarle. Nordenstreng, and Elena. Trubina. *Russian Mass Media and Changing Values*. Lontoo: Routledge, 2010. Print.
- Räsänen, Erik. ”Frozen, slightly hungry but proud Finns are heading for NATO...”: *Strategiset narratiivit Suomesta ja Suomen Nato-jäsenyysprosessista venäläisen News Front -propagandasivuston uutisissa*. Valtiotieteiden pro Gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2023
- Salminen, Vesa. *Diplomatian Historiapoliittikka. Historia-argumenttien käyttö Kosovon kysymyksessä 1998–2010*. Poliittisen historian Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2010
- Sarkka, Lauri. *Venäjän pronssiset kasvot: Venäjän sotahistoriallisen seuran patsaiden rooli historiapolitiikassa*. Valtiotieteiden pro Gradu- tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2021
- Schimpfössl, Elisabeth, and Ilya Yablokov. “Media Elites in Post-Soviet Russia and Their Strategies for Success.” *Russian politics* 2.1 (2017): 32–53. Web.
- Shepelenko, Jan Mikael. *Hyvän naapurisuuden jäljillä: Venäjän Suomeen suuntaama julkisuusdiplomatia 2012–2020*. Valtiotieteiden pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2023
- Steinson, Svetlana. *The Image of NATO in Soviet and Russian Media: Changing Circumstances, Unchanging Myths*. N.p., 2010. Print.
- Taikina-Aho, Kata. *Venäjä ja historian opetuksen monopoli: Historioitsijat historian oppikirjoista*. Tampereen yliopisto, 2023
- Tihonov, Aleksandr. ”Фразеологический словарь современного русского литературного языка: более 35000 фразеологических единиц”, Изд-во Флинта, 2004
- Torsti, Pilvi. ”Historiapoliittikkaa tutkimaan: historian poliittisen käytön typologian kehittelyä.” *Kasvatus ja Aika*, 2008
- Tuomi, Jouni, and Anneli Sarajärvi. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi, 2018. Print.
- Tuomioja, E., Blåfield, A., Ahtisaari, M., Garton Ash, T., Hakkarainen, P., Happonen, P., . . . Nuorteva, J. (2016). *Historian käyttö ja väärinkäyttö*. Kustannusosakeyhtiö Siltala.
- Virta, Mikko. *Hävittäjäseikkailu 1954: Suomen MiG-suihkukonekaupan nousu ja tuho kylmän sodan kulisseissa*. Helsingin yliopisto, Helsingin yliopiston kirjasto, 2017
- Weiss-Wendt, Anton. *Putin’s Russia and the Falsification of History: Reasserting Control over the Past*. Lontoo; Bloomsbury Academic, 2021. Print.
- Wood, Andrew. “Kremlin Winter: Russia and the Second Coming of Vladimir Putin; The Return of the Russian Leviathan.” *International Affairs* 2020: 829–831. Web.

Wulf, Meike, and Pertti Grönholm. "Generating Meaning Across Generations: The Role of Historians in the Codification of History in Soviet and Post-Soviet Estonia." *Journal of Baltic studies* 41.3 (2010): 351–382. Web

Yablokov, Ilya, and Elisabeth Schimpfössl. "A Brief History of News Making in Russia." *Journalism (London, England)* 22.12 (2021): 2895–2905. Web.

Yablokov, Ilya. "Pussy Riot as Agent Provocateur: Conspiracy Theories and the Media Construction of Nation in Putin's Russia." *Nationalities papers* 42.4 (2014): 622–636. Web.

Yablokov, Ilya. *Russia Today and Conspiracy Theories: People, Power and Politics on RT*. United Kingdom: Routledge, 2021. Web.

INTERNET-AINEISTO

"A major Russians oligarch says his fame and fortune—not his Putin connections—made him a target for sanctions: 'He is rich, very, rich. " 06.06.2023, Fortune, <https://fortune.com/europe/2023/06/06/russian-tycoon-alisher-usmanov-sanctioned-fame-fortune-lawyers-say/> Luettu 13.09.2023

"Dominant Narratives in Russian Political and Media Discourse during the Crisis", E-International Relations, päivitetty viimeksi 12.04.2024, <https://www.e-ir.info/2015/04/28/dominant-narratives-in-russian-political-and-media-discourse-during-the-crisis/>.

"How Finland Became an Unlikely Role Model for Ukraine", The New York Times, päivitetty viimeksi 09.02.2022, <https://www.nytimes.com/2022/02/09/world/europe/finlandization-ukraine-russia-nato.html>.

"HS: Suomalaisille suunnitellaan poikkeusoloihin varautumista – hallitus kokoontui ylimääräiseen istuntoon", Yle, päivitetty viimeksi 12.04.2024, <https://yle.fi/a/74-20058161>.

"IS: Niinistö ymmärsi viime joulukuussa, että Venäjä pitää vakavissaan Suomea etupiiriinsä kuuluvana alueena", MTV Uutiset, päivitetty viimeksi 12.04.2024, <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/is-niinisto-ymmarsi-viime-joulukuussa-etta-venaja-pitaa-vakavissaan-suomea-etupiiriinsa-kuuluvana-alueena/8416240#gs.588vww>.

"Joko taas? Ranskan presidentin kerrottiin puhuvan suomettumisesta Ukrainan kriisin ratkaisu-mallina – ajatus on lännessä yllättävän yleinen. ", Helsingin Sanomat, 08.02.2022, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008597728.html>

"Niinistöstä tuli ilmiö maailmalla – jopa vertailu Putinin jääkiekko-taitoihin kiinnostaa. " 15.02.2022, Ilta-Sanomat, <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008611690.html>

"Peskov: Suomen luovuttava "sokeasta russofobiasta"". Aamuposti, 07.07.2023, <https://www.aamuposti.fi/uutissuomalainen/6056198>

"Pronssisoturi poiki kriisin Viron ja Venäjän välille", Yle, päivitetty viimeksi 12.04.2024, <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2011/07/05/pronssisoturi-poiki-kriisin-viron-ja-venajan-valille>.

"Russia, Explained. Russia invades — FSB commen — Kremlin's quest to rewrite history — Новая газета", Novaya Gazeta, päivitetty viimeksi 12.04.2024, <https://novayagazeta.ru/>

"Russia's Internet Censor Is Also a Surveillance Machine", Council on Foreign Relations, 12.04.2024, <https://www.cfr.org/blog/russias-internet-censor-also-surveillance-machine>.

"Sanctioning an Oligarch Is Not So Easy: Why the Money Trail of Alisher Usmanov, One of Russia's Wealthiest Men, Is Difficult to Follow", <https://www.occrp.org/en/asset-tracker/sanctioning-an-oligarch-is-not-so-easy-why-the-money-trail-of-alisher-usmanov-one-of-russias-wealthiest-men-is-difficult-to-follow>.<https://eais.rkn.gov.ru/>. Luettu 13.09.2023

"Suomi on osa Venäjän haaveilemaa etupiiriä, sanoo Venäjä-tutkija", Helsingin Sanomat, päivitetty viimeksi 10.01.2023, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009316990.html>

"Tätä Putin tarkoittaa hyytävän puheensa ”historiallisella Venäjällä” – ex-suur-lähettiläs ohimennen tehdystä viittauksesta: ”Koskee selvästi myös Suomea” ", Iltä-Sanomat, 22.02.2022, <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008633178.html>

"Ukraine war: President Putin speech fact-checked", BBC, 21.02.2023, <https://www.bbc.com/news/64718139>

"Venäjä käynnistää Suomea vastaan "kansanmurhaoikeudenkäynnin"". Iltä-Sanomat, 26.12.2023, <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000010081153.html>

"Статья Владимира Путина «Об историческом единстве русских и украинцев» " (Vladimir Putinin essee ukrainalaisten ja venäläisten yhteydestä) 12.07.2021, <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>

"Duuman edustaja ryöpytti Suomea Lenin-museon sulkemisesta: Taas epäystävällinen askel", Helsingin Sanomat, 24.04.2024, luettu 24.5.2024, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000010382182.html>

"Medvedev julisti Suomen itsenäisyyden ”Leninin typeryydeksi” ", Helsingin Sanomat, 03.07.2023, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009694651.html>

"Medvedev teki sen taas - hämmentävää päänaukomista Suomelle". Iltä-Sanomat, 22.11.2023, <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/fd212921-edad-4a5c-a6f3-6bea33b6711e>

"Suomi pääsi piinasta, mutta mitä Turkki voitti Nato-pyörittelyllään? Ainakin kaksi asiaa." 31.03.2023, Helsingin Sanomat, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009483239.html> Luettu 01.10.2023

"Носова станет главным редактором «Комсомольской правды» на постоянной основе" (Nosovasta tulee Komsomolskaja Pravdan toimitusjohtaja), *Vedomosti*, 10.10.2022, <https://www.vedomosti.ru/media/news/2022/11/10/949753-nosova-stanet-glavnim-na-postoyanno>

4 international media & newspapers, <https://www.4imn.com/>

Adindex, 09.01.2017, <https://adindex.ru/news/media/2017/01/9/157001.phtml>

Hanna Freyborg, Meduza: Putinin suosikki-lehti julkaisi verkko-sivuillaan kymmen-kunta sodan-vastaista artikkelia. Helsingin Sanomat 12.02.2023, <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009387812.html>

Head Media, <https://head-media.ru/>

Huuska, Veikko. "Putin allekirjoitti lain historiallisen vaaraoppisuuden kriminalisoinnista", Puheenvuoro - Uusi Suomi, 12.04.2024, <https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/veikkohuuska/168058-putin-allekirjoitti-lain-historiallisen-vaaraoppisuuden-kriminalisoinnista/>.

Izvestija, <https://iz.ru/>. Luettu 12.09.2023

Kommersant, <https://www.kommersant.ru/>. Luettu 12.09.2023

Komsomolskaja Pravda, <https://www.spb.kp.ru/>. Luettu 12.09.2023

Nato, Relations with Finland, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49594.htm. Luettu 02.10.2023

Rossijskaja Gazeta, <https://rg.ru/>. Luettu 12.09.2023

Sergei Sabalev, "Основной владелец «Комсомольской правды» раскрыл свое имя", Adindex. Luettu 12.09.2023

Top newspapers in Russia by 2019 Newspaper Web Ranking, <https://www.4imn.com/ru/>

Valtioneuvosto, Suomen itärajan tilanne, <https://valtioneuvosto.fi/suomen-itarajan-tilanne>. Luettu 01.04.2024

Valtioneuvosto, Suomi ja Nato, <https://valtioneuvosto.fi/suomi-ja-nato>. Luettu 01.10.2023

Valtioneuvosto, Suomi ja Nato, Liittymisprosessi, <https://valtioneuvosto.fi/suomi-ja-nato/liittymisprosessi>

Venäjän hallituksen pakoterekisteri: <https://sanctions.nazk.gov.ua/en/sanction-person/17402/> Luettu 13.05.2023

Российского военно-исторического общества eli Venäjän sotahistoriallinen seura, <https://rvio.histrf.ru/>. Luettu 02.10.2023

Yle (2021). "Näin suomettuminen näkyi aikansa ohjelmissa ja elokuvissa – tunnetko ilmiön, joka laittoi toimittajat vaikeaan asemaan?" Julkaistu 30.09.2021, päivitetty 14.11.2022 <https://yle.fi/aihe/a/20-1000v1122>

Реклама в газете Комсомольская правда eli Mainokset Komsomolskaja Pravdassa https://head-media.ru/printed_editions/reklama-v-gazetah/komsomolskaya-pravda/, Luettu 12.09.2023

Suomen Puolustusministeriö, Suomen Nato-jäsenyys. https://www.defmin.fi/vastuualueet/suomen_nato-jasenyys#ce71a80d